

Ainedidaktinen symposiumi 2025

RAJALLA, RAJATTA, RAJOJEN YLI –
MONINAINEN OPETTAJANKOULUTUS

Eero Rantala, Konsta Kinnunen & Sofia Leskinen (toim.)

Kuva: Mostphotos

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Suomen
ainedidaktinen
tutkimusseura

ABSTRAKTIKIRJA

Ainedidaktinen symposiumi 2025

Rajalla, rajatta, rajojen yli –
Moninainen opettajankoulutus

14.2.2025

Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Viittausohje: Rantala, E., Kinnunen, K. & Leskinen, S. (toim.) 2025. Rajalla, rajatta, rajojen yli – Moninainen opettajankoulutus: Ainedidaktinen symposiumi 2025. Suomen Ainedidaktinen tutkimusseura. Abstraktijulkaisu. Itä-Suomen yliopisto.

SISÄLLYS

PUHEENJOHTAJAN TERVEHDYS	4
SYMPOSIUMIN JÄRJESTELYTOIMIKUNTA ESITTÄYTYY.....	5
KEYNOTE-PUHUJAT	9
OHJELMA	12
TORSTAI 13.2.2025.....	12
PERJANTAI 14.2.2025	12
TEEMARYHMIEN ESITYSTEN AIKATAULU JA TILAT	14
Teemaryhmä 1: SUKUPUOLITIE TOISUUS JA SUKUPUOLTEN TASA- ARVON EDISTÄMINEN OSANA OPETTAJANKOULUTUSTA JA KOULUA.....	21
Teemaryhmä 2: DIGITAALISTUMINEN JA DIGIPEDAGOGIIKKA & FYSIIKAN JA KEMIAN OPETUSTA VARHAISKASVATUKSESTA KORKEAKOULUIHIN &	23
MATEMATIIKAN OPETUS ERI KOULUTUSASTEILLA.....	23
Teemaryhmä 3: HISTORIAN JA YHTEISKUNTAOPIN TEEMARYHMÄ	27
Teemaryhmä 4: KATSOMUSAIN EET RAJOILLA JA RISTEYKSISSÄ	32
Teemaryhmä 5: KIELITIE TOISUUS JA KIELELLINEN VASTUULLISUUS OPPIMISEN TUKENA.....	37
Teemaryhmä 6: MONINAINEN BIOLOGIAN, MAANTIETEEN JA TERVEYSTIETEEN OPETUS	44
Teemaryhmä 7: RAJAT YLITTÄVÄ OPPIMINEN JA KESTÄVÄ KEHITYS: AINEINTEGRAATION MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET.....	49
Teemaryhmä 8: RUOKA, KASVATUS, OPETUS	55
Teemaryhmä 9: TAIDEKASVATUS UTOPIOIDEN RANNOILLA JA VIRROISSA ..	61
Teemaryhmä 10: TAITO- JA TAIDEAIN EET OSANA MONIALAISIA OPINTOJA JA KOULUA	67
Teemaryhmä 11: TALOUS- JA KULUTTAJAOPETUKSEN TEEMARYHMÄ	77
Teemaryhmä 12: YRITTÄJYYSKASVATUS KAIKKIEN OPETTAJIEN OSAAMISTA?	82
Teemaryhmä 13: PEDAGOGISIA ERITYISKYSYMYKSIÄ.....	87

PUHEENJOHTAJAN TERVEHDYS

Hienoa, että vietät ystävänpäivää 2025 ainedidaktisen tutkimuksen äärellä. Suomen ainedidaktinen tutkimusseura vastaa vuosittain Ainedidaktisen symposiumin järjestämisestä yhteistyössä yliopistojen opettajankoulutuslaitosten kanssa. Itä-Suomen yliopisto järjestää nyt ensimmäisen kerran Ainedidaktisen symposiumin. Symposiumi kerää vuosittain satoja ainedidaktisen tutkimuksen parissa työskenteleviä tutkijoita ja opettajia. Symposiumilla on myös tärkeä merkitys uuden tutkijasukupolven kasvamisessa ja kasvattamisessa. Siis erityisesti tervetuloa opiskelijat!

Tämän vuoden teema ”Rajalla, rajatta, rajojen yli – Moninainen opettajankoulutus” haastaa pohtimaan rajojen merkitystä ja jatkaa pohjoismaisessa ainedidaktisessa konferenssissa, NOFA9 (Hilli & Mård, 2024) aloitettua keskustelua. Rajat, näkyvät ja näkymättömät, uudet ja vanhat, puhuttavat meitä päivittäin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Koulussa, eri oppiaineissa ja opettajankoulutuksessa käydään erilaisia rajakeskusteluja. Oppiaineiden välillä on monia rajoja. Myös opettajankoulutus eri korkeakouluissa on paikallista ja toisinaan lokeroitunutta. Raja ajatellaan usein erottavaksi linjaksi. Mitä tulisi opettajankoulutuksessa ja ainedidaktisessa tutkimuksessa tehdä, jotta raja olisikin kahden tai useamman erillisen kokonaisuuden yhtymäkohta? Ovatko kuitenkin itse keksityt ja omassa mielessä rakennetut rajat vaikeimmin ylitettäviä?

Itä-Suomen yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, toivottaa tervetulleeksi ainedidaktiikan tutkijat, opettajat ja opiskelijat keskustelemaan ainedidaktiikan ajankohtaisista kysymyksistä joko paikan päällä Joensuussa tai etäyhteyksien välityksellä. Kiitos jokaiselle osallistujalle, että olette mukana. Keskusteluun tarvitaan keskustelijoita! Symposiumissa käyty keskustelu jatkuu Ainedidaktisen seuran ”Ainedidaktisia tutkimuksia” -julkaisusarjan julkaisussa.

Vuoden 2025 Symposiumilla on ollut vankka yliopiston, tiedekunnan, osaston ja tutkimusryhmän tuki. Siis kiitos UEF, FILO, SKOPE, DIGS ja Digipalvelut. Kiitos SKOPE:n kollegoille useiden symposiumityöryhmien kokoamisesta, abstraktien kirjoittamisesta, tutkimusesitysten valmisteluista ja tutkijakollegoiden patisteluista eri yliopistoissa. Järjestelytoimikunnassa (ks. sivut 5–8) on kohdannut kokemus ja tuoreet ideat, rauhallinen järjestelmällisyys sekä riipeä toimeen tarttuminen. Tätä toimikuntaa on ollut ilo johtaa. Kiitos, Annu, Eero, Eliisa, Kaisa, Kari, Konsta, Niina, Pilvi ja Sofia sekä symposiumi-koira Simo pitkäjänteisestä työskentelystä ja ystävydestä.

Hyvää ystävänpäivää,

Hille Janhonen-Abuquah

kotitaloustieteen professori, symposiumitoimikunnan 2025 puheenjohtaja,
Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran varapuheenjohtaja

Hilli, C., & Mård, N. (eds.) (2024). *Crossing over Subject Boundaries towards New Horizons: Recent Trends in Research on Crosscurricular Teaching from the Nofa 9 Conference (2024)*. (Studies in Subject Didactics 25). The Finnish Research Association for Subject Didactics. <https://doi.org/10.23988/sats.1009>

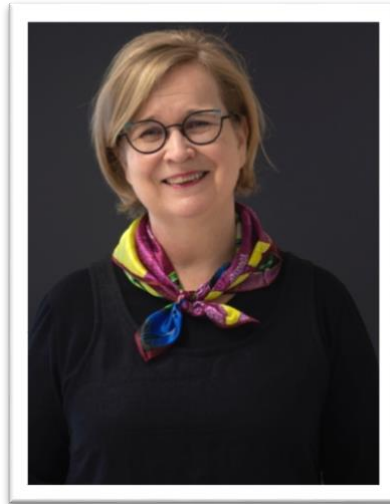
SYMPOSIUMIN JÄRJESTELYTOIMIKUNTA ESITTÄYTYY

Symposiumin järjestelytoimikunnan jäsenet esittäytyvät ja kertovat, miksi kannattaa tulla Joensuuhun ja pohtivat, miksi ainedidaktinen tutkimus on tärkeää.

HILLE JANHONEN-ABRUQUAH

- Joensuussa kaikki on lähellä! Paras kampusravintola, kaupungin orkesterin konserttisali ja uimahalli ovat kahden minuutin **kävely**etäisyydellä toisistaan.

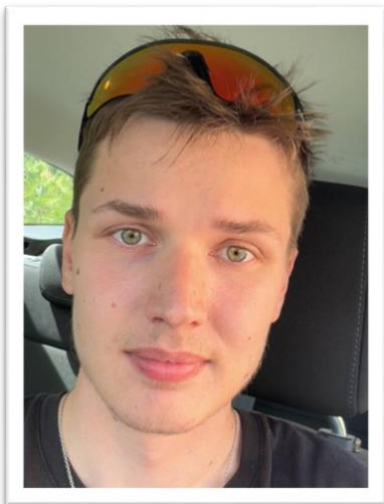
- Ainedidaktista tutkimusta tarvitaan, koska maailma muuttuu. Opetuksen, kotitalousopetuksen tulee vastata globaalin muuttoliikkeen, arkielämän digitalisoitumisen sekä arjen uudenlaisen haavoittuvuuden haasteeseen. Opetuksen muutos tehdään tutkittuun tietoon, ainedidaktiseen tutkimukseen, perustuen.

KONSTA KINNUNEN

- Joensuu on sopivan kokoinen kaupunki, josta löytyy kaikki tarvittava, ja jossa suurin paikoista on kävely- ja/tai pyörämatkan päässä. Esimerkiksi Utran saaret ja Kuhasalo ovat mukavia kohteita, joissa kannattaa käydä lenkillä! Oma suosikkipaikka (maisema) kuitenkin löytyy naapurikunnan puolelta, Kontiolahden ah-stadionin seinänousun päältä maisemat Höytiäiselle ovat upeat!

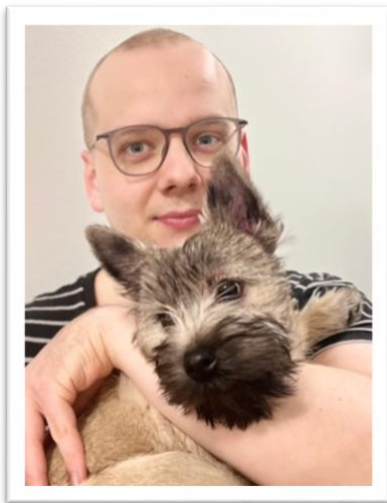
- Ainedidaktinen tutkimus antaa avaimia eri aineiden omien erityispiirteiden huomioimiseen ja kehittämiseen niin opettajien koulutuksessa kuin välillisesti myös käytännön opetustyössä.

PILVI PURMONEN

- Joensuu on keskisuuri kaupunki, jossa on monipuolinen kulttuuri- ja urheilutarjonta. Jokaiselle löytyy jotakin. Kaunis Pielisjoki virtaa halki kaupungin Pyhäselkä-järveen, joiden ympäristö tarjoaa eri vuodenaikoina kaunista katseltavaa ja paljon erilaista tekemistä.

- Ammattikorkeakoulujen opetuksen näkökulmasta tutkimuksellinen yhteistyö eri oppiaineissa on tärkeää. Laadukas tutkimus ja opetus vie eteenpäin myös ammattikorkeakoulujen opetusta.

EERO RANTALA & SIMO

- Karjalanpiirakoiden takia, sillä ne ovat täällä erityisen hyviä! Simo vuorostaan vinkkaa Suhmurassa valmistetuista koiranherkuista.

- Kotitalous monitieteinen oppiaine, jolla on paljon yhteyksiä arkielämään. Ainedidaktinen tutkimus antaa tietoa, mitä, miksi ja kuinka opetetaan kotitalouden taitoja, myös yli oppiainerajojen.

ELIISA VÄHÄ

- Täällä itärajalla asuu puheliaita ja avoimia joensuulaisia, joiden kanssa ei jutun aiheet lopu. Vaarojen sylissä kulkeneet ihmiset ovat tottuneet taloon tullessaan kertomaan tarinansa, niin menneisydessä kuin nykyisyydessäkin. Pian ollaankin jo tuttuja!

- Historia oppiaineessa ainedidaktinen tutkimus avaa menneisyyden moninäkökulmaisuuuden ja historiallisen ajattelun sekä identiteetin rakentumista sekä niiden opettamista. Tarinat ovat myös tässä tehtävässä tärkeässä osassa.

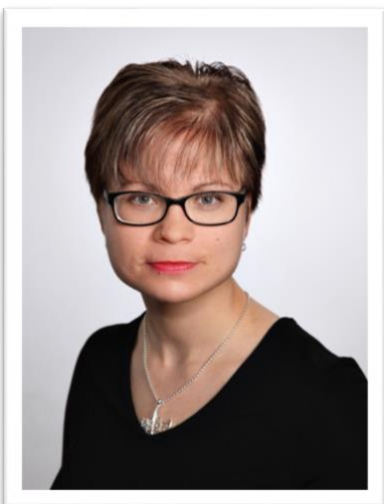

SOFIA LESKINEN

- Savon sydäimestä Joensuuhun muuttaneena olen todennut Joensuun lämminhenkiseksi ja kotoisaksi. Kaikkea ihanaa löytyy kävelyetäisyydeltä (kuten suosikkini Taitokortteli puoteineen sekä täysin gluteeniton Kahvila Nikolai). Arjen luksusta on myös kampusravintoloiden todella edullinen (ja hyvä) kasvisruoka.

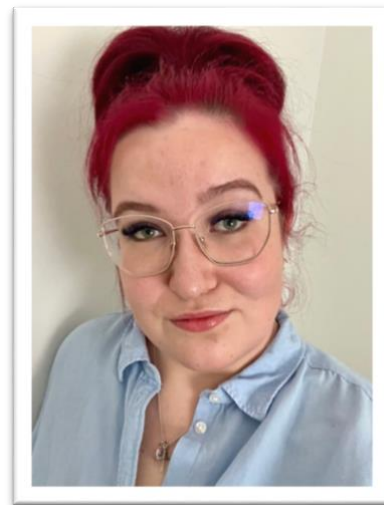
- Ainedidaktinen tutkimus luo pohjan tulevaisuuden opettajien koulutukselle sekä oppiainerajojen ylittämiseksi ja avaa uusia (joskus yllättäviäkin) näkökulmia.

ANNU KAIVOSAARI

- Joensuussa ilahduttaa helposti lähestyttävät ihmiset ja paikallinen murre. Itse en osaa murretta vielä(kään) puhua, mutta ymmärrän sitä kuudentoista Joensuussa asumani vuoden myötä jo melko hyvin. Toisinaan edelleenkin häkellyn sen hienouksista ja erikoisuuksista.

- Ainedidaktinen tutkimus on auennut minulle uudella tavalla UEF:ssa tekemämme taito- ja taideaineita integroivan opetus- ja tutkimustyön myötä. Tutustuminen muiden taitoaineiden pedagogiikkaan ja didaktiikkaan on osoittanut uusia piirteitä myös omasta, liikunnan didaktiikan maailmasta.

KAISA VIINIKKA

- Joensuu on luonnonläheinen kaupunki, josta löytyy kompaktissa muodossa monipuoliset palvelut. Suosittelen esimerkiksi rantaraittia pitkin Pielisjokea myötäillen lenkkeilyä!

- Ainedidaktinen tutkimus luo monessa suhteessa perustan eri asteen opettajien koulutukselle ja oppiaineiden omien erityiskysymysten hahmottamiselle.

KARI SORMUNEN

- Joensuu on itäisen Suomen sydän, jossa oppi ja kulttuuri kukoistavat. Itä-Suomen yliopisto ja Karelia-ammattikorkeakoulu ottavat opiskelijat lämpimästi vastaan; Joensuussa toimii myös monipuolinen Riveria-ammattikoulu ja lukuisia lukioita, kaikki tarjoten hyvää opetusta ja eloisan yhteisön. Joensuu on myös kulttuurin kehto – kaupunginorkesteri ja -teatteri, Carelicum ja moninaiset näyttelyt sekä konsertit tuovat iloa ja eloa kaikkina vuodenaikoina. Kesällä Ilosaarirock kutsuu kansaa ympäri maan juhlimaan musiikin tahdissa, Jokimaisemat, vehreät puistot ja kaupunkiin kuuluvat pitäjät tekevät kaupungista paikan, jossa on hyvä elää, oppia ja nauttia elämästä.

- Ainedidaktinen tutkimus on opettajankoulutuksen ydintä kattaen sekä oppiainekohtaiset että rajat ylittävät ja niitä yhdistävät tutkimusaihepiirit. Ainedidaktinen tutkimus toimii myös mainiona toimintaympäristönä, jonka piiriin on helppo ottaa mukaan opettajaopiskelijat, joiden joukosta useat alan tulevat tutkijat nousevat – unohtamatta kouluissa työskenteleviä kollegoja.

KEYNOTE-PUHUJAT

SONJA KOSUNEN

Yhteiskuntaluokan rajat ja eronteot sekä näiden ylityksien mahdollisuudet koulutuksessa

Sonja Kosunen (FT) on yleisen kasvatustieteen professori Itä-Suomen yliopistossa. Hän on kasvatussociologian tutkimusyksikkö SUREn johtaja. SUREn tutkimus keskittyy tarkastelemaan eriytymisen ja eriarvoisuuden rakentumisen prosesseja kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta korkea-asteella saakka.

Viime vuosien keskeisiä tutkimusaiheita yksikössä ovat olleet kouluvalinnat, tilastollisesti huono-osaisten alueiden koulut ja nuorten arjen eriytyminen, inklusion ja segregaaation rakentuminen kasvatuksen ja koulutuksen politiikoissa ja käytänteissä, korkeakoulujen opiskelijavalinnat ja eriarvoisuus sekä koulutuksen yksityistyminen, kuten valmennuskurssimarkkinat. Tällä hetkellä yksikössä tutkitaan eritoten opettajasegregaatiota eli opettajakunnan alueellista eriytymistä yhteiskuntaluokkataustan ja koulutustaustan mukaan, sekä tarveperusteisen rahoituksen käyttöä Suomessa.

Kosunen keynote-puheenvuoro käsittelee yhteiskuntaluokan rajoja ja erontekoja sekä näiden ylityksien mahdollisuuksia koulutuksessa.

JENNI ALISAARI

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka rajojen ylittäjänä

Jenni Alisaari (KT) työskentelee kielellisesti ja kulttuurisesti moninaistuvan kasvatuksen professorina Itä-Suomen yliopistossa soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastolla. Alisaaren keskeisimmät tutkimusaiheet liittyvät kielellisesti vastuulliseen pedagogiikkaan, monikielisyyteen ja kielen oppimiseen. Kielellisesti vastuullisessa pedagogiikassa otetaan muun muassa huomioon kielen ulottuvuudet koulukontekstissa sekä kielen ja kulttuurin yhteys identiteettiin. Lisäksi siinä tuetaan opiskelukielitaidon kehittymistä ja edistetään monikielisyyden käyttöä oppimisen resurssina.

Viime aikoina Alisaari on tutkinut sekä opettajien asenteita ja kompetensseja liittyen edellä mainittuihin aiheisiin että oppijoiden oppimista ja kuuluvuuden tunnetta. Hänen väitöskirjansa käsitteli laulamista suomen kielen oppimisen tukena. Alisaari on työskennellyt opettajankouluttajana vuodesta 2013 lähtien aiheenaan kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullinen pedagogiikka. Lisäksi hän on toiminut Tukholman yliopistossa suomen kielen yliopistonlehtorina ja Turun yliopiston sosiologian laitoksella tutkimuksen lippulaiva INVESTissä tutkijana.

Alisaaren keynote-puheenvuoro keskittyy kielellisesti vastuulliseen pedagogiikkaan rajojen ylittäjänä ja moninaisen opettajankoulutuksen tulevaisuuden kantavana voimana

KATI PARPPEI

Menneisyyden ja nykyisyyden rajankäyntiä historian yliopisto-opetuksessa

Kati Parppei (FT) toimii historian yliopistonlehtorina ja Venäjän historian dosenttina Itä-Suomen yliopiston historia- ja maantieteiden laitoksella. Hän on myös Maanpuolustuskorkeakoulun dosentti. Parppei on tutkimuksessaan erikoistunut historian poliittiseen käyttöön ja kansallisiin myytteihin erityisesti Venäjällä eri aikakausina, mukaan lukien nykyhetki.

Parppein opetustyö pitääkin sisällään jatkuvaa rajanvetoa menneisyyden ja nykyisyyden välillä. Menetelmäopinnoissa sitä tehdään myös etiikan näkökulmasta. Hän on hyödyntänyt hankkeissaan ennen muuta historiallisen mielikuvatutkimuksen näkökulmaa, jossa niin ikään tutkitaan käsitysten muuttumisen prosesseja usein pitkinäkin ajanjaksoina aina nykypäivään ulottuen.

Parppein keynote-puheenvuoro käsittelee menneisyyden ja nykyisyyden rajankäyntiä historian yliopisto-opetuksessa.

OHJELMA

TORSTAI 13.2.2025

17.15–18.45 Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran vuosikokous. Paikka: Itä-Suomen yliopisto, [Futura-rakennuksen](#) sali **F111**.

18.30–20.30 Filosofisen tiedekunnan tarjoama iltatee **ennakkoon ilmoittautuneille** Joensuun kauppahallissa (Kauppatori 2), [Ravintola Venn](#), 2. krs. Iltateelle voi saapua oman aikataulun mukaisesti.

PERJANTAI 14.2.2025

8.00–8.55 Ilmoittautuminen, [Metria-rakennuksen](#) ala-aula.

8.00–8.55 Tutkimusryhmien ja oppiaineiden kokouksia.

- Ainedidaktiikka-lehden toimitusneuvoston kokous, Metria-rakennuksen sali **M106**.

Aamupäivän yhteinen osuus Metria M100

9.00–9.15 Symposiumin avaus: Prof. Hille Janhonen-Abuquah, järjestelytoimikunnan pj., Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto; Yliopistonlehtori Anssi Salonen, osaston varajohtaja, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto.

9.15–9.55 Yhteiskuntaluokan rajat ja eronteot sekä näiden ylityksien mahdollisuudet koulutuksessa. Prof. Sonja Kosunen, yleisen kasvatustieteen professori, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, UEF.

9.55–10.35 Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka rajojen ylittäjänä. Prof. Jenni Alisaari kielellisesti ja kulttuurisesti moninaistuvan kasvatuksen professori, Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, UEF.

10.35–10.45 Verryttelytauko.

10.45–11.25 Menneisyyden ja nykyisyyden rajankäyntiä historian yliopisto-opetuksessa. Yliopistonlehtori, dosentti Kati Parppe, historian- ja maantieteiden laitos, UEF.

11.25–11.35 Opettajankoulutusfoorumin tervehdys. Prof. Auli Toom, opettajankoulutusfoorumin puheenjohtaja.

11.35–11.45 Kohti ainedidaktisen tutkimuksen 15-vuotisjuhlavuotta. Prof. Eila Lindfors, Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran puheenjohtaja.

11.45–12.45 Omakustanteinen lounas kampusalueen ravintoloissa. Vierailija-, henkilökunta- ja opiskelijahintaiset lounaat löytyvät seuraavista ravintoloista.

- Ravintola [Natura](#)
- Ravintola [Futura](#)
- [Wicked Rabbit](#) -ravintola (Metrialla)

Ravintola [Aura](#), Ravintola [Carelia](#) ja [Kampus Bistro](#) palvelevat myös symposiumin osallistujia, mutta kampuksella järjestetään toinen tapahtuma samaan aikaan ja ravintolat saattavat olla ruuhkaisia lounasaikaan.

12.45–14.05 Teemaryhmien **sessio 1**, Futura-, Metria- ja Natura-rakennusten [salit](#).

13.45–14.20 Tauko ja kahvitarjoilu (Metrian ja Futuran ala-auloissa sekä Naturan ruokasalissa)

14.20–15.40 Teemaryhmien **sessio 2**, Futura-, Metria- ja Natura-rakennusten salit.

15.40–17.00 Tutkimusryhmien ja oppiaineiden kokouksia

TEEMARYHMIEN ESITYSTEN AIKATAULU JA TILAT

Teemaryhmä 1: SUKUPUOLITIE TOISUUS JA SUKUPUOLTEN TASA-ARVON EDISTÄMINEN OSANA OPETTAJANKOULUTUSTA JA KOULUA (Futura F103)	
12.45	Opettajat ammattinsa sukupuolisegregaatiota haastamassa ja ylläpitämässä <i>Salla Myyry, Sara Juvonen, Heidi Huilla & Sonja Kosunen</i>
13.05	Koulutus- ja urasuunnittelun tukeminen lukiossa: kaikki ohjaa -periaate ja sukupuolisensitiivisyys <i>Jenni Korpi, Suvi-Tuuli Hukkanen & Hanni Muukkonen</i>
Teemaryhmä 2: DIGITAALISTUMINEN JA DIGIPEDAGOGIIKKA & FYSIIKAN JA KEMIAN OPETUSTA VARHAISKASVATUKSESTA KORKEAKOULUIHIN & MATEMATIIKAN OPETUS ERI KOULUTUSASTEILLA (Futura F113)	
12.45	Erytystä tukea saavien oppilaiden minäpystyvyyden ja yhteistyötaitojen vahvistaminen teknologia- ja digiharjoitusten avulla <i>Katariina Räsänen, Ville Eronen, Juuso Pursiainen & Sampo Forsström</i>
13.05	Universal or specialized: which AI tools overperform in generating learning materials? <i>Tetiana Krushynska & Najat Ouakrim-Soivio</i>
13.25	Tekoäly opettajaopiskelijoiden opiskelun tukena – kokemuksia ja tuloksia opetuskokeilusta <i>Jari Kukkonen & Susanna Pöntinen</i>
TAUKO	
14.20	Fysiikan opettajaopiskelijoiden käsitteellisen osaamisen kehitys kokeellisen parityöskentelyn aikana <i>Niilo Huuhka, Terhi Mäntylä & Anna-Leena Kähkönen</i>
14.40	Matematiikan yliopisto-opiskelijoiden näkemyksiä arvioinnista – koe vai sittenkin itsearviointi? <i>Johanna Rämö</i>
Teemaryhmä 3: HISTORIAN JA YHTEISKUNTAOPIN TEEMARYHMÄ (Futura F112)	
12.45	Onko yleisesti tärkeä myös henkilökohtaisesti kiinnostavaa? Kysely 8.-luokkalaisille historiasta <i>Jan Löfström</i>
13.05	Opiskelijoiden kokemuksia painetuista ja digitaalisista oppikirjoista historiassa ja yhteiskuntaopissa <i>Anna Veijola</i>
13.25	Tavoitteet hukassa – teorian ja käytännön välinen jännite historian opetuksessa <i>Johanna Norppa</i>
13.45	Historiallinen empatiakyky ja muistitieto draamapedagogiikkaa hyödyntäessä <i>Peppiina Suontama</i>

TAUKO	
14.20	Historian oppikirjojen teollistumisaiheiset sanatehtävät kielitietoisessa opetuksessa <i>Anne-Maria Nupponen, Kaisa Viinikka, Eliisa Vähä & Päivi Björn</i>
14.40	Vastasaapuneet oppilaat historian tekstitaitotehtäviä tekemässä <i>Jenni Marjokorpi, Mikko Puustinen & Ella Väätäinen</i>
15.00	Deliberatiivinen demokratiakasvatus suomalaisissa kouluissa: Opettajien käsitykset ja kokemukset <i>Julia Jaakkola</i>
Teemaryhmä 4: KATSOMUSAINEET RAJOILLA JA RISTEYKSISSÄ (Futura F111)	
12.45	Uskonnon ja elämäkatsomustiedon didaktisista suhteista: Opettajien näkökulma <i>Niina Putkonen, Marjaana Kavonius, Tarna Kannisto, Saila Poulter & Arto Kallioniemi</i>
13.05	Tosiasiat ja mielipiteet lukion filosofiassa <i>Ilmari Hirvonen & Eelis Mikkola</i>
13.25	Filosofiaa lapsille -lähestymistapa filosofian, uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksessa <i>Eelis Mikkola & Mika Perälä</i>
TAUKO	
14.20	Ympäristökasvattajuus osana katsomusaineiden opettajien ammatillista identiteettiä <i>Marika Pakarinen & Kaisa Viinikka</i>
14.40	Myyttiset kertomukset transformatiivisen ympäristökasvatuksen tukena <i>Essi Ikonen & Raili Keränen-Pantsu</i>
15.00	Rakenteiden ja muutoksen rajoilla: Uskonnollinen toimijuus evankelisluterilaisen uskonnon ylioppilaskokeen aineistoissa ja hyvän vastauksen piirteissä 2022–2024 <i>Anuleena Kimanen & Tapani Innanen</i>
Teemaryhmä 5: KIELITIE TOISUUS JA KIELELLINEN VASTUULLISUUS OPPIMISEN TUKENA (Metria M106)	
12.45	Liikkumista ja toiminnallista opiskelua lukion kielten tunneilla <i>Nina Salmela, Susanna Takalo, Heidi Syväoja, Tuija Tammelin & Kati Mäkitalo</i>
13.05	Eriyttämisen rooli vieraiden kielten opettajaopiskelijoiden tulevaisuuskuvauksissa <i>Anssi Roiha, Minna Maijala, Mareen Patzelt & Kati Kajander</i>
13.25	Neuvotteluja matemaattisesta tiedosta valmistavan opetuksen luokkahuonevuorovaikutuksessa <i>Ella Väätäinen & Maria Ahlholm</i>
13.45	Kielisalkku kieltenoppimisen ja kulttuurisen tietoisuuden lisäämisen välineenä <i>Olli-Pekka Salo & Hanna-Mari Koistinen</i>

TAUKO	
14.20	Monikko ja imperfekti suomen oppikirjoissa <i>Daniel Halonen</i>
14.40	Mediaatiotaidot kielten opettajaopiskelijoiden kehittyvän kielitietoisuuden tukena <i>Suvi Kotkavuori</i>
15.00	Ruotsinopettajien käyttämät strategiat oppimisen edistämiseen <i>Toni Mäkipää & Sara Karhu</i>
15.20	Exploring Discursive Mentoring Practices of Finnish School-Based Teacher Educators <i>Xuwei Wang</i>
Teemaryhmä 6: MONINAINEN BIOLOGIAN, MAANTIETEEN JA TERVEYSTIETEEN OPETUS (Futura F201)	
12.45	Lajintunnistus ja kasvion kerääminen ympäristöopin vaikeana aiheena <i>Arja Kaasinen & Jarkko Lampiselkä</i>
13.05	Geomedia kouluopetuksessa -opintojakso työelämälähtöiseen osaamisen vahvistamiseen <i>Sanni Pirttilä, Anssi Huoponen, Ville Tahvanainen & Minna Tanskanen</i>
13.25	Luokanopettajaopiskelijoiden biologian didaktiikan maasto-opetuksen toteutus etäopetuksena <i>Arja Kaasinen & Anttoni Kervinen</i>
TAUKO	
14.20	Biologian opetus osana tiede- ja kestävyyskasvatusta – teoriaa ja käytäntöjä <i>Anna Uitto</i>
14.40	Maasto-opetuksen merkitys: "Opin, että maasto-opetusta uskaltaa oikeasti pitää oppilaille" <i>Miikka Eriksson, Anu Hartikainen-Ahia & Sirpa Kärkkäinen</i>
15.00	Kodin ja koulun yhteistyön merkitys lasten ja nuorten terveyden lukutaidon kehittymisessä <i>Heli Maukonen, Sirpa Kärkkäinen, Katariina Waltzer & Marjorita Sormunen</i>
Teemaryhmä 7: RAJAT YLITTÄVÄ OPPIMINEN JA KESTÄVÄ KEHITYS: AINEINTEGRAATION MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET (Metria M107)	
12.45	Tiedonalalähtöinen ja eheyttävä opetus kestävien tulevaisuuksien rakentajina <i>Sirpa Tani, Mikko A. Niemelä, Amna Khawaja & Mikko Puustinen</i>
13.05	Vesi globaalina riskinä: Äidinkieltä ja maantiedettä yhdistävä tiivistelmä 7. luokalle <i>Virva Lehmusvaara</i>
13.25	Rajojen ylityksiä kotitalouden ja luokanopettajaopiskelijoiden opetusharjoittelussa <i>Silpa Maria Pöntinen & Liisa Lavonen</i>

13.45	Voimallisia tiedonalarajojen ylityksiä oppiainerajoja vähentämällä? <i>Mikko A. Niemelä</i>
TAUKO	
14.20	Käsityksiä voimaannuttavasta ympäristökasvatuksesta koulukontekstissa <i>Anssi Huoponen</i>
14.40	Sosiaalinen kestävyyskasvatus seikkailukasvatuksen avulla <i>Seppo J.A. Karppinen</i>
15.00	Katsomustietoinen ilmastokasvatus: Eurooppalaisten opettajien ja muiden kasvattajien näkemyksiä <i>Essi Aarnio-Linnavuori, Inkeri Rissanen & Anette Mansikka-aho</i>
Teemaryhmä 8: RUOKA, KASVATUS, OPETUS (Natura N102)	
12.45	Varhaiskasvatuksen ruokailuhetket: Moninaisia pyrkimyksiä, käytäntöjä, ja niiden tulkintoja <i>Titta Kettukangas, Samuli Ranta & Sanna Talvia</i>
13.05	Tutkimus ruokakasvatuksen tavoitteista ja sen toteutukseen vaikuttavista tekijöistä alakoulussa <i>Aija Laitinen</i>
13.25	Kotitalousluokka oppimisympäristönä neuvottelutaidoille: oppilaiden ruokaan liittyvät neuvottelut <i>Kati Oikarinen, Hille Janhonen-Aburuah & Päivi Palojoki</i>
TAUKO	
14.20	Yliopiston opetuskeittiön ruokahävikin seuranta pedagogisen toiminnan kehittäjänä <i>Johanna Hokkanen & Hille Janhonen-Aburuah</i>
14.40	Kotitalousopettajaopiskelijoiden kulttuurisesti moninainen opetusharjoittelu <i>Mari Ponkilainen, Virpi Moilanen, Sirpa Kokko & Hille Janhonen-Aburuah</i>
15.00	Luokanopettajaopiskelijoiden ruokakasvatusosaamista ohjaa oma kiinnostus aihetta kohtaan <i>Aija Laitinen</i>
15.20	Ruokasuhteen pedagoginen viitekehys – teoriasta käytäntöön <i>Taru Lindholm, Titta Kettukangas, Leila Karhunen & Sanna Talvia</i>
Teemaryhmä 9: TAIDEKASVATUS UTOPIOIDEN RANNOILLA JA VIRROISSA (Natura N104)	
12.45	TAIDEKASVATUSTA koko elämä <i>Maija Esko</i>
13.05	Näkökulmia nuorten omaehtoisen taiteen syntyyn <i>Jaana Tanskanen & Antti Juvonen</i>
13.25	"Tehtiin sitä taidetta niiden äärellä ja niiden kanssa ja niistä" – Puutarha ja esteettiset elämykset varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistyksen kasvualustana <i>Hanna Niinistö & Maarit Myllynen</i>

13.45	Lapsi, opettaja ja apokalypsi: taidekasvatuksellinen selviytymisopas <i>Mikko Snellman</i>
TAUKO	
14.20	Leikillinen lähestymiskokonaisuus nykytaiteeseen kuvataideleikin eri lajit huomioiden <i>Mirva Kuusela</i>
14.40	Draamakasvatus osana ohjattua opetusharjoittelua – askeleita kohti avarakatseista ymmärrystä <i>Jenna Lonka</i>
15.00	Ihmisen ja luonnon suhteen tutkiminen opettajankoulutuksessa luovan musiikin tuottamisen avulla <i>Aleksi Ojala</i>
15.20	Tekoäly kuvataideopetuksessa: Mahdollisuudet, haasteet ja pedagoginen näkökulma <i>Ollipekka Kangas</i>
Teemaryhmä 10: TAITO- JA TAIDEAINEET OSANA MONIALAISIA OPINTOJA JA KOULUA (Natura N105/N106)	
SESSIO 1A (N105)	
12.45	Ammattilaisten näkemyksiä varhaiskasvatuksen käsityö-, muotoilu-, ja teknologiakasvatuksesta <i>Anne Posti, Lasse Eronen, Päivi Pihlaja & Sirpa Kokko</i>
13.05	Onko opetuksella väliä – Luokanopettajaopiskelijoiden minäpystyvyys musiikissa <i>Minna Mäkinen, Antti Juvonen & Lasse Eronen</i>
13.25	Piirtämisen pedagoginen potentiaali oppiaineiden opetuksessa <i>Seija Kairavuori</i>
SESSIO 1B (N106)	
12.45	Opettajat rajoja ylittämässä – Liikkumista ja toiminnallisuutta lukuaineiden oppitunneilla lukiossa <i>Susanna Takalo, Nina Salmela, Heidi Syväoja, Tuija Tammelin & Kati Mäkitalo</i>
13.05	TaideMOK – Luovaa liikettä ja luovaa kuvailmaisua <i>Maria Mäkipirta & Mari Kääpä</i>
13.25	Lukiolaisten kokemuksia teatterin lukiodiplomin arviointikeskustelusta <i>Enni Junttila</i>
TAUKO	
SESSIO 2 (N105)	
14.20	Musiikki: tiedon ja taidon emotionaalinen kohtaaminen <i>Arto Mutanen</i>
14.40	Taito- ja taideaineet hyvinvoinnin lähteenä <i>Annu Kaivosari, Tarja Kröger & Minna Mäkinen</i>
15.00	Mielen hyvinvointi liikuntakasvatuksessa oppilaiden näkökulmasta <i>Petra Kähkönen</i>

Teemaryhmä 11: TALOUS- JA KULUTTAJAOPETUKSEN TEEMARYHMÄ (Natura N103)	
12.45	Talouskompetenssit arjen talousosaamisen pakopelissä <i>Henna Hakamäki & Marilla Kortesalmi</i>
13.05	Kuluttaja- ja taloustaitojen opetuksen haasteet kotitalousopettajien näkökulmasta <i>Hilde Lehtonen, Sanna Sekki, Janne Poikolainen & Minna Autio</i>
13.25	Koululaisten kokemuksia ja odotuksia kuluttaja- ja taloustaitojen opetuksesta <i>Minna Autio & Janne Poikolainen</i>
TAUKO	
13.55	Yhteiskuntaopin opettajaksi opiskelevan minäpystyvyyden kasvu talousopetuksessa <i>Mari Hannola-Antikainen & Mette Ranta</i>
14.15	Kestävää talous- ja kuluttajaosaamista: Ekososiaalisia näkökulmia opetukseen <i>Katri Pellikka & Venla Toivonen</i>
Teemaryhmä 12: YRITTÄJYYSKASVATUS KAIKKIEN OPETTAJIEN OSAAMISTA? (Natura N107)	
12.45	Työelämäosaaminen on ammatillisen opettajan yrittäjyyskasvatusosaamista <i>Heikki Hannula</i>
13.05	Osuuskunta Yrittämö siivittää ammatilliset opiskelijat yrittäjyyteen <i>Tiina Myrsky, Jenni Päivähonka & Sari Männistö-Ojainmaa</i>
13.25	Entrepreneurship education in a new industry-driven practical training platform by the University? <i>Minna Tunkkari-Eskelinen & Riitta Koivisto</i>
TAUKO	
14.20	Yrittäjien integrointi yrittäjyyskasvatukseen: mahdolliset haasteet ja varjopuolet <i>Sanna Ilonen</i>
14.40	Innovaatioista yrittäjyyteen ammatillisella polulla. Osaamistavoitteiden määrittely <i>Laura-Maija Hero & Piia Kolho</i>
Teemaryhmä 13: PEDAGOGISIA ERITYISKYSYMYKSIÄ (Futura F200)	
12.45	Intercultural Education as an Answer to Racism? Analysis on Finnish Teacher Education Curriculum <i>Jaana Pesonen & Heidi Layne</i>
13.05	Luokanopettajaksi opiskelevien käsityksiä ulkona oppimisesta ja opettamisesta <i>Merike Kesler</i>
13.25	Toimintatutkimus samanaikaisopettajuuden toteutumisesta lukio-opetuksessa <i>Inka Turunen</i>
13.45	Kokemuksia improvisaatiosta menetelmänä vieraan kielen ja viestintätaitojen korkeakouluopetuksessa <i>Hanna Vihava & Ruusa Einiö</i>
TAUKO	

14.20	Oppilaiden odotukset ja kokemukset ulko-oppitunneista yläkoulun englannin opetuksessa <i>Kaisa Hahl, Ilona Lähteenmäki & Inari Saltevo</i>
14.40	Näkemyksiä omasta turvallisuusosaamisesta – rajoittaako sisältöosaamisen taso turvallisuuskasvatuksen kehittämistä perusopetuksen kouluissa? <i>Eila Lindfors, Julia Kokki & Antti Hilmola</i>
15.00	Oppiaineet STEAM opetusinterventioissa <i>Anssi Salonen, Kari Sormunen, Lasse Eronen & Sirpa Kokko</i>
15.20	A:n ulottuvuudet STEAM-opetuksessa: näkökulmia integroivaan opettajankoulutukseen <i>Päivikki Liukkonen & Kari Sormunen</i>

Teemaryhmä 1: SUKUPUOLITIE TOISUUS JA SUKUPUOLTEN TASA- ARVON EDISTÄMINEN OSANA OPETTAJANKOULUTUSTA JA KOULUA

Puheenjohtajat: Sonja Anttila ja Salla Myyry

Opettajat ammattinsa sukupuolisegregaatiota haastamassa ja ylläpitämässä

Salla Myyry, Sara Juvonen, Heidi Huilla & Sonja Kosunen / Itä-Suomen yliopisto

Opettajan ammatti on vahvasti sukupuolen mukaan segregoitunut eli eriytynyt, sillä enemmistö yleissivistävän koulutuksen opettajista on naisia. Segregaatio on erityisen silmiinpistävä matalimmilla koulutusasteilla. Esityksessämme tarkastelemme kriittisesti koulutuspoliittisessa keskustelussa vuosikymmenten ajan läsnä ollutta huolipuhetta opettajan ammatin sukupuolisegregaatiosta ja feminisoitumisesta. Näissä keskusteluissa opettajien naisenemmistö on esitetty haitallisena erityisesti poikien oppimiselle ja yksinhuoltajaperheiden lapsille, mutta myös opetusalan vetovoimalle.

Esityksessämme kuvaamme, miten opettajat tuottavat diskursseja opettajan sukupuolesta ja miten nuo diskurssit haastavat tai ylläpitävät osaltaan opettajan ammatin sukupuolisegregaatiota. Esitys pohjaa haastatteluihin, joihin osallistui luokan-, aineen- ja erityisopettajia (n=140) peruskoulusta ja lukiosta ympäri Suomea. Haastattelut on toteutettu osana Kouluhyvinvointi, oppimisen tuki ja opettajasegregaatio-hanketta (OKM, 2022–2024) ja esityksessämme käsittelemme analyyseja, jotka on tehty osana Opettajasegregaatio Suomessa-hanketta (Koneen säätiö, 2024-2028). Haastatteluaineiston analyysiin on sovellettu fairclough’laista diskursiivista luentaa.

Alustavien tuloksien perusteella opettajat uusintavat puheessaan sukupuolisegregaatiota, kun he rakentavat käsitystä sukupuolesta kahtena toisilleen vastakkaisena olemuskategoriana, vähättelevät naisiin liitettyä feminiinisyyttä tai esittävät opettajan sukupuolen merkityksettömänä. Toisaalta opettajat pyrkivät uudistamaan opettajan sukupuolta koskevia puhetapoja, kun he haastoivat segregatiota ruokkivaa binääristä sukupuolikäsitystä. Tällöin he tunnistivat opettajuuteen liittyvät sukupuolittuneet käytännöt ja tarkastelivat niitä sosiaalisesti tuotettuina.

Esityksessämme pyrimme viemään keskustelua opettajan sukupuolesta eteenpäin. Pohdimme esimerkiksi sitä, miten hoivan ymmärtäminen ammatillisena ja opiskeltavana asiana voi osaltaan purkaa binäärisiä sukupuolinormatiivisuuksia ja sukupuolisegregaatiota.

Koulutus- ja urasuunnittelun tukeminen lukiossa: kaikki ohjaa -periaate ja sukupuolisensitiivisyys

Jenni Korpi, Suvi-Tuuli Hukkanen & Hanni Muukkonen / Oulun yliopisto

Lukion opetussuunnitelma (2019) linjaa lukioissa toimivia aineenopettajia ohjaamaan lukiolaisia lukion jälkeisissä koulutukseen ja työelämään liittyvissä kysymyksissä oman opetettavan aineensa osalta. Tästä puhutaan usein kaikki ohjaa -periaatteena (Hearne, Geary & Martin, 2016). Käytännöt ja käsitykset kaikki ohjaa -periaatteesta kuitenkin vaihtelevat. Tässä esitysehdotuksessa yhdistyy tutkimuksemme a) koskien aineenopettajaopiskelijoita sekä b) lukioissa toteutetuista piloteistamme.

Aineistot

Toteutimme aineenopettajaopiskelijoiden (N = 74) kanssa fokusryhmähaastattelut. Aineistot analysoitiin temaattisella sisällönanalyysillä (Braun & Clarke, 2006). Näitä tuloksia peilaamme aikaisemman KoKiVa-hankkeen (v. 2023–2023) tuloksiin koskien sukupuolisensitiivisiä työelämävierailuja. Pilotoimme neljä ICT-alan (naispuoliset työelämäedustajat) sekä neljä opetus- ja kasvatustieteen (miespuoliset työelämäedustajat) työelämävierailua. Ennen vierailua opiskelijat arvioivat koulutukseen- ja uravalintoihin liittyviä väittämiä ja vierailun jälkeen itse vierailua. Myös aineenopettajat ja työelämäedustajat vastasivat vierailun jälkeen kyselyyn. Kyselyiden sisällöt olivat osaksi samankaltaisia ja mahdollisesti samanlaisten asioiden vertailun kolmesta eri näkökulmasta.

Alustavat tulokset

Aineenopettajaopiskelijoiden keskusteluista nousi esiin, että heitä oli lukioaikana ohjannut lähinnä opinto-ohjaaja lukion jälkeisissä kysymyksissä. Opiskelijoiden pohtiessaan tulevaa aineenopettajatyötään, he tunnustivat, että resurssit ovat pienet, vaikka he ajattelivatkin nuorten koulutus- ja urasuunnittelun tukemisen tärkeäksi. KoKiVa-hankkeen tulokset osoittavat, että opiskelijoiden (N ennen = 113, N = jälkeen 72) tieto alan työtehtävistä ja kokemus siitä, että hänellä on valmiudet oppia alalla vaadittavia taitoja, kasvoi vierailuiden jälkeen tilastollisesti merkitsevällä tavalla. Tyttöillä valmiudet oppia alalla vaadittavia taitoja kasvoi vierailuiden jälkeen, pojilla kasvoi tieto alan työtehtävistä. Tämä tulos koskee tyttöillä molempia aloja ja pojilla opetus- ja kasvatustieteen alaa.

Yhteenveto

Tutkimus on tärkeää aineenopettajakoulutuksen kehittämiseksi, koska tulevat aineenopettajat ohjaavat tulevan sukupolven nuoria. Kaikkia tulevaisuuden koulutustarpeita ei vielä tiedetä, mutta yhteiskunnallisten muutosten vuoksi on tarpeen valmistaa tulevia aineenopettajia ohjaamaan näissä kysymyksissä kaikki ohjaa -periaatteen mukaisesti (Hill-Jackson et al., 2022).

Teemaryhmä 2: DIGITAALISTUMINEN JA DIGIPEDAGOGIIKKA & FYSIIKAN JA KEMIAN OPETUSTA VARHAISKASVATUKSESTA KORKEAKOULUIHIN & MATEMATIIKAN OPETUS ERI KOULUTUSASTEILLA

Puheenjohtajat: Jari Kukkonen, Lasse Eronen, Susanna Pöntinen ja Johanna Rämö

Erityistä tukea saavien oppilaiden minäpystyvyyden ja yhteistyötaitojen vahvistaminen digiharjoitusten avulla

Katariina Räsänen, Ville Eronen, Juuso Pursiainen & Sampo Forsström / Itä-Suomen yliopisto

Tutkimuksessa tarkasteltiin teknologiapohjaisten harjoitusten vaikutusta erityistä tukea saavien oppilaiden (n=18) digitaalisten teknologioiden käyttöön ja digitaitoihin liittyvän minäpystyvyyden ja yhteistyötaitojen kehittymiseen. Tutkimus toteutettiin kahdessa perusopetuksen pienryhmässä (5.–7. vuosiluokat) vuosina 2022 ja 2023. Oppilaiden digitaalisen minäpystyvyyden ja yhteistyötaitojen kehittymistä arvioitiin oppilaskyselyin viidessä vaiheessa.

Oppilaiden itsearviointit osoittivat yleisesti myönteistä kehitystä digitaalisen minäpystyvyyden osalta, vaikka yksilöllistä vaihtelua ilmeni. Oppilaat kokivat myös yhteistyötaitojensa parantuneen tutkimuksen aikana. Tulokset viittaavat siihen, että säännöllinen ja monipuolinen teknologiapohjainen opetus sekä ohjaava palaute voivat vahvistaa oppilaiden uskoa omaan kykyihinsä digitaalisten teknologioiden käytössä ja edistää yhteistyötaitojen kehittymistä. Säännölliset digiharjoitukset ja niistä saatu ohjaava palaute näyttivät olevan keskeisiä pystyvyysskokemuksen ja sen pysyvyyden tukemisessa.

Universal or specialized: which AI tools overperform in generating learning materials?

Teriana Krushynska & Najat Ouakrim-Soivio / Jyväskylän yliopisto

Implementing AI for teaching and learning is one of the topical issues of educational research. AI tools are appropriate for generating learning materials if those materials can provide students with powerful knowledge and enhance the development of their general skills. Powerful knowledge is specialized but embraces linking related facts into concepts and then theories. In this way, knowledge becomes a basis for making judgments and developing human powers to transform human life, society, or the environment.

GAI applicable for producing learning materials differ in their universality/specificity and could be divided into four groups: 1. non-educational generative AI instruments which can be used for creation materials for teaching and learning as well, 2. non-subjects-specific AI-powered platforms for teaching, 3. AI tools for teaching specific knowledge areas, and 4. AI-assisted resources for teaching particular learning subjects.

In this presentation, we will reveal the level of universality or specificity of AI tools which is more favourable for creating learning materials. To explore their ability to produce high-quality learning material, we selected one popular GAI from each group. The same task was set for each of them.

The results showed that all tested GAIs delivered the main concepts of the topic in a very similar way. Non-educational ChatGPT required two adjustments of prompt before it produced an acceptable learning material. Non-subjects-specific educational platform MagicSchool generated the concept map with moderate involvement of general skills and poor orientation to transformative powerful knowledge. BioInteractive, developed for teaching biological sciences, enables the generation of assessments and interactive videos, but not concept maps. However, it includes relevant ready-to-use educational content. VisibleBody focused on teaching Anatomy and Physiology, cannot generate concept maps automatically. The related content, with good intra-subject connections but without broader generalization, is in different sections and so requires a high teacher's professionalism and creativity to be organized into a concept map. At the end of this presentation, we'll discuss the advantages that AI tools have while creating subject specific learning materials and what limitations should be considered.

Tekoäly opettajaopiskelijoiden opiskelun tukena – kokemuksia ja tuloksia opetuskokeilusta

Jari Kukkonen & Susanna Pöntinen / Itä-Suomen yliopisto

Vaikka tekoäly on nopeasti kehittyvä teknologia, sen käyttö opettajankoulutuksessa on alkuvaiheessa ja vaatii lisää tutkimusta ja kokeiluja. Esityksessä kerromme opetuskokeilusta, jossa kannustimme opiskelijoita hyödyntämään tekoälyä opintojaksolla, jonka pääteemana oli vuorovaikutus oppimis- ja koulutusympäristöissä. Opintojaksolla opiskelijat työskentelivät tiimeissä ja he ideoivat, suunnittelivat ja mallinsivat tapoja hyödyntää digitaalisia välineitä ja sovelluksia kontaktiopetuksen rikastuttamiseksi. Ensimmäinen tekoälyä hyödyntävä tehtävä opintojaksolla liittyi tiimityöskentelyyn. Opiskelijat testasivat ja keskustelivat omalle monialaiselle tiimilleen sopivat toimintaohjeet esimerkiksi ristiriitatilanteiden ratkaisemiseksi. Pyysimme opiskelijoita myös tekoälyä käyttäen luomaan kuvauksen kustakin tyypillisestä koulutusohjelman opiskelijasta sekä pohtimaan tekoälyn antamaa luonnehdintaa. Tehtävässä opiskelijat oppivat käyttämään Copilotia, arvioimaan kriittisesti tekoälymallien tuottamia tietoja ja havaitsemaan mahdollisia stereotypioita. Tämä tehtävä herätti paljon keskustelua ja rohkaisi opiskelijoita hyödyntämään tekoälyä myös muissa opintojakson tehtävissä, kuten digitaalisten toimintatapojen suunnittelussa.

Opintojakson lopuksi kokosimme opiskelijapalautetta tekoälyn käytöstä. Palautteessa sovellettiin Technology Acceptance Model (TAM) -mallia, joka mittaa asennetta, havaittua käyttökelpoisuutta ja aikomusta käyttää tekoälyä. Palautteeseen vastasi 137 opiskelijaa, joista 37 % suoritti osan harjoituksista verkko-opetuksessa.

Miltei kaikki palautteeseen vastanneet opiskelijat (93 %) olivat sitä mieltä, että opintojaksolla tarjotut mahdollisuudet hyödyntää tekoälyä olivat tärkeitä. Asenteet tekoälyn hyödyntämistä kohtaan olivat myönteisiä (ka=3,25 asteikolla 1= täysin eri mieltä, 4= täysin samaa mieltä), samoin kuin havaittu käyttökelpoisuus (ka=3,01) ja aikomus käyttää tekoälyä jatkossa opinnoissa ja työssä (ka=2,92). Opintojakson jälkeen opiskelijoilla oli halu opiskella ja hyödyntää digitaalisia välineitä vuorovaikutuksen tukena (ka=3,40), ja tämä oli keskinäisesti yhteydessä tekoälyn hyödyntämiseen (korrelaatio vaihteli .245 - .381). Digitaalisten välineiden hyödyntämisen kiinnostus oli lähes tilastollisesti merkitsevästi korkeampi verkko-opetukseen osallistuneiden keskuudessa ($t(122)=1,815$; $p=0,072$; $d=0,336$).

Yhteenvedon voimme todeta, että jopa pieni opetuskokeilu voi rohkaista opiskelijoita käyttämään tekoälyä opiskelun tukena.

Fysiikan opettajaopiskelijoiden käsitteellisen osaamisen kehitys kokeellisen parityöskentelyn aikana

Niilo Huuhka, Terhi Mäntylä & Anna-Leena Kähkönen / Jyväskylän yliopisto

Fysiikan opettajien käsitteelliset tiedot ja taidot ovat ammatin kannalta tärkeitä, mutta niissä on havaittu puutteita. Käsitteelliseen osaamiseen, sen merkityksen tiedostamiseen ja käsitteelliseen kehittymiseen paneudutaankin usein jo aineenopettajankoulutuksessa. Tässä tutkimuksessa näkökulmana on fysiikan aineenopettajaopiskelijoiden käsitteellisen osaamisen kehittyminen kokeellisen ongelmanratkaisuparityöskentelyn avulla. Kontekstina tutkimuksessa ovat tasavirtapiirit. Tutkimuksessa Jyväskylän Yliopiston fysiikan aineenopettajaopiskelijat ratkaisivat vähitellen vaikeutuvia virtapiiritehtäviä. Työskentely seurasi ennustahavaitse-selitä -rutiinia, ja opiskelijoita ohjattiin keskustelemaan havainnoistaan ja ajatuksistaan mahdollisimman paljon. Interventio koostui kolmesta sessiosta, jotka kestivät noin 1,5 h. Käsitteellistä osaamista ja sen kehittymistä mitattiin DIRECT-käsitetestillä.

Tutkimukseen osallistui fysiikan, matematiikan ja kemian opiskelijoita, joilla kaikilla oli fysiikka yhtenä opettavana aineena. Tutkimuksessa vertailtiin yhteensä 34 opiskelijan alku- ja lopputestejä määrällisesti. Kysymykset luokiteltiin käsitteiden ja avaintaitojen mukaan, jotta eri aiheiden kehittymistä voitiin seurata. Esitestin tulokset osoittivat, että aineenopettajaopiskelijoilla on hyvät sähköopin perustaidot. Alkutestin oikeinvastausprosentti oli 64,0 %. Alkutestissä havaittiin kuitenkin haasteita monimutkaisemmissa tehtävissä ja joissain teoreettisemmissa aiheissa. Alku- ja lopputestien tulosten vertailu osoitti opiskelijoiden käsitteellisten taitojen kehittyneen

työskentelyn aikana. Kokonaisuudessaan opiskelijoiden taidot kehittyivät omaan alkutasoon suhteutettuna keskimäärin 36,0 % lopputestin oikeinvastausprosentin ollessa 75,2 %. Lähes kaikki opiskelijat paransivat omaa tulostaan työskentelyn aikana, ja joitain virhekäsityksiä korjattiin työskentelyn aikana. Kaikissa tutkituissa osaamisen alueissa ei kuitenkaan havaittu yhtä hyvää kehitystä. Tämän tutkimuksen tulokset rakentavat pohjaa tulevalle tutkimukselle, jonka tavoitteena on tarkastella aineenopettajaopiskelijoiden käsitteellistä kehittymistä tarkemmin työskentelyn aikana.

Matematiikan yliopisto-opiskelijoiden näkemyksiä arvioinnista – koe vai sittenkin itsearviointi?

Johanna Rämö / Itä-Suomen yliopisto

Arviointi ohjaa suuresti sitä, kuinka opiskelijat opiskelevat. Toisaalta matematiikan opetuksessa arviointi perustuu edelleen hyvin paljon kokeisiin. Tässä tutkimuksessa käänsimme katseen matematiikan yliopisto-opiskelijoihin ja heidän näkemyksiinsä arvioinnista. Teimme tämän antamalla opiskelijoille (n=333) aidon mahdollisuuden valita kahden summatiivisen arviointimenetelmän, itsearvioinnin ja kokeen välillä.

Käyttämällä teorialähtöistä sisällönanalyysiä analysoimme opiskelijoiden antamia perusteluja valinnoilleen. Yleisimmät syyt olivat koettu hyödyllisyys, psykologinen turvallisuus ja affektiivinen asenne. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi paljasti, että näissä kategorioissa opiskelijat arvostivat erityisesti oppimista, arvioinnin tarkkuutta, stressittömyyttä ja uusia kokemuksia. Tuloksia voi hyödyntää arviointikäytäntöjen suunnittelussa sekä niiden motivoinnissa opiskelijoille.

Teemaryhmä 3: HISTORIAN JA YHTEISKUNTAOPIN TEEMARYHMÄ

Puheenjohtajat: Eliisa Vähä ja Sari Tillonen

Onko yleisesti tärkeä myös henkilökohtaisesti kiinnostava? Kysely 8. - luokkalaisille historiasta.

Jan Löfström / Turun yliopisto

Esityksessä tarkastellaan tuloksia vuosina 2022–2023 tehdystä tutkimuksesta, jossa noin 220 perusopetuksen 8.-luokkalaista eri puolilla Suomea vastasi lomakkeella Likert-asteikon avulla kysymykseen, kuinka yleisesti tärkeänä ja toisaalta henkilökohtaisesti kiinnostavana he pitivät eräitä historianopetuksen eri fokusointivaihtoehtoja. Tutkimuksissa on ennenkin kysytty oppilailta, kuinka kiinnostavana he pitivät historiaa ja historianopetusta. Tällöin on kuitenkin usein jäänyt hämäräksi, mitkä ovat "kiinnostavuuden" kriteerit oppilaan mielestä. Tässä kyselyssä tehtiin karkea erottelu yleisesti tärkeän ja henkilökohtaisesti kiinnostavan oppituntien fokusoinnin välillä, ja tarkasteltiin, millainen kongruenssi vastauksissa on, kun vastaaja arvioi näillä kahdella ulottuvuudella esimerkiksi vaihtoehtoa "historian oppitunnilla käsitellään nykyhetken olojen historiallisia taustoja ja syitä". Vastausaineistoa analysoitiin tilastollisesti, ja analyysin tuloksia pohditaan esityksessä. Diskussion kohteena on, miten tulokset kohtaavat historianopetuksen tavoitteet perusopetuksen opetussuunnitelmassa sekä missä määrin oppilaiden henkilökohtaiset merkityksenannot mahdollisesti olisi syytä nostaa historian opetussuunnitelmassa enemmän esiin.

Opiskelijoiden kokemuksia painetuista ja digitaalisista oppikirjoista historiassa ja yhteiskuntaopissa

Anna Veijola / Jyväskylän yliopisto

Esityksessäni tarkastelen lukiolaisten kokemuksia digitaalisista ja paperisista oppimateriaaleista historian ja yhteiskuntaopin oppimisessa. Aineistona on kolmesta eri lukiosta keväällä 2024 kerätty 333 lukiolaisen vastauksista koostuva kyselyaineisto, jossa opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä kartoitettiin kielten sekä historian ja yhteiskuntaopin oppimateriaaleista. Kyselyssä oli sekä monivalinta- että avokysymyksiä. Määrällinen aineisto on analysoitu tilastollisin menetelmin ja avovastaukset sisällönanalyysin keinoin. Tulokset osoittavat, että historiassa ja yhteiskuntaopissa suurempi osa opiskelijoista koki mielekkäämmäksi opiskella paperisesta oppimateriaalista, mutta myös digimateriaalin kannattajia löytyi. Esittelen, millaisia perusteluja lukiolaisilta erilaisille oppimateriaaliformaateille löytyy ja mitä nämä perustelut kertovat historian oppimisesta. Vaikka useassa koulussa on siirrytty käyttämään yksinomaan digimateriaaleja, tämä tutkimus osoittaa, että opiskelijat toivoisivat valinnanvaraa oppiaineen sekä oman yksilöllisen opiskelutyylinsä mukaan.

Tavoitteet hukassa – teorian ja käytännön välinen jännite historian opetuksessa

Johanna Norppa / Helsingin yliopisto

Viime vuosina historianopetuksesta käyty keskustelu on keskittynyt pitkälti siihen, missä määrin opetuksen tulisi perustua historiallisiin ajattelutaitoihin vai pitäisikö sen perustua tiettyjen sisältötietojen opettamiseen. Sen sijaan historianopetuksen keskiöön on harvemmin nostettu historiatiedon käyttöä ja sen narratiivista luonnetta. Tässä esityksessä tarkastelen neljän eri tutkimusartikkelini pohjalta niitä jännitteitä, joita opettajat kohtaavat suunnitellessaan historianopetuksen tavoitteita.

Ensimmäisessä niistä käsittelin Suomen kansallisten perusopetussuunnitelmien historian tavoitteita. Keskeinen havainto on, että vaikka tavoitteet ovat sisällöllisesti väljiä ja korostavat historiallisten taitojen tavoitteita, ne sisältävät piirteitä, jotka viittaavat länsimaisen ja kansallisen identiteetin vahvistamiseen. Toisessa artikkelissa analysoin suomalaisia historian oppikirjoja ja niiden suhdetta opetussuunnitelmiin. Havaintoni oli, että oppikirjat tukevat sisältötietoa taitopainotteisten tehtävien ja materiaalien kustannuksella. Kahdessa viimeisessä artikkelissa tutkin opettajaopiskelijoiden tavoitteenasettelua ensin luokkahuonekontekstissa ja sitten suhteessa historian tietoteoreettisiin lähtökohtiin. Opettajaopiskelijat näyttivät omaksuneen historian tietoteoreettiset lähtökohdat akateemisten opintojensa aikana, mutta tukeutuivat oppituntiansa suunnittelussa enemmän opetustraditioihin ja oppikirjoihin jättäen suomalaisten opetussuunnitelmien vapauden käyttämättä.

Näyttää siltä, että historianopettajia tulisi tukea laajempaan ymmärrykseen historianopetuksen tavoitteista esimerkiksi Biestan (2021) hengessä pohtimalla eksistentiaalistista ja jopa maailmankeskeistä näkökulmaa. Toinen ratkaisu voisi olla historian käytön eri ulottuvuuksien asettaminen historian opetuksen tavoitteeksi. Näitä voisivat olla esimerkiksi historian eksistentiaalinen ulottuvuus (historiatietoisuus), historian moraalinen ulottuvuus, historian poliittinen ulottuvuus ja historian ideologinen ulottuvuus.

Historiallinen empatiakyky ja muistitieto draamapedagogiikkaa hyödyntäessä

Peppiina Suontama / Itä-Suomen yliopisto

Tutkimustehtäväni on selvittää, mitkä ovat draamapedagogiikan olennaiset vahvuudet historiallisen empatiakyvyn oppimisessa, ja miten sillä voidaan erityisesti mahdollistaa historiallisen empatiakyvyn oppiminen. Tarkoitukseni on luoda myös yhteys historiallisen empatiakyvyn ja muistitiedon välille. Peruopetuksen opetussuunnitelman perusteissa historiallinen empatiakyky on luokiteltu tavoitteeseen T5, jonka mukaan oppilasta tulee ohjata ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa. Tavoite liittyy historian

ilmiöiden ymmärtämiseen. Muistitieto ja sen hyödyntäminen on opetussuunnitelman tavoitteissa puolestaan luokiteltu tiedon hankkimisen menneisyydestä alle. Muistitiedon hyödyntäminen sisältyy tavoitteeseen T2, jonka mukaan oppilasta tulee aktivoida hankkimaan historiallista tietoa erilaisista ikätasolle sopivista lähteistä sekä arvioimaan niiden luotettavuutta. Tarkoitus on yhdistää nämä kaksi opetussuunnitelman tavoitetta, ja tarkastella niitä draamapedagogiikkaa hyödyntäen.

Tutkimuksessa on tarkoitus toteuttaa interventio, jossa luodaan draamapedagoginen opetuskokonaisuus. Kohderyhmänä toimii seitsemäsluokkaiset oppilaat ja aiheena Suomen historia. Tutkimusaineisto kerätään havainnoimalla oppilaiden toimintaa opetuskokonaisuuden aikana sekä haastattelemalla oppilaita siitä, miten he kokivat opetuskokonaisuuden. Tarkoitus on rohkaista oppilaita itsenäiseen ajatteluun, mutta myös refleктоimaan oppimaansa ja kokemusta opetusmenetelmästä.

Tutkimukseni on olennainen, koska historiallisen empatiakyvyn osalta tulisi löytää enemmän keinoja, miten sitä tulisi opettaa mahdollisimman monimuotoisesti. Lisäksi tutkimukseni on relevantti siinä mielessä, että se pyrkii ohjaamaan oppilaita itseohjautuvuuteen ja vuorovaikutukseen.

Historian oppikirjojen teollistumisaiheiset sanatehtävät kielitietoisessa opetuksessa

Anne-Maria Nupponen, Kaisa Viinikka, Eliisa Vähä & Päivi Björn / Itä-Suomen yliopisto

Historian opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja. Esimerkiksi ”teollinen vallankumous” ja ”imperialismi” voivat olla aluksi kaikille oppilaille vieraita ilmauksia. Historian tunnilla on kiinnitettävä tietoisesti huomiota oppiaineen sanastoon, mikä puolestaan tukee tekstien lukutaitoa. Kielitietoinen opetus voi vahvistaa sanojen osaamista monin tavoin kuten auttaa määrittelemään sanojen merkityksiä, käyttämään sanoja osana lauseita ja huomaamaan sanojen välisiä yhteyksiä. Historian kielitietoisessa opetuksessa huomio voi olla esimerkiksi siinä, miten kronologiaa tuodaan kielellisesti esille.

Esiteltävässä tutkimuksessamme tarkastelemme, miten oppikirjojen tehtävät tukevat sanojen osaamista osana kielitietoista historian opetusta. Aineistomme ovat neljän oppikirjakustantajan 7. vuosiluokalle suunnattujen oppi- ja tehtäväkirjojen teollistumisaiheiset tehtävät, joissa operoidaan sanatasolla. Analysoimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Tehtävät tukevat sanojen osaamista kielellisestä näkökulmasta monin tavoin: niissä muun muassa harjoitellaan sanojen viittaamien käsitteiden määrittelyä, synonyymisia ilmauksia, metaforia ja sanojen käyttöä osana täydennettäviä lauseita. Joukko tehtäviä, jotka sisältävät sanan ja sen viittaaman käsitteen selittämistä tai siihen liittyvän ilmiön arviointia, tukevat erityisesti historian ilmiöiden ymmärtämisen oppimista: tehtävissä esimerkiksi harjoitellaan syy- ja seuraussuhteiden hahmottamista ja menneen ajan ihmisen asemaan asettumista.

Kokonaisuutena oppikirjat tukevat vaihtelevalla tavalla teollistumisen ymmärtämistä historiallisena ilmiönä. Tehtävissä olevat sanat saattavat kytkeytyä historian sisältöihin siten, että vain oppikirjan kappaleen otsikko osoittaa kontekstin. Monipuolisimmillaan tehtävät voivat auttaa vahvistamaan sekä oppilaan kielellistä osaamista että historian ymmärtämistä.

Vastasaapuneet oppilaat historian tekstitaitotehtäviä tekemässä

Jenni Marjokorpi, Mikko Puustinen & Ella Väätäinen / Helsingin yliopisto

Historian tekstitaidoilla tarkoitetaan kykyä tulkita menneisyydestä kertovia lähteitä ja niiden tekijöiden tarkoituspäätä (Rantala ym. 2020). Keskeinen osa niitä on ymmärrys historiallisen tiedon tulkinnallisesta luonteesta. Olennaista on ensin kiinnittää huomiota lähteen laatijaan (taustoitus) ja kontekstiin (kontekstualisointi). Vasta tämän jälkeen tarkastellaan lähteen sisältöä myös yleisiin tekstitaitoihin tukeutuen. Yleisten ja tiedonalakohtaisten tekstitaitojen rajapinta on kuitenkin häilyvä ja usein epäselvä niin oppilaille, opettajille kuin oppimateriaalien tekijöille (VanSledright 2002).

Historian tekstitaitojen opetuksessa erityistä huomiota tarvitsevat vastasaapuneet oppilaat, jotka ovat opiskelleet suomen kieltä ja suomen kielellä vasta vähän aikaa (Marjokorpi & Väätäinen toim. 2024; Rantala ym. 2020). Millaisia lähdeaineistoja, tehtäviä ja tukea opettaja voisi hyödyntää, jottei alkava kielitaito jätä oppilaita sivuun historiallisen ajattelun ja lähdekriittisten taitojen harjoittelusta?

Tutkimus kytkeytyy hankkeeseen, jossa olemme rakentaneet tiedonalakohtaisten lukutaitojen tehtäviä digitaaliseen Valu-arviointityökaluun (Marjokorpi & Väätäinen toim. 2024). Historian tehtäväpaketti on suunnattu 6.–7.-luokkalaisille ja käsittelee Bostonissa maaliskuussa 1770 tapahtunutta yhteenottoa (VanSledright 2002; Rantala ym. 2020). Tehtävät sisältävät monivalinta- ja avoimia kysymyksiä sekä tutkimuotoja, kuten sanaston ja luetun ymmärtämisen tukea.

Analysoimme video- ja observointiaineistoa, jonka keräsimme Valu-tehtävien pilotoinnin yhteydessä. Videoituja oppilaita keskustelutimme think aloud -menetelmällä (VanSledright 2002). Tutkimuksen tavoitteena on kehittää historian didaktiikkaa kielellistä tukea tarvitsevien oppilaiden näkökulmasta niin, että he voisivat päästä osalliseksi historian tekstitaitojen opetuksesta ja sitä kautta historiallisesta ajattelusta.

LÄHTEET

Marjokorpi, J. & Väätäinen, E. (toim.) (2024). Vastasaapuneen oppilaan tiedonalakohtaisten lukutaitojen arviointityökalua kehittämässä: Valu-hankkeen ensivaiheen (2023–2024) raportti. HEA.

Rantala, J., Puustinen, M., Khawaja, A., van den Berg, M., & Ouakrim-Soivio, N. (2020). Näinkö historiaa opitaan? Gaudeamus.

VanSledright, B. (2002). In search of America's past: Learning to read history in elementary school. Teachers College Press.

Deliberatiivinen demokratiakasvatus suomalaisissa kouluissa: Opettajien käsitykset ja kokemukset

Julia Jaakkola / Turun yliopisto

Demokratia on kriisissä ja koulujen demokratiakasvatuksella on keskeinen rooli sen puolustamisessa. Perinteisen liberaalin edustuksellisen demokratian rinnalle on syntynyt sitä täydentäviä ja sitä haastavia demokratian malleja, jossa otetaan kansalaiset vahvemmin mukaan päätöksentekoon. Yksi keskeinen malli on deliberatiivisen eli puntaroivan demokratian malli, jossa korostetaan keskustelua ja kollektiivista reflektointia yhteisistä päätöksistä.

Deliberatiivisen demokratian malli näkyy myös opetussuunnitelman perusteissa, joissa korostetaan yhteistä harkintaa ja päätöksentekoa yhteisistä asioista. Opettajat ovat keskeisessä roolissa deliberatiivisen demokratiakasvatuksen toteuttamisessa ja demokratian arvojen välittämisessä tuleville sukupolville. Tutkimuspohjainen tieto opettajien demokraattisista arvoista ja keinoista toteuttaa demokratiakasvatusta puuttuu tällä hetkellä tutkimuskirjallisuudesta.

Aiemman tutkimuksen mukaan opettajien omilla arvoilla ja käsityksillä kansalaisuudesta ja demokratiasta on merkitystä heidän antamaansa demokratiakasvatukseen. Koulujen kansalaiskasvatusta tutkivan International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) - tutkimuksen mukaan suomalaisten opettajien ja rehtoreiden mielestä demokratiakasvatuksen tärkein tavoite on kriittisen ajattelun kehittäminen. Tulevaan poliittiseen osallistumiseen valmistaminen on kuitenkin harvan opettajan tai rehtorin listalla prioriteetti. Tämä on näkynyt myös suomalaisten koululaisten kohdalla siten, että suomalaisilla oppilailla on hyvät tiedot yhteiskunnasta ja poliittisista instituutioista, mutta heidän halunsa osallistua tulevaisuudessa on vähäinen.

Demokratiakasvatuksella voi olla kuitenkin suuri rooli yhteiskunnallisen kiinnostuksen herättelyssä. Esimerkiksi avoin luokkahuoneilmapiiri ja luokkahuonekeskustelut vahvistavat tutkitusti oppilaiden kiinnostusta vaikuttamiseen ja tulevaan poliittiseen osallistumiseen. Sama vaikutus on myös demokraattisen ilmapiirin luomisella kouluun ja oppilaiden ottamisella koulun päätöksentekoon mukaan.

Väitöskirjatutkimuksessani selvitän, mitkä ovat opettajien kokemukset demokratiakasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksista ja haasteista suomalaisissa kouluissa, ja millä keinoilla he itse pyrkivät kasvattamaan yhteiseen päätöksentekoon ja harkintaan kykeneviä demokraattisia kansalaisia omissa luokkahuoneissaan.

Teemaryhmä 4: KATSOMUSAINHEET RAJOILLA JA RISTEYKSISSÄ

Puheenjohtaja: Anuleena Kimanen

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon didaktisista suhteista: Opettajien näkökulma

Niina Putkonen, Marjaana Kavonius, Tarna Kannisto, Saira Poulter & Arto Kallioniemi / Helsingin yliopisto

Monitieteisyys ja eklektisyys ovat osa sekä uskonnon että elämäkatsomustiedon oppiainetta. Molempien katsomusaineiden fokuksessa ovat dialogisuus, katsomuksellinen yleissivistys ja pohdinta sekä oman katsomuksellisen identiteetin ja hyvän elämän rakentuminen. Koulun oppiaineina ne kietoutuvat toisiinsa. Tämä tarjoaa hedelmällisen lähtökohdan tarkastella näiden kahden katsomusaineen opetukseen liittyviä neuvotteluja ja rajankäyntiä. Tässä esityksessä tarkastelemme sitä, miten katsomusaineiden opettajat näkevät uskonnon ja elämäkatsomustiedon oppiaineiden eroavaisuudet ja yhteneväisyydet. Didaktinen kolmio lähestyy oppimista opettajan, oppilaan ja sisällön välisten suhteiden kautta, joita tulemme tässä tutkimuksessa kriittisesti arvioimaan. Didaktisen kolmion mallissa oppilaan ja sisällön välinen didaktinen suhde on vuorovaikutteinen paitsi opettajan ja oppilaan välisen pedagogisen suhteen, myös sen didaktisen suhteen kanssa, joka opettajalla on oppilaan ja sisällön väliseen suhteeseen. Tutkimuksessa olemme kiinnostuneita tästä vuorovaikutteisuudesta. Esityksessä pohdimme lisäksi tutkimusaiheen kannalta mahdollisimman kattavan tutkimusjoukon kokoamiseen ja rajaamiseen liittyviä näkökulmia. Esitys perustuu suunnitteluvaiheessa olevaan ainedidaktiseen kehittämistyöhön, joka jatkaa Helsingin yliopiston katsomusaineiden tutkimusyksikön aikaisempia aihepiiriin liittyviä projekteja.

Tosiasiat ja mielipiteet lukion filosofiassa

Ilmari Hirvonen & Eelis Mikkola / Helsingin yliopisto

Lukion opetussuunnitelman perusteissa filosofian oppiaineen tavoitteisiin sisältyy tosiasiaväitteiden erottaminen mielipiteistä (LOPS 2019, s. 267–271). Tämä jaottelu on ollut jo useiden vuosien ajan osa angloamerikkalaista kriittisen ajattelun perinnettä. Tosin viime aikoina siihen on kohdistunut myös kritiikkiä (esim. Bright 2024; Corvino 2015; Douglas & Hawley; 2017; Ichikawa 2017). Ongelmia aiheuttaa esimerkiksi käsitteiden monimerkityksisyys. 'Mielipide' voi muun muassa tarkoittaa mitä tahansa yksilön käsitystä, tietyllä tavalla perusteltua käsitystä tai tiettyä aihealuetta koskevaa käsitystä. Herääkin kysymys, voidaanko ylipäättään tehdä mielekästä jaottelua tosiasioihin ja mielipiteisiin, ja jos voidaan, miten sitä pitäisi käsitellä lukion filosofian opetuksessa. Esittelemme kaksi pääasiallista tapaa puhua mielipide- ja

tosiasiaväitteistä. Lisäksi argumentoimme, että lukiokoulutuksessa on olennaista, että opiskelijat ymmärtävät mielipide- ja tosiasiakysymysten (ei siis pelkästään väitteiden) välisen eron sekä niiden suhteen moraaliväitteisiin ja -kysymyksiin.

Nojautumme inferentialistiseen semantiikkaan, jossa merkityksiä tarkastellaan sen kautta, mitä ilmaisuista on loogisesti johdettavissa (esim. Brandom 1994; 2000). Väitämme, että mielipide-, tosiasia- ja moraaliväitteiden semantiikka poikkeaa toisistaan, koska niiden pohjalta voidaan oikeutetusti tehdä erilaisia päätelmiä. Esimerkiksi mielipideväitteen esittäjällä ei ole samanlaista velvoitetta esittää perustelusteluja kuin tosiasia- tai moraaliväitteen esittäjällä, koska mielipideväitteet koskevat ensisijaisesti vain niiden esittäjään, kun taas moraalii- ja tosiasiaväitteet koskevat laajemmin jaettua todellisuutta. Tämän vuoksi erilaisten väitteiden esittäjät sitoutuvat eri asioihin, jotka velvoittavat heitä keskustelussa eri tavoin. Analyysimme väitetyyppien välisistä semanttisista eroista perustelee myös, miksi niiden erottaminen toisistaan on olennainen taito. Lopuksi luonnostelemme myös suuntaviivoja siitä, miten tämä jaottelu pitäisi käytännössä huomioida lukio-opetuksessa.

Filosofiaa lapsille -lähestymistapa filosofian, uskonnon ja elämäntutkimustiedon opetuksessa

Eelis Mikkola / Helsingin yliopisto & Mika Perälä / University of Cambridge

Tutkimme, miten Matthew Lipmanin (2003) Filosofiaa lapsille ja nuorille -lähestymistapa (Philosophy for Children, P4C) soveltuu didaktisena lähestymistapana filosofian, uskonnon ja elämäntutkimustiedon (ET) opetukseen suomalaisessa lukiossa. Vaikka kansainvälisesti P4C:n soveltamista eri oppiaineissa on tutkittu, Suomessa ainerajat ylittävää tutkimusta ei ole juuri tehty. Erityisesti P4C:n mahdollisuudet uskonnon ja ET:n opetuksessa on kiinnostava kysymys, sillä oppiaineilla on yhteisiä tavoitteita filosofian ja lipmanilaisen P4C:n kanssa etenkin eettisissä ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä (ks. Lipman, 2003; Tomperi, 2017). Viimeaikainen keskustelu yhteisestä katsomusaineesta herättää myös kysymyksen nykyisten oppiaineiden mahdollisista didaktisista yhtäläisyyksistä.

Tarkastelemme P4C:n pedagogista soveltuvuutta erittelemällä kausaalisia ehtoja, jotka tekevät pedagogisesta lähestymistavasta tehokkaan tietyssä kontekstissa. Näiden ehtojen määrittämiseksi hyödynnämme uusinta tutkimusta P4C:n toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä (Mikkola ym., 2024). Metodologisesti lähestymme kysymystä opetussuunnitelma-analyysillä (Posner, 2004), jossa tarkastelemme vuoden 2019 lukion opetussuunnitelmaa ja lukiokoulutuksen institutionaalisia reunaehtoja. Alustavan analyysin pohjalta olemme tunnistanee viisi tekijää, jotka vaikeuttavat P4C:n soveltamista: (1) ristiriitaiset tavoitteet, (2) yo-kokeet, (3) ryhmäkoot, (4) lukion kurssimuotoisuus ja (5) soveltuvien opetusmateriaalien puute. Nämä seikat vaikuttavat eri tavoin eri oppiaineissa: P4C on parhaiten sovellettavissa ET:ssä, jossain määrin filosofiassa ja heikoimmin uskonnossa. Luonnostelemme lopuksi näiden huomioiden perusteella sovelletun P4C-mallin, joka ottaa huomioon suomalaisen lukiokontekstin

luonteen paremmin kuin perinteinen lipmanilainen lähestymistapa.

LÄHTEET

Lipman, M. (2003). *Thinking in education* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Mikkola, E. J. A., Perälä, M., Hotulainen, R., Salmenkivi, E., & Kallioniemi, A. (2024). Causal variables in the community of inquiry: Creating a directed acyclic graph of the effectiveness of the Philosophy for Children program. *International Journal of Educational Research*, 127, 102414. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2024.102414>

Posner, G. J. (2003). *Analyzing the Curriculum* (3rd ed.). McGraw Hill Higher Education.

Tomperi, T. (2017). *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia – filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*. Eurooppalaisen filosofian seura.

Ympäristökasvattajuus osana katsomusaineiden opettajien ammatillista identiteettiä

Marika Pakarinen & Kaisa Viinikka / Itä-Suomen Yliopisto

Kestävä elämäntapa ja ympäristöosaaminen ovat nousseet vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman perusteissa aikaisempia opetussuunnitelmia merkittävämpään asemaan. Vaikka opetussuunnitelmassa ei mainita käsitettä ympäristökasvatus, monet siihen liittyvät teemat ovat olennaisessa osassa niin lukiokoulutuksen arvopohjassa, laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa kuin oppiainekohtaisissa sisällöissä ja tavoitteissa. Millaisia näkökulmia katsomusaineet voivat tuoda ympäristökasvatukseen ja millaista osaamista lukion katsomusopettajilla on pluralistisessa ympäristökasvatuksessa?

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan jatkuvaa oppimisprosessia, jonka tavoitteena on (1) kasvattaa tietoisuuteen ympäristökysymyksistä, (2) tarjota tietoja, asenteita, taitoja ja sitoutumista ympäristön suojelemiseksi sekä (3) luoda uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja. Puheenvuorossamme tarkastelemme ympäristökasvatuksen teemoja sekä esittelemme alustavia tuloksia väitöskirja-artikkelista, joka käsittelee lukion katsomusopettajien ammatillista osaamista pluralistisessa ympäristökasvatuksessa. Tutkimuksessamme analysoimme neljä lukion katsomusopettajan teemahaastattelua teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja sanojen frekvenssianalyysin avulla. Sisällönanalyysiä ohjasi tutkimusta varten koottu pluralistisen ympäristökasvatuksen malli.

Haastateltavat katsomusopettajat kokivat alustavien tuloksien mukaan saaneensa yliopistokoulutuksestaan vähän tai ei ollenkaan osaamista pluralistiseen ympäristökasvatukseen, mutta analyysin perusteella heillä on laaja-alaisesti osaamista pluralistisessa ympäristökasvatuksessa. Ympäristökasvatuksen tavoitteiden näkökulmasta haastateltavien osaamisen keskiössä ovat etiikkaan, arvoihin ja ympäristötunteisiin liittyvät teemat sekä reflektion taidot ja arkiset ympäristöteot.

Katsomusopettajien käsitykset ympäristöstä painoutuivat kulttuuriseen ja sosiaaliseen ympäristöön erityisesti paikallisella ja alueellisella tasolla.

Myyttiset kertomukset transformatiivisen ympäristökasvatuksen tukena

Essi Ikonen / Helsingin yliopisto & Raili Keränen-Pantsu / Tampereen yliopisto

Ekokriisin aikakaudella tarve muuttaa ihmisen ja luonnon suhteita on tunnustettu laajasti. Ratkaisuja on etsitty esimerkiksi alkuperäiskansojen onto-epistemologioista kuten tarinankerrontakäytännöistä. Tässä esityksessä pohdimme myyttisten kertomusten potentiaalia muuttaa suhdettamme ympäröivään maailmaan. Martin Buberin dialogifilosofiasta ammentaen tarkastelemme myyttisten kertomusten mahdollisuuksia rakentaa dialogisia suhteita eliökuntaan. Buberille dialogi ei rajoitu vain ihmisten välisiin suhteisiin, vaan se voi tapahtua esimerkiksi eläinten ja kasvien kanssa. Myös myyttisissä kertomuksissa ihmisten ja ei-inhimillisten olentojen, kuten henkien, eläinten, kasvien ja kivien väliset suhteet ovat monimutkaisia eivätkä pelkästään välineellisiä. Esimerkiksi suomalais-ugrialaisten kansojen suhde joutseneen on pitänyt sisällään henkisiä ja eksistentiaalisia ulottuvuuksia, joiden kautta joutsen on nähty laajemmin kuin ravintona tai eläimenä luonnontieteellisessä mielessä. Ehdotamme, että myytteihin ja kansanperinteeseen perehtyminen voi lisätä dialogista herkkyyttä laajentamalla mahdollisuuksia ajatella ihmisen ja luonnon välistä suhdetta uudella tavalla, ja että myyttisten kertomusten spirituaalinen ja eksistentiaalinen ulottuvuus on keskeistä transformatiivisen ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Katsomusopetuksessa, jossa ylitetään rajoja myyttisen ja luonnontieteellisen tiedon välillä voidaan rakentaa planetaarista hyvää elämää, joka on elintärkeää planeettamme selviytymiselle.

Rakenteiden ja muutosten rajoilla: Uskonnollinen toimijuus evankelisluterilaisen uskonnon ylioppilaskokeen aineistoissa ja hyvän vastauksen piirteissä 2022–2024

Anuleena Kimanen / Turun yliopisto & Tapani Innanen / Helsingin yliopisto

Uskonnollinen toimijuus tarkoittaa yksilöllisen valinnan mahdollisuuksia toisaalta uskonnollisten rakenteiden sisällä (Leming 2007) ja toisaalta yhteydessä sosioekonomiseen todellisuuteen (Burchardt & Becker 2023). Sen voi nähdä välineenä tasapainottaa essentialistisia käsityksiä uskonnoista ja yksilöllisen toimijuuden liiallista painotusta. Siten kykyä tarkastella uskonnollista toimijuutta voi pitää uskontolukutaidon keskeisenä elementtinä (vrt. Moore 2014). Analysoimme evankelisluterilaisen uskonnon (UE) ylioppilaskoetta, joka digitaalisessa muodossaan hyödyntää runsaasti erilaisia media-aineistoja ja mittaa kokelaiden kykyä analysoida niitä. Abduktiivisen laadullisen analyysin kautta tutkimme, miten uskonnollinen toimijuus näkyy UE-kokeen materiaaleissa ja erityisesti pisteytysohjeissa eli hyvän vastauksen piirteissä (HVP). Analyysin pohjalta esitämme uskonnonopetuksen tueksi uskonnollisen toimijuuden

mallia, joka auttaa tulkitsemaan ja erittelemään uskonnollisia ilmiöitä. Se listaa erilaisia tekijöitä, joita voi tarkastella uskonnollisena toimijuutena ja uskonnollisina ja sosioekonomisina rakenteina, sekä kuvaa niiden välisiä suhteita.

Analyysimme osoitti myös, että UE-kokeessa uskonnon tarkastelussa on vahva sosiologinen painotus. Pyhien tekstien tulkintaan ei kiinnitetä niin paljon huomiota, mikä johtaa toisinaan essentialisoiviin käsityksiin HVP:ssa. Uskonnollisen toimijuuden käsite voisi auttaa välttämään niitä myös tehtävien ja pisteytysohjeiden laadinnassa.

LÄHTEET

Burchardt, M., & Becker, J. (2023). Subjects of God? Rethinking Religious Agency, Biography, and Masculinity from the Global South. *Historical Social Research, 48*, 131155. <https://doi.org/10.12759/HSR.48.2023.42>

Leming, L. M. (2007). Sociological Explorations: What Is Religious Agency? *The Sociological Quarterly, 48*(1), 73–92. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2007.00071.x>

Moore, D. L. (2014). Overcoming Religious Illiteracy: Expanding the Boundaries of Religious Education. *Religious Education, 109*(4), 379–389. <https://doi.org/10.1080/00344087.2014.924765>

Teemaryhmä 5: KIELITIETOISUUS JA KIELELLINEN VASTUULLISUUS OPPIMISEN TUKENA

Puheenjohtajat: Jenni Alisaari ja Leena Maria Heikkola

Liikkumista ja toiminnallista opiskelua lukion kielten tunneilla

Nina Salmela & Susanna Takalo / Oulun yliopisto

Heidi Syväoja & Tuija Tammelin / Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kati Mäkitalo / Oulun yliopisto

Yhtenä lukio-opetuksen tavoitteena on opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen niin, että hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat kaikkea toimintaa (Opetushallitus, 2019). Liikkumisen lisääminen koulupäiviin ei ole helppo tehtävä, mutta erityisesti oppitunnin aikainen tauko ja opetukseen integroitu liikunta ovat yhteydessä hyviin oppimistuloksiin (Kantomaa ym., 2018). Lukioasteella liikunnallisemman toimintakulttuurin vaikutuksia on tutkittu vielä melko vähän.

Tämä tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa (2023–2027) Fyysisesti aktiiviset oppitunnit lukiossa -tutkimushanketta, jossa tavoitteena on syventää ymmärrystä sekä opiskelijoiden että opettajien kokemuksista liikkumista sisältävillä lukuaineiden oppitunneilla lukiossa ja tarkastella fyysisesti aktivoivien työskentelytapojen merkitystä tilannesidonnaiseen kiinnittymiseen ja oppimiseen. Tässä esityksessä keskitytään lukiolaisten käsityksiin ja kokemuksiin toiminnallisesta opiskelusta kielten tunneilla.

Tutkimuksessa haastateltiin 20 lukiolaista, joilla oli lukuvuonna 2023–2024 liikkumista sisältäviä toiminnallisia tehtäviä ja liikunnallisia taukoja kielten tunneilla. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Litteroitu aineisto analysoitiin temaattista analyysimenetelmää hyödyntäen.

Alustavien tulosten mukaan liikkumista sisältävät työskentelytavat nostavat vireystilaa, tuovat vaihtelua ja iloa sekä luovat positiivista ilmapiiriä. Erityisesti liikunnallisten tehtävien koettiin heijastuvan vuorovaikutukseen, lisäävän sosiaalista hyvinvointia ja ongelmanratkaisutaitoja, mikä vahvistaa sosioemotionaalista kiinnittymistä oppitunneille. Opiskelijoiden kokemusten perusteella liikkumista sisältäviä toiminnallisia työskentelytapoja kannattaisi hyödyntää laajemminkin lukion tunneilla opiskelijoiden hyvinvoinnin ja yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.

LÄHTEET

Kantomaa, M., Syväoja, H., Sneck, S., Jaakkola, T., Pyhältö, K. & Tammelin, T. (2018). Koulupäivän aikainen liikunta ja oppiminen. Tilannekatsaus tammikuu 2018. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2018:1.

Opetushallitus. (2019). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja

ohjeet 2019:2a.

Eriyttämisen rooli vieraiden kielten opettajaopiskelijoiden tulevaisuuskuvauksissa

Anssi Roiha / Jyväskylän yliopisto

Minna Maijala & Mareen Patzelt / Turun yliopisto

Kati Kajander / Jyväskylän yliopisto

Eriyttämisestä on tullut yksi koulutuksen keskeisistä käsitteistä, sillä sitä pidetään välttämättömänä opetusmenetelmänä, jolla voidaan ottaa huomioon oppilaiden erilaisuus (Tomlinson, 2022). Yleisen tuen tarpeen ohella vieraiden kielten opetusta haastaa erityisesti kasvavat erot oppilaiden vieraiden kielten osaamisessa (esim. Härmälä & Marjanen 2022).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään aineistona kahden eri suomalaisen yliopiston vieraan kielen opettajaopiskelijoiden (N=55) kirjallisia tuotoksia. Heidän tehtävänä oli lähettää sähköpostiviesti tulevaisuudestaan pedagogisten opintojensa didaktikoille. Osallistujia pyydettiin kuvittelemaan tyypillinen työviikkonsa kielenopettajana vuonna 2040. Aineisto analysoitiin laadullisesti teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla teemoittelemalla (Braun & Clarke 2006). Tutkimuskysymyksenä on: Millaisia käsityksiä eriyttämisestä välittyy osallistujien tulevaisuuskuvauksissa?

Vaikka vain harvat opiskelijoiden sähköpostiviestit sisälsivät eksplisiittisen maininnan eriyttämisestä, käsiteltiin monissa sähköposteissa eriyttämiseen liittyviä asioita muilla käsitteillä. Moninaisuuteen suhtauduttiin useimmiten positiivisesti, ja siihen viitattiin muun muassa sanoilla "ihanaa", "mielekkästä", "vahvuus" ja "rikkaus". Kaiken kaikkiaan aineistosta välittyi positiivinen kuva eriyttämisestä ja oppilaiden yksilöllisestä kohtaamisesta. Opiskelijoiden sähköposteissa oli tunnistettavissa kuitenkin myös perinteisempiä näkemyksiä opettamisesta ja eriyttämisestä.

Sähköposteissa korostui voimakkaasti myös kielitietoinen opetus. Kielitietoinen opetus yhdistettiin osassa sähköposteja eksplisiittisesti maahanmuuttotaustaisiin oppilaisiin, jolloin se nähtiin osittain toimintana, joka koskee vain tiettyjä oppilaita. Toisinaan kuitenkin kielitietoinen opetus tuotiin esiin yleisenä opetuksellisena lähestymistapana, joka koskee kaikkia oppilaita. Tulokset antavat näkökulman siihen, minkä roolin tulevat kielten opettajaopiskelijat antavat eriyttämiselle osana tulevaa työtä.

LÄHTEET

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Härmälä, M., & Marjanen, J. (2022). Englantia koronapandemian aikaan. A-englannin

osaaminen 9. luokan lopussa keväällä 2021. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Tomlinson, C. A. (2022). *Everybody's classroom: differentiating for the shared and unique needs of diverse students*. New York: Teachers College Press.

Neuvotteluja matemaattisesta tiedosta valmistavan opetuksen luokkahuonevuorovaikutuksesta

Ella Väätäinen & Maria Ahlholm / Helsingin yliopisto

Maahan muuttava lapsi saapuu Suomeen monenlaisten kielellisten ja tiedollisten repertuaarien varustamana. Suomalaisessa koulussa pääasiallisena tavoitteena on aluksi koulukielen oppiminen (VALOPS 2015). Lisäksi opetussuunnitelma ohjaa erilaisten oppiainekohtaisten tavoitteiden suuntaan uudella koulukielellä (POPS 2014, VALOPS 2015). Tässä tukena ovat kielitietoiset ja monikieliset käytänteet sekä kouluyhteisön tarjoama kielellinen tuki. Haasteena kuitenkin on, että käytänteet näyttävät jalkautuvan kouluihin hitaasti (Suuriniemi 2023) ja valmistavan ja yleisopetuksen nivelvaiheessa opettajan kielellisen tuen määrä vähenee siinä missä oppiainetavoitteet kasvavat (Ahlholm ym. 2023).

Tässä esitelmässä tarkastelemme yläkoulun valmistavan opetuksen ryhmän vuorovaikutusta matematiikan oppitunneilla. Käytämme aineistona Vastaantulo-hankkeen videoaineistoa, jota analysoidaan keskusteluanalyysin keinoin. Peilaamme aineistoa kielellisen sosialisoinnin teoriaan, jonka mukaan kielenoppimista tapahtuu vuorovaikutuksessa kieltä käyttämällä ja uuteen kieliyhteisöön osallistumalla (Burdelski & Howard 2020).

Keskitymme matematiikan tehtävistä käytyihin merkitysneuvotteluihin sekä opettajan ja oppilaan että oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksen tarkastelun kautta pureudumme siihen, miten oppilaiden episteeminen toimijuus rakentuu merkitysneuvotteluissa; millaista tietäjyyttä he osoittavat vertaisten kesken ja mistä ja millä tavoin neuvotellaan opettajan kanssa. Teemme havaintoja oppilaiden kielellisistä ja tiedollisista resursseista - siitä mitä he jo osaavat ja toisaalta millaista tukea vielä tarvitaan. Tuloksemme ohjaavat ajattelua puutediskurssista kohti oppijoiden moninaisen osaamisen tunnistamista (vrt. Kerfoot & Bello-Nonjengele 2022).

LÄHTEET

Ahlholm, M., Väätäinen, E., & Latomaa, S. (2023). Vastasaapuneet ja osallisuuden rakentuminen yhteisissä ja erillisissä luokkahuoneissa. *AFinLAN vuosikirja 2023*, 80, 17–47.

Burdelski, M. J. & Howard, K. M. (toim.) (2020) *Language socialization in classrooms. Culture, interaction and language development*. Cambridge: Cambridge University

Press.

Kerfoot, C., & Bello-Nonjengele, B. O. (2023). Towards epistemic justice: Constructing knowers in multilingual classrooms. *Applied Linguistics*, 44(3), 462–484.

Suuriniemi, S.-M. (2023). Monikielistyvä koulu ja kielitietoisuus. Perusopetuksen opetussuunnitelmien, opettajien ja oppikirjojen kieliorientaatiot. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kielisalkku kielenoppimisen ja kulttuurisen tietoisuuden lisäämisen välineenä

Olli-Pekka Salo / Jyväskylän normaalikoulu, Jyväskylän yliopisto

Hanna-Mari Koistinen / Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu, Itä-Suomen yliopisto

Tässä esityksessä kuvataan kielisalkun käyttöä luokkahuoneissa. Esityksessä esitetään tapoja, joilla kielisalkkua voidaan käyttää oppilaiden kielenoppimisen ja kulttuuritietoisuuden lisäämisen välineenä koko perusopetuksen ajan. Kielisalkku sopii tähän hyvin, sillä se rohkaisee oppilaita pohtimaan monipuolisesti eri kielten käyttöä ja oppimista sekä kulttuurikohtaamisia.

Kielisalkun hyödyntämistä havainnollistetaan konkreettisilla esimerkeillä tehtävistä, joita on käytetty edistämään tehokasta kielenoppimista vahvistamalla oppilaiden tietoisuutta heidän kielenkäytöstään ja siten auttamalla heitä parantamaan kielenopiskelustrategioitaan. Lisäksi esitys tarjoaa esimerkkejä tehtävistä, jotka auttavat oppilaita tiedostamaan, miten kulttuuriset kohtaamiset ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat heidän elämäänsä.

Aineisto (N=49) koostuu vastauksista puolistrukturoituun kyselyyn, jossa on selvitetty oppilaiden kokemuksia ja asenteita kielisalkun käytöstä osana kielenopiskelua. Avointen kysymysten vastaukset on analysoitu sisällönanalyysilla (ks. esim. Elo ym, 2014). Tulokset antavat vahvistusta siihen, että kielisalkku on jossain määrin motivoiva työkalu kielenoppimisen tehostamisessa.

Monikko ja imperfekti suomen oppikirjoissa

Daniel Halonen / Tukholman yliopisto

Esittelen tekeillä olevaa tutkimusta suomen kielen oppikirjojen kieliopista. Selvitän, miten monikon ja imperfektin morfeemeja esiintyy oppikirjoissa, joita käytetään vasta-alkajatasolla Ruotsissa. Tutkimukseni taustalla vaikuttaa vastuullisuusnäkökulmia: Voivatko oppikirjat olla osaltaan vaikeuttamassa suomen oppimista? Perustuvatko oppikirjoissa tehdyt valinnat tutkimukseen ja nykykäsitykseen kielenoppimisen mekanismeista?

Vastuullisuuden käsite liittyy pedagogiikkaan ja opettajakoulutukseen esimerkiksi kielellisesti vastuullisen opetuksen viitekehyksen kautta (Lucas & Villegas 2013 s. 101–102), joka nostaa esiin opettajan ymmärryksen kielenoppimisesta tärkeänä osana opettajan antamaa tukea. Vaikka opettaja tekee pedagogiset valinnat oppitunnilla, vaikuttaa oppikirjan sisältö väistämättä opetukseen kokonaisuutena. Jos opettaja käyttää oppikirjaa ja sen etenemisjärjestystä ohjenuorana opetusta suunnitellessa, on riskinä se, että opetuksessa vastuullisuus kielenoppimisessa jää osittain toteutumatta.

Tutkimuksessa ovat mukana Suomen mestari 1, Noniin! 1, Finskan lättare än du tror ja Finska för nybörjare -oppikirjat.

Jo oppikirjojen sisällysluetteloista käy ilmi, että niissä käydään kielioppia usein läpi ilmiö kerrallaan. Taustalla lienee ajatus progressiosta, että kieltä opitaan tiettyssä järjestyksessä – ehkä yksinkertaiseksi mielletystä monimutkaisempaan. Kuitenkin esimerkiksi Pienemannin prosessoitavuusteorian mukaan ihminen kieltä oppiessaan voi ensin oppia sanoja sellaisenaan (ei siis välttämättä sanakirjamuodossa) ja kyky prosessoida morfologiaa tulee heti seuraavana, ennen fraasi- ja syntaksitasoa (Pienemann 1998). Yksittäistä morfeemia ei siis tarvitse jättää myöhemmäksi.

Alustavasti vaikuttaa kuitenkin siltä, että i-morfeemi jätetään oppikirjoissa vasta jatkokursseilla käsiteltäväksi, ja näkyvyys oppikirjojen ensimmäisissä osissa on vähäisempää. Tämä välttely voi johtaa tilanteeseen, jossa oppikirjoissa esitelty suomi poikkeaa oleellisilta osin luokkahuoneen ulkopuolella käytettävästä kielestä. Tutkimukseni tavoitteena on tunnistaa ja madaltaa hidaste, joka käytössä olevien kirjojen avulla opetettaessa tahattomasti on syntynyt

VIITTAUKSET

Lucas, T. & Villegas, A. M. (2013). Preparing linguistically responsive teachers: Laying the foundation in preservice teacher education, *Theory into Practice* 52, 98–109.

Pienemann, M. (1998). *Language Processing and Second-Language Development: Processability theory*. Amsterdam: John Benjamins.

Mediaatiotaidot kielten opettajaopiskelijoiden kehittyvän kielitietoisuuden tukena

Suvi Kotkavuori / Helsingin yliopisto

Moninaistuneessa yhteiskunnassamme tarvitaan laaja-alaista ymmärrystä vuorovaikutuksen kompleksisista prosesseista (Salo et al., 2020). Mediaatio, jonka eurooppalaisen viitekehyksen lisäosa (Euroopan Neuvosto, 2020) määrittelee merkityksen välittämisen taidoksi, on tähän avain. Laajemmin mediaatioissa on kyse kyvystä toimia vuorovaikutuksessa kielten ja kulttuurien kesellä yhteisymmärryksen edistämiseksi.

Syksyllä 2024 käsittelin mediaatiota vieraan kielten ainedidaktiikan kurssilla (luento ja ryhmätunti) Helsingin yliopistossa. Tämä sosiokulttuurisen teorian pääkäsite on tullut minulle tutuksi laajassa merkityksessä väitöstutkimuksessani (Kotkavuori, 2024), jossa perehdyin vieraan kielen opetukseen ja oppimiseen kansainvälisten vertaisoppijoiden kanssa yliopiston kielikeskus kontekstissa. Mediaatiota esiintyi vuorovaikutuksessa laajasti: kielellisesti ja materiaalisesti, kulttuurisesti, sekä sosiaalisesti. Käsitteen avaamisessa opettajaopiskelijoille tukeuduin tutkimukseni lisäksi myös lukion kieliprofiiliin (LOPS, 2021) osioon mediaatiosta, jossa korostetaan rakentavaa vuorovaikutusta.

Tässä esityksessä tarkastelen miten kielten opettajaopiskelijat hahmottavat mediaation käsitteen. Haastattelin 20 opettajaopiskelijaa 3–4 hengen ryhmissä perusharjoittelun lopussa zoomissa. Analysoin aineiston laadullisesti sisällönanalyysillä. Tulosten mukaan opiskelijat tunnistivat kurssilla käytyjä mediaation ulottuvuuksia, valaisten esimerkkejä harjoittelustaan. Käsitteeseen perehtymisestä oli hyötyä etenkin opiskelijoille, joilta puuttui kokemusta opetuksen konkretiasta. Toisaalta haastateltavat kokivat hyödyllisenä mediaation keinojen kertaamisen (LOPS, 2021) haastattelussa. Se auttoi heitä näkemään ne laajemmin kielitietoisuuden työkaluna, kun yhteisymmärrystä luodaan monikielissä ja -kulttuurissa oppimisympäristöissä.

LÄHTEET

Euroopan Neuvosto, 2020. Common European Framework of References for Languages. Companion Volume with new descriptors. Strasbourg. Euroopan Neuvosto.

Inha, K., Halvari, A., Nummela, Y., Mattila, P., Sigvart, S., Kieliprofiili. Opetushallituksen verkkosivut: <https://www.oph.fi/fi/kieliprofiili>. [Viitattu: 9.12.2024]

Kotkavuori, S. 2024. Teaching and learning foreign languages in internationalized university contexts. A study on collaboration with international students as mediators and experts in classrooms. (Väitös 11.1.2025)

Salo, O.-P., Kajander, K., Kantelinen, R., & Wallinheimo, K. 2020. Mediaatio – mitä se on? Tempus, 55(6), 12–13.

Ruotsinopettajien käyttämät strategiat oppimisen edistämiseen

Toni Mäkipää & Sara Karhu / Itä Suomen yliopisto

Kieltenopetuksessa on moninaisia oppimistavoitteita, kuten kommunikointitaitojen, kulttuuritietouden ja opiskelutaitojen kehittäminen. Tämän vuoksi kielenopetuksessa tarvitaan monipuolisia strategioita tukemaan oppimista ja yksilöllisiä oppimistarpeita. Tässä Svenska kulturfondenin rahoittamassa hankkeessa tutkitaan, mitä strategioita ruotsinopettajat käyttävät edistääkseen oppilaiden kielenoppimista perusopetuksessa ja toisella asteella. Aineistona on 15 opettajan haastattelut, jotka on analysoitu aineisto-

ja teorialähtöisesti. Alustavat tulokset osoittavat, että opettajat tukevat oppimista strategioilla, jotka edistävät vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja, motivaatiota ja tunnetaitoja. Hankkeen avulla saadaan tutkimusperäistä tietoa keinoista, joilla opettajat tukevat oppilaiden kielenoppimista. Lisäksi tulokset tukevat opettajankoulutuksen kehittämistä ja antavat virikkeitä oppilaiden yksilöllisten oppimistarpeiden huomioimiseen ruotsinopetuksessa.

Exploring Discursive Mentoring Practices of Finnish School-Based Teacher Educators

Xuwei Wang / University of Helsinki

This study explores how Finnish school-based teacher educators (SBTEs) employ discursive mentoring to bridge the gap between theoretical knowledge and practical teaching for student teachers. Utilizing linguistically responsive pedagogy, SBTEs verbalize and contextualize pedagogical concepts to support student teachers during teaching practicums, fostering academic language proficiency and professional development.

Key findings from eight interviews with four SBTEs reveal three central themes:

Bridging Theory and Practice: SBTEs scaffold student teachers' understanding of abstract theories by linking them to real classroom scenarios. Through debriefings and collaborative lesson planning, mentors help student teachers operationalize theoretical frameworks such as differentiation and integrative learning.

Linguistic Responsiveness: Mentors incorporate strategies to simplify language, use visual aids, and address the diverse linguistic needs of pupils. These practices also encourage student teachers to reflect on the role of language in learning and teaching.

Reflective Practice: Iterative feedback through written comments, verbal discussions, and video analysis helps student teachers critically evaluate and refine their teaching approaches, building confidence and adaptability.

The findings emphasize the pivotal role of SBTEs in integrating linguistically responsive pedagogy within teacher training programs. This approach equips student teachers to address diverse linguistic and cultural needs, aligning theory with practice effectively. The study highlights the need for structured mentoring frameworks that can be adapted across various educational settings.

These insights contribute to the broader discourse on teacher education, advocating for mentorship models that prioritize reflective and linguistically inclusive teaching practices. Further research is recommended to explore the scalability of these practices in diverse educational contexts.

Teemaryhmä 6: MONINAINEN BIOLOGIAN, MAANTIETEEN JA TERVEYSTIETEEN OPETUS

Puheenjohtajat: Anu Hartikainen-Ahia, Miikka Eriksson ja Sirpa Kärkkäinen

Lajintunnistus ja kasvion kerääminen ympäristöopin vaikeana aiheena

Arja Kaasinen & Jarkko Lampiselkä / Helsingin yliopisto

Tutkimukset ovat viime vuosina osoittaneet, että biodiversiteetin väheneminen on edelleen ihmisen toimesta kiihtynyt. Luontokato on käsitteenä ilmestynyt myös yleiseen keskusteluun ja uhanalaistuvista tai sukupuuttoon kuolleista lajeista uutisoidaan verrattain usein. Aihe saattaa herättää lapsissa ja nuorissa ympäristöahdistusta ja voimattomuutta, jonka vastapainoksi on ehdotettu kouluissa käytettäviä muun muassa tutkivia ja toiminnallisia työtapoja, biodiversiteettikasvatusta ja lajintunnistustaitojen kehittämistä. Lajintunnistustaitojen on kuitenkin raportoitu olevan heikot, joka herättää kysymyksen, miten luontokatoa voi estää tai uhanalaisia lajeja suojella, jos niitä ei tunne. Alakoulussa aihetta lähestytään erityisesti ympäristöoppi-nimisessä oppiaineessa. Opetushallituksen teettämässä raportissa (OPH, 2021) selvitettiin 3.-6. luokan opettajien näkemyksiä ympäristöopin opettamisesta. Raportin mukaan opettajien mielestä ympäristöopin vähiten tärkeimmäksi sisällöksi koettiin lajintunnistus, kasvion kerääminen ja kokeellinen kasvien kasvatusta. Tässä tutkimuksessa jatketaan aiheen syvällisempää tutkimusta ja tutkitaan edelleen opettajien tietoja, taitoja, arvoja ja asenteita lajintunnistusta ja kasvion keräämistä kohtaan. Lisäksi selvitetään mitä vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä opettajat ehdottavat perinteisen kasvien keräämisen rinnalle tai tilalle. Aineisto kootaan kyselytutkimuksena. Esityksessä esitellään tutkimuksen alustavia tuloksia.

LÄHTEET

IPBES. 2019. Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors). IPBES secretariat, Bonn, Germany

Kaasinen, A. 2019. Plant species recognition skills in Finnish students and teachers. *Education sciences* 9(2).

OPH. 2021. Opettajien näkemyksiä ympäristöopin opettamisesta ja nivelvaiheesta. Raportit ja selvitykset 2021:9. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opettajien-nakemyksia-ymparistoon-opettamisesta-ja-nivelvaiheesta>

Geomedia kouluopetuksessa -opintojakso työelämälähtöiseen osaamisen vahvistamiseen

Sanni Pirttilä, Anssi Huoponen, Ville Tahvanainen & Minna Tanskanen / Itä-Suomen yliopisto

Esitelmme Itä-Suomen yliopistossa keväällä 2023 järjestettyä Geomedia kouluopetuksessa -opintojaksoa sekä tuomme esiin opintojakson suorittaneiden opiskelijoiden ajatuksia heidän geomediataitojen kehittymisestään perustuen opintojakson loppukyselyyn.

Geomedian käsite nousi opetussuunnitelmiin 2010-luvun puolivälissä korvaten osaltaan paikkatieto-käsitteen. Tämän myötä geomedia on saanut keskeisen roolin maantieteen opetuksessa, mutta monet opettajat kohtaavat haasteita sen integroimisessa opetukseensa. Tämä saattaa heikentää heidän valmiuksiaan ja intoaan hyödyntää geomediaa opetuksensa osana. Vastasimme opetussuunnitelmissa tapahtuneeseen muutokseen kehittämällä aikaisemmasta Paikkatietosovellukset kouluopetuksessa -opintojaksosta laajemman Geomedia kouluopetuksessa -opintojakson, jossa laajensimme näkökulmia kaikkiin geomedian osa-alueisiin, mutta sisältäen edelleen paikkatiedon.

Geomedia kouluopetuksessa -opintojakso koostui seuraavista aihekokonaisuuksista: 1) johdanto geomediaan ja tekijänoikeudet, 2) valokuvat ja videot, 3) taulukot, kuvaajat ja kartat, 4) avoimet kartta- ja paikkatietoaineistot ja -sovellukset, 5) kansalaistiede. Kaikki osiot valmistivat opiskelijoita geomedia-taitojen kehittymisen lisäksi kohti opintojakson laajempaa projektityötä ja lopputyöpajaa.

Suurin osa opiskelijoista koki, että opintojakso kehitti heidän valmiuksiaan toimia opettajana sekä laajensi heidän käsitystään geomediasta. Tuloksia tarkastellaan aineistolähtöisesti sovelluksiin liittyvien ja didaktisten geomediataitojen kautta tuoden esiin opiskelijoiden ajatuksia niihin liittyvistä vahvuuksistaan ja kehittämiskohteistaan.

Havaintojemme mukaan tämänkaltaisen opintojakson toteutus opettajankoulutuksessa on perusteltua, sillä se on käsitteellistänyt geomedian konkreettisiksi opetussisällöiksi, jolloin opettajien on helpompi toteuttaa opetussuunnitelman mukaista opetusta.

Luokanopettajaopiskelijoiden biologian didaktiikan maasto-opetuksen toteutus etäopetuksena

Arja Kaasinen / Helsingin yliopisto & Anttoni Kervinen / Viikin normaalikoulu, Helsingin yliopisto

Maasto-opetus on olennainen osa biologian opetusta, jossa opetus toteutetaan ulkona koulun lähiympäristössä. Perinteisesti sen on ajateltu sen olevan mahdollista ainoastaan lähiopetuksena opettajan ohjauksessa. Helsingin yliopiston

luokanopettajankoulutukseen kehitettiin etämaasto-opetuksen malli, jossa testattiin kokonaan etämuotoisen maasto-opetuksen toteuttamista ja onnistumista. Etämaasto-opetuksessa hyödynnettiin flipped classroom-pedagogiikkaa, Zoom-ohjelmaa ja puhelimen WhatsApp-sovellusta. Tutkimuksessa kerättiin kyselyaineisto luokanopettajaopiskelijoilta (n=74).

Perusteena kokeilututkimukselle oli tutkittu tieto maasto- ja lajintunnistusopetuksen merkityksestä, ja toisaalta ymmärrys siitä, että lähiopetuksessa toteuttamisessa voi olla esteitä (esimerkiksi opiskelijoiden pitkät välimatkat, liikkumisen esteet, sairastuminen, epidemia/pandemia). Tietoa on myös siitä, että opettajaopiskelijan tai työssä olevan opettajan heikot maasto-opetus- ja lajintunnistustaidot voivat estää ulkona opetusta ja osaltaan oppilaiden luontosuhteen kehittymistä. Kaikki nämä voivat johtaa maasto-opetuksen vähenemiseen tai sivuuttamiseen, joten uusien menetelmien kehittäminen on tarpeellista.

Tässä kokeilututkimuksessa maastoetäopetuksen koettiin onnistuneen hyvin ja opiskelijoiden kiinnostus suuntautui erityisesti lajintunnistukseen. Puhelinsovelluksen käyttö lisäsi myös yhteenkuuluvuuden ja oppimisen tunnetta. Opettajan pedagoginen ohjaus puhelinsovelluksen avulla auttoi opiskelijoita tekemään tarkempia havaintoja lajien tuntomerkeistä, jolloin lajintunnistustaidot voivat kehittyä. Maasto-opetus on tutkimuksen mukaan mahdollista toteuttaa onnistuneesti etäversiona. Tulosta voidaan soveltaa vaikkapa hankkeissa, jossa osallistujat asuvat eri puolilla Suomea, eivätkä lähiopetukset ole mahdollisia.

LÄHTEET

Kaasinen, A. & Kervinen, A. 2024. Implementation of distance outdoor education in pre-service teacher education by using mobile interaction. Submitted 12/2024.

Kesler, M., Kaasinen, A. & Kervinen, A. 2024. Teaching Science Outdoors: Supporting Pre-Service Teachers' Skill Development with the help of available mobile applications. Education Sciences 14(11).

Biologian opetus osana tiede- ja kestävyyskasvatusta – teoriaa ja käytäntöjä

Anna Uitto / Helsingin yliopisto

Pyrkimykset ratkaista kestävyysongelmia haastavat eri oppiaineiden opetuksen ja opetuksen tutkimuksen ottamaan huomioon kestävä kehityksen tavoitteet. Oleellinen kysymys on selvittää, mitä tavoitteita ja sisältöjä tulisi olla opetuksessa, jonka päämääränä on monipuolinen luonnontieteellinen sivistys ja kestävyyttä edistävä kompetenssi. Ainekohtaisten opetussuunnitelmien tulisi ottaa huomioon myös tiede- ja kestävyyskasvatuksen näkökulmat laadukkaiden monialaisten oppimiskokonaisuuksien

rakentamiseksi. Didaktisen tutkimuksen ja käytännön opetuksen haasteena on kuitenkin aihepiirin laajuus.

Tässä esitelmässä luodaan katsaus teoreettiseen viitekehykseen, jonka pohjalta tiede- ja kestävyyskasvatuksen huomioiva biologian opetus voi rakentua (vrt. Uitto, Jeronen ja Yli-Panula, 2024). Esityksessä käsitellään myös opetuksen sisältöpainotuksia ja lähestymistapoja luonnontieteellisen sivistyksen ja kestävyysosaamisen vahvistamiseksi biologian opetuksessa. Lopuksi luodaan katsaus biologian opetussuunnitelmallisiin haasteisiin suhteessa tiede- ja kestävyyskasvatuksen tavoitteisiin.

Maasto-opetuksen merkitys: ”Opin, että maasto-opetusta uskaltaa oikeasti pitää oppilaille.”

Miikka Eriksson, Anu Hartikainen-Ahia & Sirpa Kärkkäinen / Itä-Suomen yliopisto

Koulutuksen aikaisilla oppimiskokemuksilla on merkitystä, koska sosiaalinen ympäristö muokkaa yksilön ajatteluprosesseja ja minäpystyvyyttä. Tutkimuksessa tarkastellaan opettajaopiskelijoiden pystyvyyden kokemuksia ja valmiuksia maasto-opetukseen painottuvalla biologian ja maantieteen pedagogiikan opintojaksolla. Aineisto kerättiin elokuussa 2024 Webropol-lomakkeilla opintojakson alussa (N =163) ja lopussa (N =159). Aineiston analyysi toteutettiin kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen. Opintojakson alussa opiskelijat kokivat omat tietonsa ja taitonsa riittämättömiksi maasto-opetuksen toteuttamiseen. Huolta herätti oma aineenhallinta ja pedagoginen osaaminen sekä organisointi- ja ryhmänhallintataidot. Opiskelijoita huolestutti sopivien ympäristöjen löytyminen, maastotyöskentelyn turvallisuus ja sääolosuhteet, resurssit ja oppilaiden tuentarpeet. Maasto-opetusta pidettiin merkityksellisenä opetuksellisenä lähestymistapana. Opintojakson myötä maasto-opetuksen toteuttamiseen liittyvät huolituntemukset vähentyivät. Opiskelijat kokivat opintojakson voimaannuttavana ja tärkeänä omalle ammatilliselle kehitymiselle. Opiskelijoiden mukaan he oppivat biologian ja maantieteen sisältö- ja menetelmätietoa sekä pedagogisia valmiuksia maasto-opetuksen toteutukseen. Lisäksi opiskelijat raportoivat oppineensa uusia puolia itsestään, kuten suhteestaan luontoon ja maasto-opetukseen. Opiskelijoiden luottamus omiin tietoihin ja taitoihin lisääntyi merkittävästi vertailtaessa heidän omia arvioitaan ennen ja jälkeen opintojakson. Samoin lisääntyi opiskelijoiden innokkuus suunnitella ja toteuttaa maasto-opetusta. Positiivisesti pystyvyyden kokemuksiin vaikutti lukioaikainen biologian opiskelu, opetuskokemus ympäristöopista, luontoharrastukset sekä opiskelijan luontosuhde.

Yliopisto-opintoihin liittyvällä maasto-opetuksella, jossa opiskellaan sekä oppiaineiden sisältöjä että pedagogisia valmiuksia luonnonympäristöissä, kehittää opiskelijoiden minäpystyvyyden tunteita sekä opiskelijoiden sisältötietoa ja pedagogisia valmiuksia. Opettajaopiskelijoiden minäpystyvyys, eli usko omiin kykyihin suoriutua ympäristöopin opetustehtävistä, edellyttää että opettajan koulutuksessa tarjotaan tutkimuksellisia, elämyksellisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia.

Kodin ja koulun yhteistyön merkitys lasten ja nuorten terveyden lukutaidon kehittymisessä

Heli Maukonen, Sirpa Kärkkäinen, Katariina Waltzer & Marjorita Sormunen / Itä-Suomen yliopisto

Kodin ja koulun yhteistyö lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä on tärkeää. Terveyden lukutaidon on todettu olevan yksi keskeisistä terveyteen ja terveystyöskäyttämiseen yhteydessä olevista tekijöistä, ja sen kehittyminen tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa arkiympäristöjen kanssa. Koulua pidetään merkittävimpänä ympäristönä lasten terveyden lukutaidon opettamiselle. Maailman terveysjärjestö WHO:n laatimassa strategiassa terveyden lukutaidon kehittämiseksi kouluissa painotetaan koko koulun lähestymistapaa (whole school approach), jossa myös lasten huoltajat kuuluvat osaksi kouluyhteisöä. Kodin ja koulun yhteistyöllä voidaan lisätä terveysarvojen näkyvyyttä sekä koulussa että kotona ja edistää siten oppimisen jatkuvuutta eri arkiympäristöissä. Vanhemmilla ja opettajilla on yhtenevä näkemys siitä, että lasten terveyden lukutaidon opetuksessa kodilla ja koululla on yhteinen vastuu, mikä on tärkeä lähtökohta terveysyhteistyölle.

Hanke Kodin ja koulun välinen terveysyhteistyö keskittyy kodin ja koulun yhteistyöhön lapsen terveysoppimisen ja -ohjaamisen teemassa. Hankkeen tarkoituksena on kuvata ja vertailla terveyteen liittyvää kodin ja koulun välistä yhteistyötä vuosina 2015 ja 2023 (2030) viidesluokkalaisten oppilaiden vanhempien ja koulun vuosiluokkien 1–6 opettajien näkökulmasta. Aineisto on sekä määrällistä (vanhempien ja opettajien kyselyt 2015 ja 2023) että laadullista (opettajien teemahaastattelu 2025). Kyselylomakkeen pääteemat ovat kodin ja koulun yhteistyö, kodin ja koulun terveysyhteistyö, lasten terveys- ja hyvinvointiuhat sekä kodin ja koulun terveysoppimisen vastuualueet. Haastatteluteemat sisältävät yleisen yhteistyöteeman lisäksi kiusaamiseen sekä fyysiseen aktiivisuuteen liittyviä tarkempia aihealueita.

Hankkeessa ovat mukana Itä-Suomen yliopistosta kansanterveystieteen ja kliinisen ravitsemustieteen yksikkö, kasvatustieteiden ja psykologian osasto, soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto sekä Helsingin yliopiston kasvatustieteiden osasto. Hankkeessa on mukana lukuisia opiskelijoita kandidaatin tutkielmia, pro gradu -tutkielmia ja muita opintojaan suorittamassa.

Teemaryhmä 7: RAJAT YLITTÄVÄ OPPIMINEN JA KESTÄVÄ KEHITYS: AINEINTEGRAATION MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Puheenjohtajat: Essi Aarnio-Linnanvuori ja Sakari Tolppanen

Tiedonalalähtöinen ja eheyttävä opetus kestävien tulevaisuuksien rakentajina

Sirpa Tani, Mikko A. Niemelä, Amna Khawaja & Mikko Puustinen / Helsingin yliopisto

Esitys perustuu syksyllä 2023 käynnistyneeseen, Suomen Akatemian rahoittamaan ”Tieto kestäviä tulevaisuuksia rakentamassa” -tutkimushankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on tutkia, miten historian, maantieteen ja yhteiskuntaopin opetus voi auttaa käsittelemään kestävyysongelmia sekä ajattelemaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Teoreettisena lähtökohtana projektissa on merkityksellisen tiedon (powerful knowledge) käsite, jonka avulla tarkastelemme luotettavan ja totuudenmukaisen tiedon roolia niin opetuksessa ja oppimisessa kuin kestäväns tulevaisuuden rakentamisessa. Tutkimme sitä, miten historian, maantieteen ja yhteiskuntaopin opetus voivat sekä yhdessä että erikseen tuottaa merkityksellisen tiedon oppimisen mahdollisuuksia. Samalla tarkastelemme prosessia, jossa tieteenaloihin perustuva tieto muunnetaan koulun oppiaineiden tiedoksi opetussuunnitelman, oppimateriaalien ja opetustyön kautta.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa olemme analysoineet sitä, miten tulevaisuudesta ja kestävydestä puhutaan perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa. Samalla olemme tehneet kirjallisuuskatsausta aiemmista, merkitykselliseen tietoon liittyvistä kotimaisista tutkimuksista. Lisäksi olemme kehittäneet ymmärrystä siitä, miten merkityksellisen tiedon arvon tunnistava tulevaisuuden koulutuksen skenaario tulisi käsittää. Olemme myös tehneet oppiainekohtaista vertailevaa tutkimusta merkityksellisen tiedon roolista suomalaisissa, ruotsalaisissa ja englantilaisissa opetussuunnitelmissa.

Hankkeen toinen vaihe käynnistyy vuoden 2025 alkupuolella. Täsmennämme silloin käsitystä merkityksellisestä tiedosta kuvaamalla, miten merkityksellisen tiedon oppiminen kietoutuu nuorten arkikokemukseen ja heidän ajatuksiinsa tulevaisuudesta. Kiinnitämme huomiota siihen, että merkityksellinen tieto ei voi tulla osaksi elettyä todellisuutta vain tiedonalojen tuottamana tietona, vaan on olennaista tutkia, millainen rooli nuorten kokemusmaailmasta kumpuavalla arkitiedolla on osana kouluopetusta. Nuorten tulevaisuuskuvia tutkiessamme tarkastelemme sitä, miten he soveltavat historian, maantieteen ja yhteiskuntaopin oppiaineiden tietoa näiden tulevaisuudenkuvien käsittelyssä koulussa ja koulun ulkopuolella esimerkiksi ajankohtaisia uutistapahtumia tulkitessaan.

Hankkeen kolmannessa vaiheessa, joka sekin käynnistyy vuoden 2025 alkupuolella, tutkimme, millainen merkitys oppiaineiden rajojen ylittämällä on merkityksellisen tiedon kehittymiselle.

Vesi globaalina riskinä: Äidinkieltä ja maantiedettä yhdistävä tiivistelmä 7. luokalle

Virva Lehmusvaara / Helsingin yliopisto

Esityksessä esitellään yläkoulussa toteutetun äidinkieltä ja maantiedettä yhdistävän opetuskokeilun tuloksia. Opetuskokeilussa perusopetuksen 7.-luokkalaiset kirjoittivat äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunneilla maantieteen sisältöihin liittyvän tiivistelmän, jonka aiheena oli vesi globaalina riskinä. Vesipula aihepiirinä linkittyy vahvasti kestävän kehityksen teemoihin. Työn taustalla oleva opetuskokeilu ja siitä kerätty tekstiaineisto on toteutettu osana kriittiseen lukutaitoon keskittyvää monitieteistä CRITICAL-hanketta, ja puheenvuoro perustuu 20 tekstin pilottiaineistoon. 7.-luokkalaisten kirjoittamia tiivistelmiä tarkastellaan maantieteellisen tiedon ymmärtämisen, visuaalisen tiedon käsittelyn, tiivistämisen ja lukutaidon näkökulmista.

7.-luokkalaisten kirjoittamat tiivistelmä osoittavat, että tiivistelmän kirjoittamisessa onnistutaan etenkin taidoissa, jotka ovat luonteeltaan mekaanisia, mutta maantieteellisen tiedon ymmärtämistä ja käsittelyä vaativa abstrakti ajattelu on haastavaa. Visuaalisessa muodossa, kuten karttana, diagrammina tai kuvana esitetyn maantieteellisen tiedon kielentäminen itse tuotetuksi tekstiksi koetaan todennäköisesti niin vaikeaksi, että se valitaan jättää tekemättä. Etenkin heikoimmat kirjoittajat tukeutuvat vaikean tehtävän edessä pohjatekstin liian suoraan lainaamiseen siitä huolimatta, että tiivistelmän tekstilajissa kehoitetaan nimenomaan omin sanoin selostamiseen.

Lisäksi 7.-luokkalaisten kirjoittamien tiivistelmien tarkastelussa nähdään, että vaikka pohjatekstin tarjoama maantieteellinen tieto on esitetty selkeässä muodossa ja tieto on valmiiksi jäsenneltyä ja pureksittua, abstraktin tason ajattelussa on haasteita ja oman ajattelun kielentäminen on usein puutteellista.

Esityksessä sivutaan myös sitä, millainen on äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen rooli aineintegraatiota hyödyntävissä tehtävissä.

Rajojen ylityksiä kotitalouden ja luokanopettajaopiskelijoiden opetusharjoittelussa

Silpa Maria Pöntinen & Liisa Lavonen / Helsingin yliopisto

Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulussa toteutettiin lukuvuoden 2023–24 aikana Kestävä Norssi -hanke. Sen yhtenä tavoitteena oli kehittää ja tutkia kestävyyskasvatusta

opetusharjoittelun kontekstissa. Kevätlukukaudella 2024 kotitalouden syventävässä eli opetusharjoittelu 2:ssa suunnattiin yhteistyötä matematiikkaan. Mukana oli myös kumppanioppiaineen opetusharjoittelijoita, kaksi maisterivaiheen luokanopettajaopiskelijaa. Tavoitteena oli tukea maisterivaiheen aineenopettajaopiskelijoiden ja luokanopettajaopiskelijoiden monialaisen opetuksen suunnittelun ja toteutuksen oppimista opetuskokeilun aikana. Kattoteemana oli kestävä elämäntapa.

Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli myös rakentaa siltaa ala- ja yläkoulun välillä. Niinpä opetuskokeilussa pyrittiin tukemaan tulevia opettajia ymmärtämään, miten yhtenäisessä peruskoulussa voidaan kehittää tai järjestää opetusta yli luokkatasojen ja oppiainerajojen esimerkiksi hanketyöllä. Opettajaopiskelijoiden yhtenä tehtävä oli perehtyä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus 2016) ja sen pohjalta esitellä omaa opetettavaa oppiainetta toisilleen. Tarkoituksena oli kuvata, mikä on oppiaineen tehtävä, mitkä ovat sen päätavoitteet sekä keskeiset sisältöalueet, joita opiskellaan kyseillä luokkatasolla. Hankkeessa oli mukana yksi 6. luokan matematiikan ryhmä ja yksi 8. luokan kaikille yhteisen kotitalouden opetusryhmä.

Kotitaloudessa opetuskokeilu toteutettiin opintojaksossa, jonka sisältö koostuu kolmesta pääteemasta: 1) mistä arki koostuu, 2) kestävästi keittiössä ja 3) on siisti olla siisti. Opintojaksolla painotetaan kestävästä kehitystä ja eettisyyttä. Kuudesluokkalaisilla kokeilu oli osa matematiikan oppitunteja. Siinä opiskeltavina sisältöinä olivat mm. tilastot ja mittaaminen, murto- ja desimaaliluku. Näiden opiskeltavien sisältöjen soveltamista ja ongelmanratkaisua oli tarkoitus tukea opetuskokeilussa.

Hankkeen yhteydessä toteutettiin pienimuotoinen esitutkimus, jonka tarkoituksena oli tutkia kahden eri opintosuunnan opettajaopiskelijoiden oppimisprosessia heidän suunnitelluissaan ja toteuttaessaan opetuskokeilua, jossa harjoiteltiin alakoulun matematiikan ja yläkoulun kotitalouden oppiaineyhteistyötä luokka-asterajat ylittävillä oppitunneilla. Tutkimusaineistona ovat opettajaopiskelijoiden pienessä ryhmässä tallentamat refleктоivat keskustelut opetuskokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta sekä heidän laatimansa tuntisuunnitelmat. Tässä esityksessä tarkastellaan, mitä yhteisopetuksen haasteita ja mahdollisuuksia opettajaopiskelijoiden opetuskokeilussa nousi esiin.

Voimallisia tiedonalarajojen ylityksiä oppiainerajoja vähentämällä?

Mikko A. Niemelä / Helsingin yliopisto

Tämä esitys käsittelee käynnissä olevaa tutkimusta, jossa vertaillaan historian, maantieteen ja yhteiskuntatieteiden tiedonalojen opetusta Suomessa ja Norjassa. Suomalaisessa yläkoulussa näiden kolmen tiedonalan opetus on organisoitu kolmen erillisen oppiaineen muotoon. Norjassa taas nämä tiedonalat on yläkoulussa koottu yhden yhteiskunta-alan oppiaineen (Samfunnsfag) sisälle. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vertaillen, millaisiksi näiden tiedonalojen muoto ja sisältö muovautuvat, kun ne

organisoidaan erillisiksi oppiaineiksi tai integroiduksi oppiaineeksi. Tutkimus kysyy, muodostaako integroitu oppiaine rakenteita, jotka tukevat tiedonalojen rajat ylittävien aiheiden opetusta.

Tutkimus asettuu teoreettisesti voimallisen tietämyksen (powerful knowledge) käsitteestä käydyn keskustelun viitekehykseen. Käsitettä soveltava tutkimus on painottanut oppiainerajojen merkitystä yhdenvertaiselle koulutukselle, sillä oppiaineet jäsentävät tietoa rakenteiksi, jotka mahdollistavat luotettavaan tiedonlähteisiin syventymisen. Toisaalta myös oppiainerajojen ylittämistä on pidetty merkittävänä tavoitteena, mutta muodossa, jossa rajojen olemassaolo nähdään niiden laadukkaan ylittämisen ehtona. Tutkimuksessa kehitetään ajatusta voimallisesta poikkitieteellisestä tiedosta (powerful cross-disciplinary knowledge), jolla voidaan viitata käsitteisiin, joilla on erityistä potentiaalia tiedonalojen rajat ylittävälle opetukselle ja opiskelulle.

Tutkimuksen empiirinen osa muodostuu sekä suomalaisten että norjalaisten opettajien haastatteluista, oppikirjojen sisältöjen analyysistä sekä opetussuunnitelmien vertailusta. Suomalaisia haastateltavia ovat opettajat, jotka opettavat maantietoa sekä historiaa ja/tai yhteiskuntaoppia. Norjalaiset haastateltavat taas ovat yhteiskunta-alan oppiaineen aineenopettajia. Ryhmähaastatteluissa opettajat luovat käsittekarttoja, jonka avulla hahmotetaan, miten nämä kolme tiedonala kytkeytyvät käsitteellisesti yhteen. Myös oppimateriaaleista rakennetaan kartta, joka kuvaa, millaisten käsitteiden kautta tiedonalojen rajoja eksplisiittisesti ylitetään. Opetussuunnitelmia taas tutkitaan etenkin siitä näkökulmasta, miten ne puhuvat tiedonalojen integraatiosta ja oppiainerajat ylittävistä koulutyöistä. Tutkimuksen Norjassa kerättävän aineiston keruu alkaa maaliskuussa 2025 yhteistyössä Norjan teknillisen yliopiston ja Trondheimissa sijaitsevan kumppanikoulun kanssa.

Käsityksiä voimaannuttavasta ympäristökasvatuksesta koulukontekstissa

Anssi Huoponen / Itä-Suomen yliopisto

Yksi keskeisimmistä ympäristökasvatuksen tavoitteista on ympäristövastuullisen käyttäytymisen edistäminen. Nuorten ympäristökäyttäytymisen muodostuminen on monimutkainen prosessi, johon vaikuttavat lukuisat eri taustamuuttajat. Vaikka yleisesti oletetaan, että suurimmalla osalla nuorista on riittävästi ympäristötietoutta ja halua toimia ympäristön puolesta, nämä konkretisoituvat vain harvoilla ympäristövastuullisena toimintana. Syynä tähän ovat opiskelijoihin ja ympäristökasvatuksen toteuttamiseen kytkeytyvät esteet.

Tässä esityksessä tuon esiin väitöskirjani keskeiset tulokset siitä, miten voimaannuttavalla ympäristökasvatuksella voidaan edistää nuorten ympäristövastuullista käyttäytymistä koulukontekstissa. Lähestyn tätä tutkimusongelmaa kahden tutkimuskysymyksen kautta: 1) Millaista kokonaisvaltaista ymmärrystä eri toimijoiden käsitykset tuottavat voimaannuttavan ympäristökasvatuksen toteutumisesta? 2) Miten voimaannuttavan

ympäristökasvatuksen toteutustapoja voidaan kehittää koulukontekstissa? Tutkimuksen lähestymistapa on monimenetelmällinen ja se on fenomenografisesti orientoitunut. Tutkimus yhdistää kolmea eri kvalitatiivista aineistoa ja tuo näiden avulla esiin aikaisempien tutkimusten, opettajien ja opiskelijoiden käsityksiä ympäristökasvatuksesta koulukontekstissa.

Tulokset osoittavat, että voimaannuttavan ympäristökasvatuksen toteuttaminen koulukontekstissa on usein haastavaa eri toimijoiden väliltä puuttuvan kommunikoinnin ja yhteistyön vuoksi. Käsityksistä esiin nousevia haasteita voidaan mallintaa tarkemmin koulukontekstin ylemmiltä tasoilta tulevan sisäisen paineen sekä ulkoapäin tulevan ulkoisen paineen avulla, jotka heikentävät voimaannuttavan ympäristökasvatuksen toteutumista. Tutkimuksen perusteella voimaannuttavaa ympäristökasvatusta voidaan kehittää kohti nuorten ympäristötoimintaa edistävää ympäristökasvatusta lisäämällä koulukontekstin sisäisten toimijoiden kommunikaatiota, yhteistyötä ja sitoutumista ympäristökasvatukseen. Ollakseen aidosti voimaannuttavaa, ympäristökasvatuksen tulee läpäistä koulukontekstin eri toimijat alhaalta ylöspäin sekä ylhäältä alaspäin. Lisäksi koulukontekstin eri toimijoiden on oltava vuoropuhelussa ja yhteistyössä sitä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Voimaannuttavan ympäristökasvatuksen edistämiseksi tutkimuksessa annetaan suosituksia eri koulukontekstin tasoille.

Sosiaalinen kestävyyskasvatus seikkailukasvatuksen avulla

Seppo J.A. Karppinen

Sosiaalisen kestävyyskasvatuksen tarve pedagogisilla ja didaktisilla ratkaisuilla on lisääntynyt kouluissamme. Koulun näkökulmasta kestävyys -teeman hankaluutena on se, että koulumaailmassa aika ja resurssit ovat rajalliset ja opetus rakentuu edelleen oppiainejakoisesti. Perustehtävän eli opetuksen lisäksi hyvinvoinnin, sosiaalisten ja vuorovaikutustilanteiden omaksumisen harjoittelu ja ohjaus ovat opettajalle työläitä. Ne eivät kuulu minkään oppiaineen piiriin, koska ne ovat kokemuksellista oppimistoimintaa, joita ei omaksuta oppikirjoista tai luento-opetuksen avulla. Elämykset, kokemukset ja kokemuksellinen oppiminen vaativat opettajalta paneutumista kokonaisvaltaiseen työotteeseen ja joustavaan oppiainerajat sulauttavaan opetukseen ja ohjaamiseen, ehkä jopa siirtymiseen luokkahuoneesta lähiympäristöön. Suomessa on kouluja, jotka toteuttavat kestävä kehityksen arvoja ja hyvinvoinnista pidetään huolta, mutta useimmissa arki on karua. Tarkastelen esityksessäni koulun arkipäivän hyvinvointiin tähtäävää kokemuksellista oppimista teoriassa ja käytännössä seikkailukasvatuksen näkökulmasta.

Katsomustietoinen ilmastokasvatus: Eurooppalaisten opettajien ja muiden kasvattajien näkemyksiä

Essi Aarnio-Linnavuori, Inkeri Rissanen & Anette Mansikka-aho /
Tampereen yliopisto

Ilmastonmuutos on kompleksinen kasvatuksen aihepiiri, joka voi herättää sekä nuorissa että aikuisissa kasvattajissa arvostiriitoja, kun totuttuja elämäntapoja ja normeja kyseenalaistetaan ilmastonmuutoksen käsittelyn yhteydessä. Ilmasto-opetus voi sisältää katsomuksellisia ulottuvuuksia silloinkin, kun niitä ei eksplisiittisesti tunnusteta (Mansikka-aho ym. 2024). Ilmastokasvatuksen tutkimuskirjallisuudessa onkin esitetty tarvetta kokonaisvaltaiselle otteelle, joka ottaisi huomioon oppijan perimmäiset uskomukset, arvot, normit sekä maailmankuvan (esim. Cantell ym. 2019, Monroe ym. 2019 Tätä lähestymistapaa kutsumme esityksessämme katsomustietoiseksi ilmastokasvatukseksi.

Tarkastelemme esityksessä 19 toisen asteen opettajan sekä 17 nonformaalin kasvattajan tai muun kasvatuksen ja oppimisen tukijan näkemyksiä ilmastokasvatuksen katsomuksellisesta ulottuvuudesta. Teemahaastatteluaineisto on kerätty neljässä eurooppalaisessa maassa (Irlanti, Iso-Britannia, Italia ja Suomi) vuonna 2022 ja se on osa kolmevuotista tutkimushanketta CCC-Catapult. Missä määrin vastaajat tunnistavat ilmastokasvatuksen katsomuksellisen ulottuvuuden? Miten he tukevat nuorten maailmankatsomuksen muodostamista? Entä mitä haasteita he tunnistavat tähän teemaan liittyen?

Alustavien tulosten perusteella useimmat vastaajat tunnistavat ilmastoteemoihin liittyvän arvolatautuneisuuden: irlantilaisien vastaajien vastauksissa korostuu mm. vanhemmilta saatu misinformaatio, suomalaiset vastaajat ovat huolissaan luokkahuoneen polarisoituneesta ilmapiiristä ja isobritannialaiset vastaajat kuvaavat ilmastotematiikkaa sensitiiviseksi aiheeksi. Hieman yllättäen italialaiset opettajat eivät koe ilmastokasvatuksen arvolatautuneisuutta haastavaksi, mutta nonformaaleilla kasvatuksen tukijoilla kuitenkin on vastaavia kokemuksia kuin muiden maiden vastaajilla. Järjestäytyneiden katsomusten, kuten uskontojen, näkökulmaa pohtii vain muutama osallistuja, mutta heidän työssään sillä on merkittävä rooli. Kaikissa lokaatioissa vastaajat kertovat tarvitsevansa lisää koulutusta ja osaamista katsomuksellisten näkökulmien käsittelyyn ilmastokasvatuksessa.

Teemaryhmä 8: RUOKA, KASVATUS, OPETUS

Puheenjohtajat: Sanna Talvia ja Titta Kettukangas

Varhaiskasvatuksen ruokailuhetket: Moninaisia pyrkimyksiä, käytäntöjä, ja niiden tulkintoja

Titta Kettukangas / Itä-Suomen yliopisto

Samuli Ranta / Lapin yliopisto

Sanna Talvia / Helsingin yliopisto

Varhaiskasvatuksessa tarjottavat ja syötävät ateriat ovat tärkeitä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Ruokailulla on myös yhteisöllinen ja kasvatuksellinen merkitys osana kokonaisvaltaista pedagogiikkaa. Kuitenkin varhaiskasvatuksen ammattilaisten käsityksistä ruokailutilanteista ja ruokakasvatuksesta tiedetään edelleen vain vähän. Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, millaisia käsityksiä ja kokemuksia suomalaisilla varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on ruokailuun liittyvistä tavoista, säännöistä ja käytännöistä varhaiskasvatuksessa. Aineisto kerättiin verkkokyselyillä (n=148) ja analysoitiin fenomenografisella analyysillä.

Tulokset eivät ainoastaan osoittaneet varhaiskasvatuksen ruokailutilanteiden periaatteita ja käytäntöjä niiden saavuttamiseksi, vaan ne toivat esiin myös ruokailutilanteiden ristiriitoja ja monimuotoisuutta. Ruokailussa on läsnä yhtä aikaa niin ravitsemuksellisia, oppimiseen liittyviä kuin sosiaalisia ja kulttuurillisia tavoitteita sekä instituution toiminnan organisointiin liittyviä aikaan ja tilaan liittyviä reunaehtoja. Näitä kaikkia on vaikea sovittaa yhteen etenkin, kun lisämausteensa ruokailuun tuovat henkilöstön erilaiset näkemykset sekä lapsiryhmän moninaiset tarpeet.

Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että ammatillinen yhteinen pohdinta ruokailun tavoitteista ja säännöistä on tärkeää ravitsemuksen, oppimisen ja yhteisöllisyyden tukemiseksi tasapainoisella tavalla institutionaalisessa varhaiskasvatuksessa.

Tutkimus ruokailukasvatuksen tavoitteista ja sen toteutukseen vaikuttavista tekijöistä alakoulussa

Aija Laitinen / Itä-Suomen yliopisto

Ruokakasvatus ei ole oppiaine, mutta se on osa laaja-alaisia osaamistavoitteita ja siten integroituu oppiaineisiin ja kouluruokailuun. Ymmärryksen lisääminen ruokakasvatuksen tavoitteista, haasteista ja mahdollisuuksista on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan hyödyntää sen tarjoamat edut kouluyhteisöissä ja yhteiskunnassa. Tämän väitöstutkimuksen tavoitteena oli tutkia 1) ruokakasvatuksen asiantuntijoiden käsityksiä alakoulun ruokakasvatuksesta ja sen tavoitteista sekä 2) opetusalan ammattilaisten

käsityksiä tekijöistä, jotka haastavat tai mahdollistavat alakoulun ruokakasvatuksen toteutumista.

Pääosin laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntävän tutkimuksen aineisto koostuu ruokakasvatuksen asiantuntijoiden Delfoi-kyselyiden vastauksista, luokanopettajien kyselyvastauksista sekä luokanopettajaopiskelijoiden, alakoulujen rehtoreiden ja kuntien opetustoimen johtajien tutkimushaastatteluista. Aineistojen analyysissä hyödynnettiin laadullista sisällönanalyysiä ja määrällistä frekvenssien tarkastelua.

Tutkimuksen tuloksena muodostui 42 oppimistavoitetta alakoulun ruokakasvatukseen ja kokonaiskuva ruokakasvatuksen teemoista. Luokanopettajat kokivat suurimmiksi haasteiksi ajan ja resurssien puutteen sekä saada varattua työsuunnittelussa ruokakasvatukselle oma paikka. Merkittävimmät mahdollistajat toteutukselle olivat rehtorin ja kollegoiden antama tuki. Luokanopettajaopiskelijat kokivat valmiutensa ruokakasvatukseen perustuvan enemmän henkilökohtaiseen mielenkiintoon ja intuitioon kuin koulutuksen tarjoamiin taitoihin. Opiskelijat toivoivat, että ruokakasvatus otettaisiin systemaattisesti osaksi luokanopettajakoulutusta, sillä jo kouluruokailun lakisääteinen ohjaaminen ja siihen liittyvien haasteiden ratkaiseminen edellyttää ammatillista osaamista.

Tutkimuksessa muodostetut ruokakasvatuksen teemat konkretisoivat ruokakasvatuksen moninäkökulmaisuutta. Alakoulun ruokakasvatuksen toteutusta tukee se, että pedagogiselle toiminnalle asetetaan selkeät tavoitteet ja niiden toteutumista myös arvioidaan, pedagogiselle suunnittelulle varataan riittävästi aikaa, oppimisympäristöistä luodaan tavoitteita tukevia sekä opetuksessa käytettävien ruokatarvikkeiden tai muiden opetusmateriaalien hankintaan osoitetaan rahallinen resurssi. Koulujen rehtoreilla on keskeinen rooli tällaisen koulukulttuurin edistämisessä. Luokanopettajakoulutuksessa tulee suunnitelmallisesti käsitellä opettajan ruokakasvattajuutta itsereflektion kautta ja tavoiteltavia ruokakasvatuskäytäntöjä.

Kotitalousluokka oppimisympäristönä neuvottelutaidoille: oppilaiden ruokaan liittyvät neuvottelut

Kati Oikarinen & Päivi Palojoki / Helsingin yliopisto
Hille Janhonen-Aburuah / Itä-Suomen yliopisto

Kotitalousluokka tarjoaa ainutlaatuisen ympäristön keskeisten tulevaisuuden ja arkielämän taitojen, kuten yhteistyö- ja päätöksentekotaitojen oppimiselle. Tätä vahvistaa kotitalouden luonne käytännönläheisenä, toiminnallisena ja ryhmätyöskentelyyn pohjautuvana oppiaineena, mutta myös opetusta ohjaava opetussuunnitelma. Kotitalouden opetussuunnitelmassa yksi kolmesta opetuksen päätavoitteesta käytännön toimintataitojen ja tiedonhallintataitojen ohella on yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, joihin neuvottelutaidot tiiviisti kytkeytyvät. Oppilasta tulisi ohjata muun muassa harjoittelemaan rakentavaa keskustelua, argumentointia ja ryhmässä neuvottelua päätöksentekotilanteissa.

Tässä esityksessä tarkastellaan kotitalousluokassa tapahtuvia oppilaiden välisiä luonnollisia, vapaamuotoisia ja tilanteisia neuvotteluja, jotka kietoutuvat käytännön ruoanvalmistukseen. Esitys pohjautuu väitöstutkimuksen osatutkimukseen, jossa kysytään, mistä kotitaloustunnilla neuvotellaan ja miten dialoginen argumentointi rakentaa neuvotteluja. Tutkimuksen aineistona on videotallenteet, jotka kerättiin kolmen eri 7. luokan kotitalousopetuksessa. Videoanalysoinnin ja litteroinnin jälkeen neuvotteluepisodit analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia ja teemoittelua. Alustavien tulosten avulla avataan oppilaiden välisiä moninaisia neuvotteluja, jotka kytkeytyvät muun muassa ruoanvalmistusmenetelmiin, estetiikkaan ja makuun, mutta myös työnjakoon ja kattamiseen. Analyysi nostaa näkyväksi päällekkäisen toiminnan taakse helposti piiloon jäävät neuvottelutilanteet, joissa oppilaat rakentavat osittain tiedostamattaan arjessa ja tulevaisuudessa tarvittavia taitoja, ei ainoastaan käytännön ruoanvalmistustaitoja. Tutkimus osoittaa, että kotitalousopetuksessa neuvottelut yhdistyvät luonnollisella tavalla käytännön oppimistehtäviin. Tätä opettaja voi edistää kannustamalla oppilaita keskinäiseen päätöksentekoon ja ongelmanratkaisuun vahvistaen argumentointikeinoja, kuten kysymysten esittämistä, ideoiden ehdottamista sekä väitteiden perustelemista ja puolustamista.

Yliopiston opetuskeittiön ruokahävikin seuranta pedagogisen toiminnan kehittäjänä

Johanna Hokkanen & Hille Janhonen-Abuquah / Itä-Suomen yliopisto

Vaikka ruokahävikki on viime vuosikymmenen aikana noussut sekä julkisessa keskustelussa että tutkimuksessa kiinnostuksen kohteeksi (Pollari, 2022, s. 21), opetuskeittiön ruokahävikin määriä tai syitä ei ole tutkittu. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten yliopistossa opettajat ja opiskelijat voisivat ruokahävikin seurannan avulla kehittää reflektoiden omaa toimintaansa ja vähentää ruokahävikkiä. Aineistona toimii Smart Kitchen Solutionin HävikkiValvojan verkkodata ja Exceliin kirjattu tuntipäiväkirja. Mittausaikana 4.10.2023–26.4.2024 opetuskeittiön lautashävikin (syömätön ruoka) määrä oli yhteensä 26,53 kg, vanhentumisesta johtuvan hävikin 8,40 kg ja pedagogisen hävikin (kokeet, elintarvikenäytteet, näyttökoe) 9,70 kg. Ruokahävikkiä lisäsivät opiskelijoiden suunnittelemat tunnit, liian isot ruokamäärät, poissaolojen takia vaihteleva ryhmäkoko sekä näyttökokeet. Opettaja voi vähentää hävikkiä ohjaamalla opiskelijoita vielä tarkemmin ja suunnittelemalla annostarjoiluja. Opiskelijat voivat vähentää hävikkiä suunnittelemalla pitämiään tunteja tarkemmin, vähentämällä ruokanirsoilua ja ottamalla ruokaa enemmän kotiin mukaan. Opetuskeittiön osalta voidaan olettaa, ettei ruokahävikkiä syntyisi, mutta mittaaminen tekee ilmiön näkyväksi, jolloin siihen voidaan myös puuttua paremmin.

Kotitalousopettajaopiskelijoiden kulttuurisesti moninainen opetusharjoittelu

Mari Ponkilainen, Virpi Moilanen, Sirpa Kokko & Hille Janhonen-Aburuah / Itä-Suomen yliopisto

Itä-Suomen yliopiston kotitalousopettajakoulutuksessa on vuoden 2024 aikana järjestetty kulttuurisesti moninaista opetusharjoittelua, jossa kotitalousopettajaopiskelijat ovat päässeet suunnittelemaan ja toteuttamaan opetusta kulttuurisesti moninaisille aikuisoppijoille non-formaalissa oppimisen kontekstissa. Opetusharjoittelun kehitystyö on osa toimintatutkimusta, jonka tavoitteena on tukea kotitalousopettajaopiskelijoiden moninaisuustaitojen kehittymistä ja kehittää opetusharjoittelun käytänteitä. Toimintatutkimuksen tavoitteena on valmistaa kotitalousopettajaopiskelijoita tulevaisuuden työelämään tarjoamalla opettajankoulutuksen aikana tukea moninaisuustaitojen kehittämiseen sekä kulttuurisesti responsiivisen pedagogiikan ja kielellisesti vastuullisen opetuksen toteuttamiseen.

Syksyllä 2024 toteutetussa opetusharjoittelussa on ollut painotus kielellisesti vastuullisessa opetuksessa. Osana harjoittelua on toteutettu neljä ruoanvalmistuksen taitopajaa, joissa kotitalousopettajaopiskelijat ovat opettaneet kansainvälisiä opiskelijoita. Safkaa, seuraa ja suomea -ruoanvalmistusillat on toteutettu yhteistyössä Talent Hub Eastern Finland -hankkeen kanssa. Opettajaopiskelijat ovat perehtyneet kielellisesti vastuulliseen opetukseen ja selkeään viestintään, tuottaneet selkokielistä opetusmateriaalia ja ohjanneet taitopajojen osallistujia selkosuomella. Suomi toisena kielenä -kouluttaja on ollut mukana tukemassa osallistujien kielen oppimista ja opiskelijoiden selkeän viestinnän ja suomen kielen opettamisen osaamista.

Tässä toimintatutkimuksen syklissä kysytään: miten kielellinen moninaisuus ilmenee taitopajoissa? Tutkimusaineisto koostuu opettajaopiskelijoiden tuntisuunnitelmista, opetusmateriaaleista, haastatteluista ja reflektioraporteista sekä tutkimuspäiväkirjasta ja kokousmuistiinpanoista. Lisäksi taitopajojen osallistujilta on kysytty palautetta lomakkeella.

Toiminnallinen taitopajatoiminta tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden kielen oppimiselle. Opettajaopiskelijoiden kokemuksissa korostui motivaatio sekä innostus kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisen ryhmän opettamiseen. He kuvasivat toiminnan aikana ilmenneitä kielellisiä haasteita, miten näitä haasteita ratkaistiin sekä havaitsemiaan osallistujien onnistumisen kokemuksia. Opiskelijat pitivät antoisana sitä, että he pääsivät soveltamaan aiemmin opittua teoretietoa käytäntöön, kehittämään pedagogista osaamistaan sekä lisäämään itsevarmuuttaan opettajana.

Luokanopettajaopiskelijoiden ruokakasvatusosaamista ohjaa oma kiinnostus aihetta kohtaan

Aija Laitinen / Itä-Suomen yliopisto

Suomessa koulujen ruokakasvatusta halutaan edistää sisällyttämällä ruoan, ravitsemuksen ja kestäväen kehityksen näkökulmia opetukseen ja kouluruokailuun. Kokonaisvaltainen ruokakasvatus voi liittyä myös esimerkiksi kulttuurisen ymmärryksen tai medialukutaidon kaltaisiin teemoihin. Ruokakasvatuksella on kuitenkin alakoulussa tällä hetkellä hyvin pirstaleinen ja jäsentymätön rooli.

Kansainvälisessä tutkimuksessa huomio on aiemmin kohdistunut erityisesti opettajien ruokakasvatuskäytäntöihin erityisesti ruokailuissa, ei niinkään opetustilanteissa. Ruokakasvatukseen liittyviä käsityksiä tai opettajien kokemuksia valmiuksistaan toteuttaa ruokakasvatusta ei ole juuri tutkittu.

Tämän laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkia luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä alakoulun ruokakasvatuksen sisällöistä ja tavoiteltavasta ruokakasvatustoiminnasta sekä miten luokanopettajaopiskelijat arvioivat omia valmiuksiaan toteuttaa ruokakasvatusta.

Yhteensä 12 luokanopettajaopiskelijaa viidestä suomalaisesta yliopistosta osallistui fokusryhmähaastatteluihin, joissa virikeaineistona hyödynnettiin opiskelijoiden aikaisemmin kirjoittamien eläytymiskertomuksien alustavan sisällönanalyysin tuloksia. Tutkimushaastattelujen sanatarkat litteroinnit analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Opiskelijat näkivät ruokakasvatuksen pääsisältöinä kouluruokailun sekä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät asiat. He korostivat jokaisen luokanopettajan olevan ruokakasvattaja ja ruokakasvatuksen olevan päivittäistä ja jatkuvaa koko lukuvuoden kestävää toimintaa. Luokanopettajakoulutus ei opiskelijoiden mukaan kuitenkaan ollut lisännyt ammatillista, reflektoivaa ymmärrystä ruokakasvatuksesta, vaan sen toteuttamisen nähtiin perustuvan lähinnä omaan kiinnostukseen ja luontaiseen ymmärrykseen. Opiskelijat toivoivat, että ruokakasvatusta käsiteltäisiin tulevaisuudessa systemaattisesti osana luokanopettajakoulutusta.

Ruokasuhteen pedagoginen viitekehys – teoriasta käytäntöön

Taru Lindholm, Titta Kettukangas & Leila Karhunen / Itä-Suomen yliopisto
Sanna Talvia / Helsingin yliopisto

Ruoka on ihmiselämässä läsnä yksilön, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan tasolla. Ruoka on samaan aikaan välttämätön perustarve, osa identiteettiä ja kulttuuria sekä globaaleja ilmiöitä. Ruoan kietoutuneisuus ihmiselämään on tehnyt siitä mielenkiinnon kohteen

monilla tieteenaloilla. Ruoka on osa myös kasvatusta ja opetusta, jossa sitä voidaan lähestyä hyvin eri tavoitteilla ja eri näkökulmista käsin. Ruokakasvatus voi keskittyä terveyden edistämiseen, arjen taitoihin tai ruokajärjestelmien kestävyteen. Ruokakasvatuksen eri suuntausten välillä on havaittavissa jännitteitä, mikä osaltaan johtaa ruokakasvatuksen siiloutumiseen ja ison kuvan hämärtymiseen.

Ruokasuhteen pedagoginen viitekehys on ruokakasvatuksen teoreettinen jäsenys ja toimintamalli, jonka yhtenä tavoitteena on tunnistaa ruoan moniulotteisuus ihmiselämässä ja rakentaa siltoja eri ruokakasvatussuuntausten välille. Rauhalan holistinen ihmiskäsitys, joka jakaa ihmisyyden tajunnallisuuteen, situationaalisuuteen ja kehollisuuteen, toimii tärkeänä taustateorian ja tukijalkana ruokasuhteen moniulotteisuuden hahmottamisessa. Ruokasuhteen tarkastelu-ulottuvuudet, joita ovat esimerkiksi terveydellinen tai yhteiskunnallinen ulottuvuus, on sijoitettu Rauhalan holistisen ihmiskäsityksen ulottuvuuksiin.

Tutkimuksen tavoitteena on havainnollistaa Ruokasuhteen pedagogista viitekehystä empiirisen aineiston kautta. Aineistona on 21 varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opettajien kirjoittamaa Minä ja ruoka -kirjoitusta, joille tehtiin teoriaohjaava laadullinen sisällönanalyysi. Kirjoituksessa tutkittava saa kirjoittaa ruokasuhteestaan vapaamuotoisesti, kuitenkin halutessaan apukysymyksiä hyödyntäen.

Analyysin tuloksena muodostui neljä teemaa. Ruokasuhteen kehollista ulottuvuutta kuvastaa teema "Savoring the senses", tajunnallisuutta "Good motherhood is built on cooking", situationaalisuutta "When the family changes, the food changes" ja historiallisuutta "Food relationship as an intergenerational phenomenon". Teemat erittelevät ruokasuhteen eri ulottuvuuksia, mutta samalla myös havainnollistavat niiden yhteenkietoutuneisuutta. Teemat sisältävät kuvauksia ja kokemuksia moniaistillisen kokemuksen tärkeydestä ruokaillessa, äitiyden paineista suhteessa ruoanlaittoon, elämäntilanteen muutosten heijastuneisuudesta ruokasuhteeseen ja ruokasuhteen ylisukupolvisesta periytymisestä, ja toisaalta myös ylisukupolvisten käytäntöjen katkaisemisesta. Yhteisenä keskeisenä piirteenä esiin nousee perhe-elämän merkitys.

Teemaryhmä 9: TAIDEKASVATUS UTOPIOIDEN RANNOILLA JA VIRROISSA

Puheenjohtajat: Jussi Mäkelä, Teijo Karhu ja Ari Sivenius

TAIDEKASVATUSTA koko elämä

Maija Esko / Turun yliopisto

Palvelutalon KULTTUURikerho on kokoontunut kaksi kertaa viikossa viime kesästä 2022. Toiminta on ollut tavoitteellista taidekasvatusta, sallivaa ja vapaata yhdessä oloa. Kerhossa on työskennelty havainnosta, muistoista tai kuvitelmista. Osa töistä on tehty itsenäisesti, osa yhdessä vierekkäin ja keskustellen. Tämä hetki ja huomoinen tekemisessä on tuottanut iloa. Hyvä mieli on ollut aktiivista toimintaa tärkeämpi, joten kerhossa on ollut myös lupa olla mukana tekemättä mitään.

KULTTUURikerhon toiminta on vahvistanut asukkaiden yhteisöllisyyttä sekä kehittänyt kuvan tekemisen taitoja ja lujittanut suhdetta kuvaan. Yhdessä tekeminen on tarjonnut arvokkuuden kokemuksen, toiminta on tuonut merkityksellisyyttä arkeen ja iloa elämään.

Kerron esityksessäni KULTTUURikerhosta, pohdin taidekasvatuksen paikkaa, elinikäistä oppimista ja sattumalta syntyneen kerhon merkitystä opettajankouluttajan työhön.

Näkökulmia nuorten omaehtoisen taiteen syntyyn

Jaana Tanskanen / Tulliportin normaalikoulu ja lukio, Itä-Suomen yliopisto & Antti Juvonen / Itä-Suomen yliopisto

Tutkimuksessa tarkastellaan lukiolaisnuorten omaehtoista taidetta, joka syntyy kouluajan ulkopuolella omaehtoisesti ilman ohjaavia tai rajoittavia tavoitteita. Tavoitteet nuoret asettavat teoksilleen itsenäisesti haluamallaan tavalla. Tutkimuksessa tuodaan esille nuorten taiteen taustoja ja niiden visuaaliseen ilmeeseen ja sisältöön vaikuttavia seikkoja. Analyysimenetelmänä käytetään aineistolähtöistä sisältöanalyysia. Tutkimusaineisto koostuu 13 haastateltavan omaehtoisesta visuaalisesta taiteesta, kuvien kokonaismäärä oli suuri (N=413). Nuorten teosten tarkastelun kautta avataan ikkuna suomalaisten nykynuorten arkeen, elämismaailmaan ja heihin vaikuttaviin kuvaympäristöihin. Samalla tarkastelun kohteena oleva visuaalinen aineisto kiinnittyy nykykulttuurin piiriin. Tutkimustieto lisää ymmärrystä tiettyjen toistuvien piirteiden esiintymiselle nuorten taiteessa myös koulun kuvataiteen oppitunneilla. Tämä tuo uutta näkökulmaa kuvataideopetukseen koulussa auttaen huomioimaan nykynuorten ilmaisutapoja ja arjen kuvaympäristöjä osana visuaalisen kulttuurin opetusta.

“Tehtiin sitä taidetta niiden äärellä ja niiden kanssa ja niistä” – Puutarha ja esteettiset elämykset varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistyksen kasvualustana

Hanna Niinistö & Maarit Myllynen / Helsingin yliopisto

Puutarhalla on pitkä historia oppimisen ympäristönä. Vuonna 2024 Helsingin yliopiston Kasvatustieteellisen tiedekunnan kampukselle Siltavuorenpenkereelle toteutettiin kasvihuone, “Kasvun tila”, joka on monitieteinen tiede- ja taideviljelmä ja osallistavan kestävyys- ja taidekasvatuksen paikka. Kasvun tilassa on mahdollista kokeilla ja kehittää kestävyyttä edistäviä ja yliopistoa muuttavia ideoita ja käytänteitä. Tila on avautunut myös yhdeksi opettajankoulutuksen kuvataiteen oppimisympäristöksi keskellä kampusta.

Esityksessä tarkastelemme esteettistä elämystä ja kokemusta varhaiskasvatuksen kuvataidekasvatuksen lähtökohtana Kasvun tila -puutarhassa toteutetuissa oppimistilanteissa. Pohdimme tämänkaltaista pedagogista toimintaa kestävästä elämäntavan ja ekososiaalisen sivistyksen näkökulmista erityisesti varhaiskasvatuksessa taidekasvatuksen kontekstissa. Aineistona esityksessä ovat Kasvun tila -kasvihuonetta ja sen toimintaa suunnitelleen ja työpajoja toteuttaneen asiantuntijahaastattelut ja dokumentaatiot.

Lapsi, opettaja ja apokalypsi: taidekasvatuksellinen selviytymisopas

Mikko Snellman / Turun yliopisto

How to survive from apocalypse? This question is raised in a video installation The Survival Guide for an Apocalyptic Child composed by Finnish artist Nastja Säde Rönkkö. Her 26 video-channeled art work was realized in an old factory ambience at Rauma, Finland 22.10.–4.12.2022. What an extreme question has been addressed to us as art educators!

We have been asking this question from ourselves with the teacher-students at the University of Turku, Teacher Education Department with reflections, interviews, fictional stories, clay work and assignments, with the video installation and outside of it.

This research explores the potentialities of posthuman art education in its onto-epistemological and ethical special features. We are collecting knowledge from the experiences, thoughts and pedagogical implementations. The Survival Guide for an Apocalyptic Child as contemporary art raises questions about survival, what is important to conserve after the apocalypse? How the art work unfolds intellectually and affectively?

Research questions are:

1. How becomes possible to ponder survival from (an) apocalypse in posthuman art education and in this contemporary space-time (Anthropocene)?
2. How to live with affects of the apocalypse and process it through art education?

The research methodology starts with post-qualitative and arts-based approaches. The research material is worked through diffractive methodology which affects us both as researcher as well as the teacher-students as co-researchers. This opens up new and unpredictable lines of flights and enhance multiperspective understanding.

Leikillinen lähestymiskokonaisuusnykytaiteeseen eri lajit huomioiden

Mirva Kuusela / Helsingin yliopisto

Tämä tutkimus tarkastelee leikillisen lähestymiskokonaisuuden soveltamista nykytaiteessa, keskittyen erityisesti kuvataideleikin eri lajien mahdollisuuksiin teosten äärellä. Leikki on keskeinen osa luovuutta ja oppimista. Nykytaiteen lajeista valitaan käsiteltäviksi esimerkiksi ympäristö- ja maataide, installaatio, performanssi ja yhteisölliset taideprojektit. Nykytaide, sen monimuotoisuuden, kokeellisuuden ja leikillisten piirteiden vuoksi, voi tarjota innovatiivisia mahdollisuuksia lasten luovuuden, ajattelun ja taitojen kehittämiseen. Miten kuvataideleikkien kautta voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä eri ikäkausina? Miten kuvataideleikkejä voidaan käyttää monipuolisesti niin teostulkinnoissa kuin omassa taiteellisessa ilmaisussa?

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat perustuvat Lev Vygotskyn (1978) sosiaalisen oppimisen teoriaan, joka korostaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimisessa. Kuva-analyysin dialogia avataan Gert Biestan (2021) kautta, jonka mukaan dialogi on keskeinen osa kasvatusta ja opetusta. Dialogi ei ole pelkästään tiedon siirtämistä, vaan se on myös yhteisen ymmärryksen rakentamista ja merkitysten jakamista. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään John Deweyn (1934) taidekasvatuksen periaatteita, jotka painottavat kokemuksellista oppimista ja taiteen roolia lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä.

Metodologisesti tutkimus hyödyntää laadullisia tutkimusmenetelmiä, hermeneuttista ja fenomenologista lähestymistapaa, jotka mahdollistavat syvällisen ymmärryksen leikin ja taiteen välisistä yhteyksistä.

Draamakasvatus osana ohjattua opetusharjoittelua – askeleita kohti avarakatseista ymmärrystä

Jenna Lonka / Rauman normaalikoulu, Turun yliopisto

Tämä tutkimus tarkastelee draamakasvatuksen mahdollisuuksia avarakatseisuutta, moninäkökulmaisuuksia ja ymmärrystä mahdollistavana opetusmenetelmänä osana ohjattua opetusharjoittelua. Aihetta tarkastellaan luokanopettajaopiskelijoiden, tulevien opettajien ja kasvattajien, näkökulmasta.

Draamakasvatus on monipuolinen, oppiainerajoja ylittävä ja osallistava pedagoginen dialogiin perustuva opetusmenetelmä, joka yhdistää eri taiteen, erityisesti teatterin, ilmaisutapoja, kuten kehollista ilmaisua, musiikkia, improvisaatiota ja tarinankerrontaa (Laakso 2004; Heikkinen 2002; Toivanen, 2016). Tutkimusten mukaan draamakasvatus osallistavana ja pedagogisena menetelmänä rakentaa osallistujien sosiaalista ja emotionaalista osaamista, vuorovaikutussuhteita ja yhteenkuuluvuutta (mm. Crews & Allison, 2022; Hatton 2019). Ympäröivän maailman lokaalit ja globaalit ilmiöt, tilanteet ja haasteet vaativat yhä laajempaa, avarakatseisempaa ja inhimillisempää lähestymistä myös opettajilta ja kasvattajilta osana opetustyötä. Taidepedagogiikan elämyksellinen, kokemuksellinen ja todellisen sekä kuvitteellisen maailman yhdistävä menetelmä mahdollistaa moniulotteisten ilmiöiden tarkasteluun yhteisöllisiä menetelmiä.

Draamakasvatus mahdollistaa osallistujille uusien, erilaisten näkökulmien ymmärtämistä ja luovien ratkaisujen pohtimista ja tekemistä (mm. Bolton, 1985; Göksel 2019; Heathcote & Herbert 1985; Horasan-Doğan, 2022; Toivanen, 2012).

Tutkimus selvittää, millaisia kokemuksia luokanopettajaopiskelijoilla (n=10) on draamakasvatuksen toteuttamisesta osana ohjattua opetusharjoittelua. Osallistujien kokemuksia on kerätty haastatteluilla ja tuloksia esitellään aineistolähtöisesti. Tavoitteena on tutkia ja ymmärtää, miten draamakasvatuksen dialoginen ja osallistava toiminta voi tukea tulevien opettajien avarakatseista ymmärrystä itsestään opettajina ja ihmisinä, oppilaista kokonaisvaltaisina lapsina ja nuorina sekä ympäröivästä maailmasta ja ajasta oppimisen sekä kouluarjen näkökulmasta.

Ihmisen ja luonnon suhteen tutkiminen opettajankoulutuksessa luovan musiikin tuottamisen avulla

Aleksi Ojala / Helsingin yliopisto

Tässä esityksessä esitellään tutkimushanke, joka pyrkii hyödyntämään musiikin voimaa sosiaalisen muutoksen välineenä. Hankkeen puitteissa kehitetään "Me ei olla maailma" -alustaa (<https://blogs.helsinki.fi/meeiollamaailma/>), joka tarjoaa kaksi työkalua kasvattajille: kokoelman uusia pedagogisia lauluja posthumanistisesta näkökulmasta sekä opettajille suunnatut ohjeet -hankkeen institutionaalista soveltamista varten.

Hankkeen metodologisena kehyksenä käytetään kehittämistutkimusta (Design-based

research), joka sisältää jatkuvia suunnittelun, toteutuksen, analyysin ja uudelleensuunnittelun syklejä. Ensimmäisessä syklissä (2022-2024) keskityttiin alustan prototyyppin kehittämiseen ja siihen, että opettajaopiskelijat voivat toimia musiikintuottajina ja luoda uutta oppimateriaalia. Toisessa syklissä (2024-2025) alustaa esitellään julkaisujen, tapahtumien ja sosiaalisen median avulla, ja samalla alustaa kehitetään käyttäjien palautteen perusteella. Kolmannen syklin (2025-2026) tavoitteena on yleistää pedagogiset ohjeet Me ei olla maailma -hankkeiden institutionaalista käyttöä varten.

Alustan sisältöä kehitettiin kolmen kevätlukukauden aikana (2022-2024) osana Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan musiikkikasvatuksen valinnaisiin opintoihin kuuluvaa jaksoa. Jaksojen aikana saatiin lupa julkaista yhdeksän laulua ja niihin liittyvät nuotit sekä hyödyntää 35 opiskelijan pohdintoja tutkimustarkoituksiin. Esityksessä esitellään alustaa ja siihen tulevia pedagogisia ohjeita. Tämän jälkeen esitetään tapaustutkimus, joka havainnollistaa hankkeen vaikutuksia yksittäisen opiskelijan näkökulmasta.

Tekoäly kuvataideopetuksessa: Mahdollisuudet, haasteet ja pedagoginen näkökulma

Ollipekka Kangas / Turun yliopisto

Generatiivinen tekoäly on mullistamassa taideopetuksen käytäntöjä ja pedagogiikkaa. Tämä esitys tarkastelee tekoälyn roolia kuvataidetuoneilla, keskittyen innovatiivisiin opetusmenetelmiin, eettisiin kysymyksiin ja teknologian tarjoamiin luoviin mahdollisuuksiin.

Keskeinen sisältö:

1. Teknologinen konteksti

- Tekoälyn kehitys taidekasvatuksen näkökulmasta
- Generatiivisten mallien (DALL-E, Midjourney) pedagoginen potentiaali
- Digitaalisen taiteen uudet työskentelytavat

2. Pedagogiset näkökulmat

- Tekoäly luovana työkaluna ja oppimisen tukena
- Hybridimenetelmät perinteisen ja digitaalisen taideopetuksen yhdistämisessä
- Opettajan muuttuva rooli teknologisessa oppimisympäristössä

3. Eettiset ulottuvuudet

- Tekijyyden ja autenttisuuden uudelleenmäärittely
- Digitaalinen tasa-arvo
- Tekijänoikeuskysymykset
- Kriittisen ajattelun merkitys

Tavoite:

Tarjota kuvataideopettajille ja kasvattajille käytännönläheisiä työkaluja ja teoreettisia näkökulmia tekoälyn vastuulliseen hyödyntämiseen taideopetuksessa.

Menetelmät:

Autoetnografinen lähestymistapa, jossa yhdistyvät käytännön kokeilut, oppilaiden palautteet ja teoreettinen reflektio.

Lopputavoite:

Edistää innovatiivista, eettisesti kestäväää ja oppilaan luovuutta tukevaa taideopetusta tekoälyn aikakaudella.

Teemaryhmä 10: TAITO- JA TAIDEAINEET OSANA MONIALAISIA OPINTOJA JA KOULUA

Puheenjohtajat: Tarja Kröger, Tuomas Korhonen, Salla Pitkänen, Annu Kaivosaari ja Minna Mäkinen

SESSIO 1A

Ammattilaisten näkemyksiä varhaiskasvatuksen käsityö-, muotoilu-, ja teknologiakasvatuksesta

Anne Posti, Lasse Eronen, Päivi Pihlaja & Sirpa Kokko / Itä-Suomen yliopisto

Tutkimuksemme tarkastelee käsityö-, muotoilu- ja teknologiakasvatuksen (KMT) pedagogiikkaa sekä sen toteutumista suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Lisäksi tutkimme, miten lasten ikäryhmä vaikuttaa pedagogisiin lähestymistapoihin KMT-kasvatuksessa. KMT-sisällöt sisältyvät kahteen varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueeseen: Ilmaisun monet muodot ja Tutkin ja toimin ympäristössäni. KMT-aktiviteetit tukevat lapsen kehollista oppimista, luovuutta ja teknologista ymmärrystä. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että KMT-kasvatuksen toteutuminen varhaiskasvatuksessa on vaihtelevaa.

Tutkimukseen osallistui 294 varhaiskasvatuksen ammattilaista, joista 96 oli varhaiskasvatuksen opettajia, 70 sosionomeja ja 105 lastenhoitajia. Aineiston analyysissä tunnistettiin neljä pedagogista lähestymistapaa KMT-kasvatuksessa: pitkäkestoiset ja integroidut käsityöprojektit, yhteistoiminnalliset käsi-työaktiviteetit, itsenäiset käsityöaktiviteetit ja lyhytkestoiset mallikäsityöt. Ammattilaisten mukaan itsenäiset suunnittelu- ja käsityötehtävät sekä mallikäsityöt toteutuvat kohtalaisesti varhaiskasvatuksessa. Sen sijaan yhteistoiminnalliset, muihin oppimiskokonaisuuksiin integroidut käsityöprojektit ovat harvinaisia ja toteutuvat heikommin. Ikäryhmittäinen analyysi osoitti, että taaperoita ohjataan vähäisissä määrin KMT-kasvatuksen pariin verrattuna 3–7-vuotiaisiin. Pitkäkestoiset ja integroidut käsityöprojektit sekä yhteistoiminnalliset menetelmät toteutuvat 3–6-vuotiaiden ryhmissä heikosti. Sen sijaan itsenäiset suunnittelu- ja käsityötehtävät sekä mallikäsityöt ovat ikäryhmässä vähän yleisempiä. Esikouluryhmiä ohjataan aktiivisimmin KMT-aktiviteettien pariin, myös pitkäkestoisia sekä yhteistoiminnallisia menetelmiä hyödynnetään heidän kohdallaan useammin. Esikoulun ammattilaiset arvioivat, että itsenäiset suunnittelu- ja käsi-työtehtävät toteutuvat lähes hyvin näissä lapsiryhmissä.

Tuloksemme korostavat suunnittelu- ja yhteistyötaitojen sekä projektimaisen oppimisen merkityksen vahvistamista varhaiskasvatuksessa. Tällöin voidaan tukea varhaiskasvatuksen laaja-alaista osaamista ja monialaista näkökulmaa oppimiseen. Kaikille ikäryhmille sopivien, leikkiin perustuvien pedagogisten menetelmien kehittäminen on keskeistä KMT-kasvatuksessa. Laaja-alainen KMT-kasvatus edistää

lasten luovuutta sekä suunnittelu- ja teknologiaosaamista, tarjoten hyvän pohjan peruskoulun oppisisällöille.

Onko opetuksella väliä – luokanopettajaopiskelijoiden minäpystyvyys musiikissa

Minna Mäkinen, Antti Juvonen & Lasse Eronen / Itä-Suomen yliopisto

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden ajatuksia musiikin opettamisesta ja oppimisesta sekä heidän mahdollisesta harrastuksestaan. Sama kysely toistettiin keväällä, kun kaikki taito- ja taideaineiden opintojaksot (TATA 1–3) oli pidetty. Tällä pyrittiin saamaan esille opintojen vaikuttavuus opiskelijan minäpystyvyyteen musiikin eri osa-alueilla. Tutkimukseen ilmoitti osallistuvansa 110 opiskelijaa, joista alustavasti 88 vastausta voitiin analysoida. Vastaajista peräti 76 % (67) kertoi harrastavansa musiikkia, joista yli puolet ilmoitti soittavansa jotakin soitinta. Opiskelijat vastasivat seuraavaksi likert-asteikkoiseen kysymykseen, jossa täytyi antaa arvio omasta osaamisestaan 9 kategoriassa (soitan, laulan, rytmejä osaan soittaa, erotan musiikkityylejä, osaan merkitä nuotein/rytmitavuin, pystyn keksimään sanoituksia, pystyn liikkumaan musiikin mukaan, nautin musiikista). Tästä itsearviosta laskettiin aritmeettinen keskiarvo (ns. musikaalisuusarvo), joka kuvasti vastaajan itsensä arvioimaa minäpystyvyyttä musiikin eri osa-alueissa. Näitä keskiarvoja päästään myöhemmin vertaamaan yksilötasolla, jolloin nähdään kehitys myös yhden opiskelijan kohdalla.

Ensimmäisessä kyselyssä arvoja 1 ja 2 annettiin laulussa, soitossa, rytmin ilmentämisessä, rytmien merkitsemisessä, melodioiden keksimisessä ja sanoitusten tekemisessä huomattava paljon. Kun vastaavat itsearviot annettiin opintojaksojen päätteeksi, arvoja 1 annettiin enää vain muutamia ja arvoja 2 annettiin myös selvästi vähemmän kuin aiemmin. Näin ollen arvojen 3–4 valitsijoiden määrä lisääntyi huomattavasti. Arvoa 5 ei juuri annettu useammin kuin ensimmäisessä tutkimuksessa. Tästä voidaan päätellä, että annettu opetus on saanut opiskelijat uskomaan paremmin omiin kykyihinsä. Omat taidot koettiin paremmiksi kuin aiemmin eli minäpystyvyyden tunne oli kohonnut. Vaikka arviot olivatkin nousseet, avoimissa kysymyksissä edelleen epäiltiin omaa osaamista laulussa ja säestämisessä. Vastauksissa löydettiin kuitenkin vahvuuksia, joilla opetuksesta selviäisi: luovuus, heittäytyminen, kyky kehittyä ja omien vahvuuksien kautta opettaminen. Parhaiksi opinnoiksi listattiin eri soitinten soitonopetus, laulamisen harjoittelu, pedagogiikan läpikäynti ja omien opetustuokioiden pitämien.

Piirtämisen pedagoginen potentiaali oppiaineiden opetuksessa

Seija Kairavuori/Helsingin yliopisto

Piirtämisellä on ollut erityinen asemansa kuvataiteen oppiaineen historiassa ja siten myös kuvataiteen didaktiikassa. Oppiaineen tultua kaikille yhteisen opetuksen osaksi 1800-luvun lopulla koko oppiaine oli nimeltään Piirustus eli kuvaanto. Oppiaineen nimi vaihtui 1950-luvulla kuvaamataidoksi ja edelleen 1990-luvulla kuvataiteeksi, mutta piirtäminen on säilyttänyt paikkansa yhtenä oppiaineeseen kuuluvana ydinilmiönä, itsenäisenä tapana tutkia ympäröivää maailmaa taiteen keinoin. Piirtäminen näyttää usein myös muilla menetelmillä rakentuvan kuvan ideointi-, suunnittelu- ja luonnosteluvaiheena. Piirtämisellä on ollut näennäisesti yksinkertaisena ja materiaalisesti saavutettavana kuvan tekemisen menetelmänä myös pitkä historiansa monien muiden oppiaineiden opetuksessa alaluokista alkaen.

Tarkastelen teoreettiseen tutkimuskirjallisuuteen perustuvassa esityksessäni sitä, mitä kuvataiteessa harjoitettava piirtäminen on oppijan toimintana ja miten piirtäminen voidaan ymmärtää pedagogisesti merkittävänä potentiaalina muidenkin oppiaineiden opettamisessa ja monialaisessa oppimisessa. Erittelen piirtämisessä tapahtuvia prosesseja ja niiden merkitystä pedagogisessa vuorovaikutuksessa keskusteluttaen tätä kokonaisuutta oppiaineen kannalta oleellisen tiedon rakentumisen näkökulmasta.

Piirtäminen voi esimerkiksi olla tapa saattaa oppija syvää oppimista tukevaan dialogiin opiskeltavan aiheen kanssa, sillä piirtämällä oppija aktivoi aikaisemman tietonsa ja ymmärryksensä aiheesta sekä jäsentää, valikoi ja arvottaa siinä oleellista kokonaisuuden kannalta. Oppija luo piirtäessään multimodaalista suhdetta aiheesta linkittäessään aktiivisesti visuaalisia representaatioita monikanavaisesti verbaaliseen ja keholliseen prosessointiin. Tarkastelen joidenkin esimerkkien kautta sitä, miten piirtämistä on sovellettu viimeaikaisessa ainedidaktisessa tutkimuksessa eli tutkittu menetelmänä eri oppiaineiden opetuksessa ja oppimisessa. Piirtämistä on menetelmänä sovellettu mm. luonnontieteiden opetuksessa ja oppimisessa.

SESSIO 1B

Opettajat rajoja ylittämistä – Liikkumista ja toiminnallisuutta lukuaineiden oppitunneilla lukiossa

Susanna Takalo & Nina Salmela / Oulun yliopisto

Heidi Syväoja & Tuija Tammelin / Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Likes

Kati Mäkitalo / Oulun yliopisto

Tutkimustiedon mukaan oppitunneilla tapahtuva liikkuminen tukee oppimista. Liikkuminen voidaan yhdistää oppiaineen sisältöjen oppimiseen erilaisten pedagogisten ratkaisujen avulla. Tällöin viitataan toiminnalliseen oppimiseen, joka sisältää liikkumista. Toiminnallista opetusta ja oppimista on pääasiassa tutkittu perusopetuksen

kontekstissa. On vain vähän tietoa liikkumista sisältävien toiminnallisten opetusmenetelmien käytöstä lukion oppitunneilla.

Esittelyssä oleva tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa (2023–2027) fyysisesti aktiiviset oppitunnit lukiossa -tutkimushanketta, jossa tavoitteena on syventää ymmärrystä sekä opiskelijoiden että opettajien kokemuksista liikkumista sisältävillä oppitunneilla lukiossa. Esityksessä tarkastellaan, miksi aineenopettajat toteuttavat liikkumista sisältävää toiminnallista opetusta lukiossa matemaattisten aineiden, ruotsin ja vieraiden kielten, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä reaaliaineiden oppitunneilla. Opettajien kokemukset liikkumista sisältävästä toiminnallisesta opetuksesta, joka toteutetaan autenttisisissa opetustilanteissa, lisäävät tietoa näiden opetusmenetelmien sovellettavuudesta toisella asteella.

Tutkimuksessa haastateltiin neljätoista toiminnallista opetusta toteuttanutta lukion opettajaa lukuvuoden 2023–2024 aikana. Opettajat olivat käyttäneet toiminnallisia opetusmenetelmiä osana opetustaan vähintään puolentoista lukuvuoden ajan ennen haastattelua. Puolistrukturoidut yksilöhaastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysointiin temaattista analyysimenetelmää (Braun & Clarke, 2006) hyödyntäen.

Tutkimuksen alustavat tulokset osoittavat toiminnallisen opetuksen tukevan monella tavalla opiskelijan hyvinvointia ja oppimisen edellytyksiä. Opettajat kokivat toiminnallisen opetuksen tukevan erityisesti oppimista edistävää ilmapiiriä ja lisäävän vuorovaikusta sekä opiskelijoiden että opettajan välillä. Opettajien kokemusten perusteella liikkumista sisältävällä toiminnallisella opetuksella on myönteisiä vaikutuksia opiskelijan toimintakykyyn ja toimijuuteen lukuaineiden oppituntien aikana. Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta on tärkeää kehittää ja tutkia menetelmiä, joiden avulla voidaan edistää toisen asteen opiskelijoiden liikkumista ja siten edistää hyvinvointia ja oppimista oppituntien aikana.

LÄHTEET

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063>

TaideMOK – luovaa liikettä ja luovaa kuvailmaisua

Maria Mäkipirta & Mari Käätä / Jyväskylän yliopisto

Monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnitteluvaiheessa pohdinnassa oli kaksi kysymystä. Miten luoda tilaa ja aikaa opettajaopiskelijoiden omille taiteellisille kokemuksille opettajankoulutuksen rakenteissa? Miten mahdollistaa monitaiteellinen prosessi opiskelijoille opintojaksolla yksittäisten harjoituksen tai esimerkkien sijaan? TaideMOKin toteutuksessa kuvataiteen ja liikunnan lähtökohdat tarkentuivat luovan liikkeen ja luovan kuvailmaisun työtapoihin ja ilmiöihin. Opintojaksolla tarkasteltiin kehollisuuden, taideperustaisen oppimisen ja taiteellisen oppimisen näkökulmia

suhteessa luovaan työskentelyyn. Harjoituksissa hyödynnettiin monipuolisesti Seminaarimäen kampusta, sekä luonnonympäristöä että rakennettua ympäristöä. Oman taidetyöskentelyn lisäksi opiskelijat toteuttivat yhteisopettajuutena luovan ilmaisen taidepajat lapsille Yläkaupungin Yössä (monitaiteinen kaupunkifestivaali) sekä JYUnioreiden (lasten ja nuorten yliopisto) tapahtumassa. Opintojakso toteutettiin keväällä 2024. Opintojaksolle osallistui 15 luokanopettaja-, erityisopettaja- ja aineenopettajaopiskelijaa.

Esityksessä tarkastellaan opintojakson toteutusta sekä alustavia tuloksia opiskelijoiden kokemuksista ja näkemyksistä taideperustaisesta työskentelystä, monitaiteisuudesta sekä luovan liikkeen ja luovan kuvailmaisun yhdistämisestä oppimiskokonaisuuksissa

Lukiolaisten kokemuksia teatterin lukiodiplomin arviointikeskustelusta

Enni Junttila/Jyväskylän yliopisto

Esityksessä käsittelen teatterin lukiodiplomin suullista arviointikeskustelua koskevaa tutkimustani. Tutkin arviointikeskustelun onnistumista, haasteita ja taiteellisen työskentelyn arvioinnin erityiskysymyksiä opiskelijoiden kokemuksesta käsin, laadullisen haastattelun avulla (N = 22, 5 eri lukiota). Arviointiteorioiden lisäksi käsittelen arviointia kohtaamisena yleiskasvatustieteellisessä kontekstissa, näkökulmanani pedagoginen kohtaaminen ja pedagoginen rakkaus. Tutkimuskysymykseni on: millaisia teatterin lukiodiplomin arviointikohtaamiskokemuksia lukiolaisilla on? Lukiodiplomi on eräänlainen taito- ja taideaineiden päättökoe, jolla ei tällä hetkellä ole varsinaisen ylioppilaskokeen statusta, joskin tähän ollaan kaavailemassa muutosta ja tarkoitus olisi, että lukiodiplomi korvaisi yhden ylioppilaskokeen. Ennen tätä on syytä tarkastella lukiodiplomin toteuttamisen yhdenmukaisuutta eri lukioissa. Yhteiset arviointikriteerit ovat olemassa, mutta toteutuuko yhdenvertaisuus lukiodiplomin toteutuksessa ja arvioinnissa ympäri Suomen?

Haastatteluaineiston perusteella totean, että lukiodiplomien toteutus ja arviointi on haastavaa, ja paljon riippuu opettajan tavasta kohdata opiskelija arviointitilanteessa. Opiskelijat kertoivat sekä myönteisistä ja kielteisistä kokemuksistaan. Usein opiskelijat kertoivat kannustavista ja innostavista, eteenpäin ohjaavista kohtaamisista arvioijien kanssa. Toisaalta yllättävän moni opiskelija myös kuvasi pettymyksiään ja kritisoi saamaansa arviointia riittämättömäksi. Nämä arviointikohtaamiset, vaikka perustuvat Opetushallituksen arviointikriteeristöön, toteutuvat siis hyvin vaihtelevasti. Tämän perusteella ehdotan, että lukiodiplomiohjeistusta on tarkennettava ja taideopetuksen arvioinnin koulutusta järjestettävä, riippumatta mahdollisesta ylioppilaskoeuudistuksesta.

LÄHTEET

Dixson, D. D., & Worrell, F. C. 2016. Formative and summative assessment in the classroom. *Theory into practice*, 55(2), 153–159.

Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press. Harrisonburg, Virginia.

Opetushallitus: Teatterin lukiodiplomin ohjeet. (27.6.2024)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/31893848_OPH_Teatteri_2022_SUOMI_22_03_27_verkkojulkaisut.pdf

Van Manen, M. 1991. *The Tact of Teaching: The Meaning of Pedagogical Thoughtfulness*. Ontario: Althouse.

SESSIO 2

Musiikki: Tiedon ja taidon emotionaalinen kohtaaminen

Arto Mutanen / Merisotakoulu & Maanpuolustuskorkeakoulu

Moderni käsitys taiteen itseisarvoisuudesta pitää sisällään taiteen riippumattomuuden "muista yhteiskunnan osista, kuten tieteestä, uskonnosta ja politiikasta" (Puolakka 2024, 15). Tällainen käsitys on kuitenkin osoittautunut varsin rajoittavaksi. Taiteella, kuten instrumentaalimusiikilla (Young 2001), on syvällistä tiedollista ja taidollista merkitystä, joten esteettinen itseisarvoisuus ei sulje pois taiteen tiedollista ja taidollista puolta.

Taiteen suhteesta tietoon on keskusteltu läpi historian: usein Platon esitetään esimerkkinä taiteelta tiedollisen arvon kieltävänä antikognitivistina ja Aristoteles esitetään esimerkkinä taiteen tiedollisen arvon hyväksyvänä kognitivistina. Musiikki on taiteiden joukossa varsin erityisluontoinen. Musiikkiin liittyvä matemaattisesti esitettävissä oleva harmoniaoppi teki musiikin teorian osaksi vapaille henkilöille soveltuvaa teoreettista koulutusta. Musiikilla olikin paikkansa vapaiden taitojen (*artes liberales*) joukossa aritmetiikan, geometrian ja tähtitieteen rinnalla (Young 2023). Tämän historiallisen piirteen kautta voimme ymmärtää keskustelun musiikin representatiivisuudesta (Young 2001; Migotti & Zaradzki 2019). Musiikki ei kuitenkaan ole vain matemaattisella täsmällisyydellä esitettävää harmoniaoppia, vaan esittävää toimintaa – performatiivisuutta. Muusikko pyrkii soitollaan ilmentämään säveltäjän musiikkiin liittämän (musiikillisen) ajatuksen. Siten musiikki puhuttelee kuulijaansa, vaikka ei liene selvää, mitä tämä puhuttelevuus on.

Musiikki tarkoittavana toimintana on taituruuden malliesimerkki, joten musiikin esittäminen rinnastuu luontevasti käsityöhön (Ketonen 1980). Kuitenkaan soittaminen ei ole vain mekaanista suorittamista vaan taiteellisesti luova prosessi. Siten soittamiseen liittyy tietty mekaaninen tai konstitutiivinen puoli, jota ilman musiikki ei ole sitä mitä sen tulisi olla. Samalla siihen sisältyy tietty luova puoli, joka ei saa rikkoa musiikkiteoksen identiteetin luovia konstitutiivisia normatiivisia periaatteita (Kivy 2004). Muusikko ei ole vain käsityöläinen vaan samalla myös taiteilija (Varkøy, Angelo & Rolle 2020).

Musiikki puhuttelee kuulijaa samanaikaisesti sekä tiedollisesti että emotionaalisesti, kuten Cecilia Damström painottaa. Musiikillinen ajatus ei ole vain sävellyksen musiikillisessa rakenteessa tai vain musiikin emotionaalisessa kuulemisessa, vaan musiikissa kokonaisuudessaan, sen äänistrukturissa ja esitystavassa (Määttänen 2003).

Taito- ja taideaineet hyvinvoinnin lähteenä

Annu Kaivosari, Tarja Kröger & Minna Mäkinen / Itä-Suomen yliopisto

Taito- ja taideaineille asetetaan monenlaisia tehtäviä ja tavoitteita eri koulutusasteiden opetussuunnitelmissa. Yhtenä keskeisenä tehtävänä nähdään niiden mahdollisuus kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukijana. Samalla julkinen keskustelu lasten ja nuorten hyvinvoinnin heikkenemisestä käy kiivaana. Esitämme, että sekä opetus- ja kasvatustyön käytänteissä että opettajankoulutuksessa tulisi vahvistaa taito- ja taideaineiden roolia, erityisesti niiden hyvinvointia edistävässä merkityksessä.

Tässä esityksessä rakennamme teoreettisen viitekehyksen hyvinvoinnista taito- ja taideaineiden kontekstissa, jonka pohjalta toteutamme myöhemmin empiirisen, opettajaopiskelijoiden koulukokemuksiin kohdistuvan tutkimuksen. Tarkastelumme lähtökohtana toimii Erik Allardtin (1976) klassiseen hyvinvointiteoriaan (having-loving-being) pohjautuva, Frank Martelan (2022) uudelleen muotoilema tarveulottuvuuksien malli (having-loving-doing-being). Ymmärrämme hyvinvoinnin tässä katsannossa yksilön subjektiivisena kokemuksena, joka rakentuu elintason (having), yhteenkuuluvuuden (loving) sekä ihmisenä olemisen (being) ja toimimisen (doing) varaan.

Elintaso (having) tarkoittaa lähtökohtaisesti elämän perustarpeiden tyydyttymisen merkitystä hyvinvoinnin pohjana. Taito- ja taideaineiden osalta tähän lukeutuvat paitsi vaikutukset kehon fyysiselle terveydelle ja hyvinvoinnille, myös mielenterveydelle. Ihmisenä olemisen (being) kuvaa puolestaan itseyden, identiteetin ja minäkuvan muotoutumista. Tällaiset hyvinvoinnin elementit ilmenevät taito- ja taideaineiden kontekstissa henkilökohtaisten, eri oppiaineiden toiminnoille annettujen merkityksentojen kautta. Allardtin teoriaa täydentävä Martelan lisäys – toiminta (doing) – konkretisoituu taito- ja taideaineineille omaleimaisena, konkreettisenä kehollisena tekemisenä, joka tarjoaa otollisen perustan hyvinvointia lisääville nautinnon kokemuksille. Yhteenkuuluvuus (loving) ja sen merkitys hyvinvoinnin kannalta tavoittaa taito- ja taideaineet niiden edellä kuvatun omaleimaisen ja keholliseen toimintaan pohjautuvan olemuksensa kautta. Toisiin ihmisiin ja maailmaan liittyminen eri aistien avulla tapahtuvan olemisen, elämisen ja tekemisen kautta mahdollistuu monenlaisissa tilanteissa eri taito- ja taideaineiden parissa työskenneltäessä.

Mielen hyvinvointi liikuntakasvatuksessa oppilaiden näkökulmasta

Petra Kähkönen / Itä-Suomen yliopisto

Mielen hyvinvointi on yhteiskunnan tasolla määritelty yhdeksi ajankohtaiseksi aiheeksi, jonka ilmenemistä pohditaan laajasti. Pohdinnoissa on ilmennyt esimerkiksi, miten lapset ja nuoret saataisiin voimaan paremmin. Mielen hyvinvointi koskettaa liikuntakasvatusta, sillä lukuisissa tutkimuksissa on osoitettu liikunnan ja mielen hyvinvoinnin positiivinen yhteys toisiinsa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan mielen hyvinvoinnin ilmenemistä koulun liikuntakasvatuksessa oppilaiden näkökulmaan perustuen. Mielen hyvinvointia tarkastellaan kahden ulottuvuuden, sekä positiivisen että negatiivisen näkökulman kautta.

Tutkimusaineisto koostuu 5.-luokkalaisten oppilaiden kirjoittamista eläytymismenetelmän kirjoitelmista sekä ryhmähaastatteluista. Eläytymismenetelmän kirjoitelmat kerättiin syksyllä 2023 ja ryhmähaastattelut toteutettiin keväällä 2024. Eläytymismenetelmän kirjoitelmiin osallistui 33 oppilasta ja ryhmähaastatteluihin 34 oppilasta. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Analyysin perusteella sekä mielen hyvinvoinnin että mielen pahoinvoinnin rakentumisessa korostuvat vertaisten kanssa toiminen, opettajan toiminta, liikuntatunnin käytänteet sekä pätevyyden kokemukset. Näiden lisäksi mielen hyvinvoinnin rakentumisessa korostuu myös osallisuuden kokemukset. Tutkimus osoittaa, että mielen hyvinvointi ja mielen pahoinvointi rakentuvat samojen teemojen varaan. Huomionarvoista on myös se, että mielen pahoinvoinnin teemat, kuten negatiiviset tunteet voivat rakentaa oppilaiden näkökulmissa myös mielen hyvinvointia.

Tutkimus antaa tärkeää tietoa oppilaiden näkökulmista, sillä tutkimuksessa oppilaat pääsivät itse määrittelemään mielen hyvinvoinnin ilmenemistä koulun liikuntakasvatuksen kontekstissa.

Kansainvälinen yhteistyö käsityöopiskelijoiden ammatti-identiteetin peilinä

Niina Väänänen & Sirpa Kokko / Itä-Suomen yliopisto

Käsityöperinteet ovat paikallisia, usein läheltä saatuihin materiaaleihin sidottuja, kulttuurisesti väreihin ja muotoihin kiinnittyneitä sekä paikallisiin käytäntöihin nivoutuvia toimintatapoja. Pohjoismaiden ja Baltian alueella on rikas käsityöperintö, joka on saanut vaikutteita toisistaan, vaikka eriytyneitä käsityötuotteita ja toimintatapoja myös esiintyy. Samalla muuttuva globaali maailma haastaa perinteitä ja luo paineita käsityökulttuurin uudistumiseen. Tapaustutkimuksemme sijoittuu Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhdessä toteuttaman korkeakoulujen käsityöopiskelijoita yhteen kokoavan intensiiviviikon kontekstiin vuodelta 2024. Aineistona hyödynnämme (N=23) opiskelijoiden kertomuksia ja käsityksiä oman

käsityöidentiteetin kehittymisestä sekä heidän ajatuksiaan ja oppimiskokemuksiaan kansainvälisestä intensiiviviikosta.

Tässä esityksessä kysymme: Miten käsityöopiskelijat refleктоivat ammatillista käsityöidentiteettiään kansainvälisessä käsityöopetuksen kontekstissa? Millaisia oppimiskokemuksia kansainvälinen intensiiviviikko tarjosi? Miten opiskelijat kokivat käsityöidentiteettinsä kehittyneen, ja miten he määrittelivät itseään käsityöntekijöinä?

Kansainvälisen yhteistyömme tavoitteena on ollut edistää käsityöperinteitä korkeakouluopetuksessa sekä samalla syventää yhteistyötä korkeakouluorganisaatioiden ja toimijoiden välillä. Tutkimuksemme osoittaa, että tämänkaltainen kansainvälinen yhteistyö tukee opiskelijoiden merkityksellistä oppimista ja ammatillisen identiteetin kehittymistä.

Kestävä käsityö – kestävyyskasvattamista ja systeemisyiden ymmärtämistä

Niina Väänänen & Sirpa Kokko / Itä-Suomen yliopisto

Kestävä käsityö on moniulotteinen ja oppiainerajoja rikkova käsite. Käsityö itsessään on toimintaa, jossa usein biologisia tai synteettisiä materiaaleja manipuloidaan mekaanisesti tai kemiallisesti, jotta saadaan toiminnallinen, esteettinen, merkityksellinen tuote aikaiseksi. Tutkimukseen perustuva kestävä käsityön systeemimalli tarjoaa mahdollisuuden tarkastella kestävyttä niin toiminnan, toimijuuden, konkreettisten tuotteiden ja materiaalien kautta. Sen avulla voidaan myös kiinnittää huomiota kulttuurisiin, sosiaalisiin, ympäristön ja talouden näkökulmiin luontevana systeeminä. Systeemimallia voidaan pitää työkaluna kestävyttä arvioitaessa monesta näkökulmasta. Mutta miten se toimii käsityöopetuksen kontekstissa?

Esityksemme pohjautuu tapaustutkimukseen, joka toteutettiin käsityöopettajakoulutuksen opinnoissa syksyllä 2022. Tässä esityksessä analysoimme teoreettisen kestävä käsityön systeemimallin hyödyntämistä käsityöopettajaopiskelijoiden oman toiminnan ja tuotteiden arvioinnissa (N=33). Lisäksi tarkastelemme, miten käsityöopettajaopiskelijat suunnittelevat soveltavansa systeemimallia tulevassa opetustyössään (N=4). Tutkimuksen tavoitteena on testata systeemimallin soveltuvuutta tulevien käsityöopettajien opetuksen suunnittelun työvälineeksi ja samalla tarjota teoreettinen malli konkretisoimaan kestävyyskasvattamista.

Materiaalilukutaidon merkitys käsityöopetuksessa

Niina Väänänen & Tarja Kröger / Itä-Suomen yliopisto

Elämme materiaalisessa maailmassa, jossa käsityöopetuksen rooli korostuu entisestään materiaalisen ymmärryksen lisääjänä. Ihmismieli haluaa jäsentää materiaalisuutta erilaisin keinoin, tapoina hallita, toimia ja antaa merkityksiä erilaisille materiaaleille. Tarvitsemme materiaalista ymmärrystä, jotta voimme navigoida erilaisten materiaalien toimintojen välillä ja tehdä perusteltuja valintoja materiaalien käytön suhteen. Tätä ymmärrystä kutsutaan materiaalilukutaidoksi (engl. material literacy), mutta mitä sillä tarkalleen ottaen tarkoitetaan? Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa puhutaan monilukutaidosta ja lukutaidosta erityisesti kielten oppimiseen liittyen. Käsityön oppiaineen tehtävän kohdalla todetaan, että ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo pohjaa kestäväälle elämäntavalle ja kehitykselle, johon sisältyy myös kulttuuriperintö.

Tutkimuksen tavoitteena on jäsentää materiaalilukutaitoa käsitteenä ja pohtia sen merkitystä käsityöopetuksen kontekstissa. Tutkimuksemme perustana toimii kirjallisuuskatsaus, johon valikoitui 29 tieteellistä artikkelia. Analysoimme aineiston soveltamalla aineiston lukuun grounded theoryn ja käsiteanalyysin menetelmiä. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta materiaalilukutaidon olevan sidoksissa materiaaliin toimintoihin, ihmisen ja materiaalien väliseen vuorovaikutukseen, ilmentäen ympärillämme olevaa materiaalista kulttuuria. Myös materiaalit itsessään ovat toimijoita, ne ja niiden ominaisuudet vaikuttavat meihin ihmisiin. Materiaalit jäsenyvät ihmisten mielessä dikotomioihin (konkreettinen – abstrakti, aineellinen - aineeton) tai niitä rikkoviin hybrideihin (digitaaliset materiaalit). Tärkeää on materiaalitietous ja materiaalien ymmärtäminen. Tuloksissa osoitetaan yhteys keholliseen ymmärtämiseen, jonka kautta materiaalilukutaito kehittyy.

Käsityöopetuksessa materiaalilukutaidon kehittäminen on luonteenomaista, ja opettajan tehtävänä on kehollisten tuntemusten ja prosessien sanoittaminen. Käsityö voi toimia välineenä materiaalisen maailman tutkimisessa, opettaen ja auttaen oppimaan materiaaleista, niiden ominaisuuksista, ekologisuudesta ja eettisyydestä. Kokemukseen perustuva materiaalituntemus luo pohjan materiaalin ja niiden lähteiden, kuten luonnon kunnioittamiselle, mikä puolestaan edistää kestäväää elämäntapaa ja kehitystä. Materiaalilukutaidon kehittyminen vie aikaa ja lopuksi pohdimmekin, miten voimme tukea materiaalilukutaidon kehittymistä pitkäjänteisesti käsityöopetuksessa.

Teemaryhmä 11: TALOUS- JA KULUTTAJAOPETUKSEN TEEMARYHMÄ

Puheenjohtajat: Marilla Kortesalmi ja Mette Ranta

Taloukkompetenssit arjen talousosaamisen pakopelissä

Henna Hakamäki & Marilla Kortesalmi / Itä-Suomen yliopisto

Taloukkoosaaminen kietoutuu monin tavoin arjen toimintaan. Määritelmällisesti taloukkoosaamisella tarkoitetaan tietämystä, taitoa, asennetta sekä näitä yhdistävää käyttäytymistä, joka on tarkoituksenmukaista taloudelliselle päätöksenteolle ja taloudelliselle hyvinvoinnille (OECD, 2020). Määrittely on laaja ja tämän vuoksi esimerkiksi eri osallistuja- ja ikäryhmille tarkoitettun taloukkoopetuksen tavoitteiden ja sisältöjen suunnittelun apuvälineeksi on luotu taloukkoompetenssien viitekehys (OECD, 2022). Kompetenssien viitekehys soveltuu myös, kun taloukkoosaamista tarkastellaan arjen eri tilanteiden näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa kompetenssit toimivat linssinä tarkastella pakopelin tuomia mahdollisuuksia vahvistaa nuorten aikuisten taloukkoosaamista. Tutkimus sijoittuu taloukkoopelin kehittämis- ja testausvaiheeseen WorryEscape- hankkeessa.

Hankkeen tavoitteena on kehittää ja testata taloukkoosaamisen pakopeli nuorille aikuisille osallistamalla kehitystyöhön pelin kohderyhmää. Taloukkoopelissä pelaajat yrittävät rakentaa tasapainossa olevan budjetin pelihahmolle. Peli rakentuu alkutarinasta, tietoiskuista, budjetin koontilomakkeesta ja kahdeksasta ongelmanratkaisutehtävästä. Pelin jälkeen ohjaaja vetää pelaajille loppukeskustelun, jossa syvennyttään pelissä ilmenneisiin arjen taloudellisiin tilanteisiin ja niiden vaatimaan taloukkoosaamiseen. Peliin on rakennettu mukaan seuraavat kompetenssit: rahan muodot ja käyttötavat, tulolähteet, ostot, maksujen ja ostosten seuraaminen, ostosten vaikutukset, budjetin laatiminen, tulojen ja menojen hallinta, säästötavoitteet, maksumuistutukset sekä huijaukset (ks. OECD, 2022). Itä-Suomen yliopiston ja Laurean ammattikorkeakoulun opiskelijat osallistuivat taloukkoopelin suunnitteluun syksyllä 2024. Opiskelijat rakensivat erilaisia arjen kulkuun perustuvia kehystarinoita. Pakopeli suunniteltiin näiden tarinoiden pohjalta marraskuussa 2024.

Tämän artikkelin tutkimusaineisto koostuu taloukkoopelin testipelaamisen aikaisesta vuorovaikutuksesta. Aineisto kerättiin 2.12.2024 Laurean ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden pelitilanteesta. Aineistoa analysoitiin deduktiivisen sisällönanalyysin keinoin hyödyntäen taloukkoosaamisen kompetenssien viitekehystä. Alustavien tulosten perusteella nuorilla aikuisilla on haasteita budjetin käsitteen ymmärtämisessä. Myös maksumuistutuksien oikeellisuuden varmistaminen ja huijausten tunnistaminen oli nuorilla epävarmaa.

Kuluttaja- ja taloustaitojen opetuksen haasteet kotitalousopettajien näkökulmasta

Hilde Lehtonen, Sanna Sekki, Janne Poikolainen & Minna Autio / Helsingin yliopisto

Suomessa kuluttaja- ja talousopetusta toteutetaan kouluissa eri oppiaineisiin integroituna. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuluttaja- ja talousosaaminen on yksi kotitalousopetuksen kolmesta sisältöalueesta (OPH, 2014). Kotitalousopetuksessa henkilökohtainen taloudenhallinta, kulutusvalintojen pohdinta sekä kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet ovat keskeisiä sisältöjä (Kortesalmi ym., 2022). Kuusisaaren ym. (2021) mukaan kotitalousopettajat pitävät tärkeänä paitsi kuluttajatiedon oppimista myös käytännön kuluttajataitojen harjoittelua ja kehittämistä. Rannan ym. (2020) tutkimus osoitti, että opettajaksi opiskelevien oma kyvykkyys taloussisältöjen opettamisessa vahvistaa heidän motivaatiotaan opettaa aihetta. Venäläisen ja Metsämuurosen (2015) mukaan kotitalousopettajat pitävät kuluttajakasvatusta kuitenkin muita opetussisältöjä haastavampana ja painottavat sitä muita sisältöjä vähemmän. Kotitalousopettajien ajatuksia siitä, miksi kuluttaja- ja talousopetus näyttäytyy haastavana, ei ole sen sijaan tutkittu.

Tutkimme perusopetuksessa toimivien kotitalousopettajien (n=18) näkemyksiä siitä, miten he kokevat kuluttaja- ja taloustaitojen opetuksen. Tulostemme perusteella opettajat pitävät kuluttaja- ja talousosaamista tärkeänä opetusalueena ja integroivat sen elementtejä myös muihin opetussisältöihin, kuten ruokaosaamiseen. Haastatteluissa ilmeni kuitenkin tekijöitä, jotka haastavat opetuksen käytännön toteutusta. Kotitalousopetuksen ruokasisältöjä painottava traditio näyttäisi vievän resursseja kuluttaja- ja talousteemojen opetukselta. Oppilaat myös odottavat kotitalousopetukselta ruuanvalmistusta. Opettajat kokevat opetussuunnitelman laajana, mikä johtaa hierarkisoiviin valintoihin opetettavan sisällön suhteen (myös Kuusisaari ym. 2021). Kuluttaja- ja talousopetuksen toteutus koettiin myös haastavaksi nykyisessä tuntijaossa, jossa pakollinen kotitalousopetus sijoittuu useimmiten seitsemännelle vuosiluokalle. Opettajien mukaan aihe on ajankohtaisempi yhdeksäsluokkalaisille ja toisen asteen opiskelijoille kuin 7.-luokkalaisille. Opettajat kokivat myös kuluttajakasvatukseen liittyvän oppiaineysteistyön haastavaksi koulun arjessa, ja heidän mukaansa yhteistyön yleisiä käytäntöjä tulisi linjata selkeämmin seuraavassa opetussuunnitelmassa.

Koululaisten kokemuksia ja odotuksia kuluttaja- ja taloustaitojen opetuksesta

Minna Autio & Janne Poikolainen / Helsingin yliopisto

Lapset ja nuoret kasvavat kulutusyhteiskunnan käytäntöihin ja arvoihin pienestä pitäen, toimien samalla aktiivisina kulutuskulttuurin muovaajina ja merkityksenantajina (mm. Heiniö ym. 2024). Kasvattajat toivovat nuorilta usein hillittyä ja ”järkevää” rahankäyttöä,

mikä heijastuu myös perusopetuksen kuluttajakasvatuksellisissa tavoitteissa: koulussa tapahtuvan kuluttajakasvatuksen päämääränä on perinteisesti ollut tiedostava, harkitseva ja osaava kuluttaja (mm. Jussila 1986; Korttesalmi & Autio 2019). Kuluttajakasvatus onkin näyttäytynyt keinona yhtäältä vahvistaa ja toisaalta kontrolloida nuorten kulutuksellista toimijuutta (Poikolainen & Autio 2025). Vaikka opettajien näkemyksiä kuluttajakasvatuksen toteutuksesta on tutkittu jo jonkin verran (mm. Pajari & Harmoinen 2019, Autio ym. 2021), nuorten kuluttaja- ja talousopetusta koskevat kokemukset ovat jääneet tässä keskustelussa lähes huomiotta (ks. kuitenkin Korttesalmi ym. 2022).

Tutkimme 13–16-vuotiaiden kuvauksia siitä, mitä he muistavat kuluttaja- ja taloussisältöjen opetuksesta ja siihen liittyvästä oppimisesta koulun kontekstissa. Aineistomme koostuu yksilö- ja parihaastatteluista (n=11). Haastatteluissa nuoret nimeävät erityisesti kotitalousopetuksen ja yhteiskuntaopin keskeisiksi kuluttaja- ja talousosaamisen lähteiksi. Kotitalousopetuksen osalta esiin nousevat henkilökohtaisen kulutuksen ja taloudenhallinnan ilmiöt, kuten oma rahankäyttö, budjetointi ja mainonnan lukutaito, siinä missä yhteiskuntaoppi yhdistetään yleisemmän tason taloudellis-yhteiskunnallisiin teemoihin. Toisaalta osalla nuorista ei ollut juurikaan muistikuvia aiheeseen liittyvien teemojen käsittelystä. Nuoret toivovat opetukselta konkreettisia sisältöjä, kuten laskujen maksua ja energian kulutuksen hinnanmuodostusta, sekä nuorison omasta kokemusmaailmasta ammentavaa opetusta (ks. myös Ahava & Palojoki 2004; Korttesalmi ym. 2022). Yksittäisistä opetusmenetelmistä etenkin mielenkiintoiset videot koettiin toimivana johdatuksena kuluttaja- ja talousteemoihin.

Yhteiskuntaopin opettajaksi opiskelevan minäpystyvyyden kasvu talousopetuksessa

Mari Hannola-Antikainen / Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto & Mette Ranta / Helsingin Yliopisto

Tutkimuksen tausta ja tarkoitus:

Monet yhteiskuntaopin opettajiksi opiskelevat kokevat heikkoa minäpystyvyyttä talouden teemojen opettamisessa, vaikka talousosaaminen on keskeinen osa yhteiskuntaopin opetusta peruskoulussa ja lukiossa. Tutkimus tarkastelee, miten opettajaopiskelijoiden minäpystyvyys talouden opettamisessa kehittyy opetusharjoittelun ja työuran alkuvaiheessa. Se selvittää, miksi talouden opettaminen koetaan haastavaksi ja miten opettajankoulutuksen rakenteet voisivat paremmin tukea talousopetuksen osaamista. Lisäksi tutkitaan sukupuolieroja talouden opetuksessa.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat opettajaopiskelijoiden heikkoon minäpystyvyyteen talouden opettamisessa?
2. Miten talouden teemojen opettaminen näkyy opettajankoulutuksen rakenteissa?

3. Miten minäpystyvyys kehittyy opetusharjoittelun ja työuran alkuvaiheessa?
4. Onko minäpystyvyys talouden opettamisessa sukupuolittunutta?
5. Miten opettajankoulutusta voisi kehittää tukemaan talouden opettamista?

Teoreettinen viitekehys:

Tutkimus pohjautuu Banduran (1997) minäpystyvyyden käsitteeseen, joka kuvaa yksilön uskoa omiin kykyihinsä toteuttaa tietty toiminta. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että talouden opettaminen koetaan haasteelliseksi opettajankoulutuksessa (esim. Gibson & Dembo, 1984; Nemeth ym., 2022). Sukupuolittuneisuus on noussut esiin talousopetuksen valinnoissa, ja tätä tutkimus tarkastelee erityisesti yhteiskuntaopin opettajiksi opiskelevien näkökulmasta.

Tutkimusmenetelmät:

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena. Menetelmiin kuuluu:

1. Haastattelut: Haastatellaan 2–4 opettajaopiskelijaa opetusharjoittelun alussa ja lopussa sekä työuran alkuvaiheessa.
2. Dokumenttianalyysi: Tarkastellaan opettajankoulutuksen rakenteita ja sisältöjä talousopetuksen näkökulmasta, kuten käytettävää aikaa ja resursseja.
3. Sukupuolierojen analyysi: Tutkitaan sukupuolen vaikutuksia minäpystyvyyden kehitykseen opetusharjoittelussa.

Odotetut tulokset ja merkitys:

Tutkimuksen odotetaan tuottavan tietoa opettajaopiskelijoiden minäpystyvyyden kehittymisestä talouden opetuksessa. Tavoitteena on tunnistaa tekijöitä, jotka tukevat tai estävät talouden opetuksen omaksumista, sekä antaa suosituksia opettajankoulutuksen rakenteiden kehittämiseksi. Lisäksi tutkimus voi auttaa purkamaan sukupuolittuneita käytäntöjä ja vahvistamaan tasa-arvoa talousopetuksessa.

KIRJALLISUUS

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*.

Gibson, S., & Dembo, M. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*.

Nemeth, G., Beres, P., et al. (2022). *Teacher's financial literacy*. Budapest University of Applied Science.

Ranta, M., ym. (2023). *Teacher education and financial literacy*. Helsinki University.

Eccles, J., et al. (1983). Expectancy-value theory. *Journal of Personality and Social Psychology*.

Kestävää talous- ja kuluttajaosaamista: Ekososiaalisia näkökulmia opetukseen

Katri Pellikka / Marttaliitto & Venla Toivonen / Takuusäätiö

Esitys perustuu Marttaliiton ja Takuusäätiön Kestävät talouspolut -hankkeessa kehitettyyn ekososiaalisen talousneuvonnan mallinnukseen, joka julkaistiin loppuvuodesta 2024. Sillä pyritään vastaamaan talousosaamisen vahvistamisessa kohdattuihin haasteisiin kompleksisessa maailmassa, missä suoraviivainen ohjaus ja omaan talouteen liittyvän tiedon ja taidon opetus eivät riitä. Lähestymistapa ja toiminnalliset materiaalit sopivat erityisen hyvin kotitalous- ja yhteiskuntaopin opetukseen, mutta niitä voidaan soveltaa myös muuhun opetukseen.

Malli perustuu ekososiaaliseen sivistyskäsitykseen, joka on tiedeperustaista kestävyysajattelua. Ekologinen kestävyys on perusta, jolle sosiaalinen kestävyys rakentuu. Näiden kahden päälle rakentuu taloudellinen kestävyys. Tämä näkökulma olisi hyvä ottaa huomioon myös silloin, kun opetetaan oman talouden ja kuluttamisen valintoihin liittyviä sisältöjä.

Tavoitteena on tukea ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia planetaarisissa rajoissa vahvistamalla tämän talousosaamista. Hyvinvointikäsitys perustuu ekosysteemisesti juurtuneen hyvinvoinnin mallille (Helne & Hirvilampi, 2021). Pohdimme esityksessä, miten tukea arjen hyvinvointia ja vahvistaa motivaatiota omien talousasioiden suunnitteluun ja kestäväan kuluttamiseen silloinkin, kun rahaa on käytettävissä vähän. Ekososiaalinen näkökulma kuluttaja- ja talousopetukseen avaa mahdollisuuden yhteiselle keskustelulle erilaisista rahan käytön tapoihin liittyvistä tavoista ja arvoista. Tämän pohjalta voi syntyä uutta yhteistä ajattelua. Pohdimme yhdessä sitä, miten kestävyuden eri näkökulmat liittyvät toisiinsa ja mitä käytännön valintoja se kansalaisilta vaatii.

Kuluttamista on perinteisesti tarkasteltu yksilökeskeisestä näkökulmasta. Ekososiaalisesta näkökulmasta on mielekästä pohtia, miten muut ihmiset vaikuttavat arkisiin valintoihimme ja millainen vaikutus omilla valinnoillamme on muihin ihmisiin, ympäristöön ja maailmaan laajemmin.

Oman talouden taitojen opettamisessa ovat aina läsnä myös opettajan omat ja laajemmin yhteiskunnan arvot ja käsitykset siitä, millaista hyvä oman talouden osaaminen on. Haastamme opetuksen parissa työskenteleviä pohtimaan, miten omat arvot ja asenteet vaikuttavat siihen, miten talousasioita opetamme.

Teemaryhmä 12: YRITTÄJYYSKASVATUS KAIKKIEN OPETTAJIEN OSAAMISTA?

Puheenjohtajat: Piia Kolho ja Anu Raappana

Työelämäosaaminen on osa ammatillisen opettajan yrittäjyyskasvatusosaamista

Heikki Hannula / HAMK – Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Piia Kolho esittää väitöskirjansa johtopäätöksissä, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden yrittäjyyden tukeminen ei saa olla ainoastaan yrittäjyyttä substanssina opettavien opettajien vastuulla, vaan kyse on kaikkien opettajien tehtävästä. Hän myös peräänkuuluttaa opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien vahvistamista ja erityisesti opettajien toimijuutta, aktiivista roolia opiskelijoidensa yrittäjyystaitojen kehittäjänä. Ammatillinen opettaja on opettamansa ammattikunnan edustaja ja asiantuntija. Hänen tulee osata ohjata opiskelijansa työelämän todellisuuteen ja työn tekemisen eri tapoihin.

Yrittäjyyskasvatus on tullut kansainväliseen ja suomalaiseen koulutuskeskusteluun 1990-luvun loppupuolella. Opettajien rooli yrittäjyyskasvatuksessa nähtiinkin jo varhain. Opettajankoulutukselta alettiin vaatia yrittäjyyskasvatuksen huomioon ottamista. Vuosina 2010–2013 Suomessa toteutettiin opettajankoulutuksen yrittäjyyskasvatushanke YVI. Sen keskeisenä tavoitteena oli, että yrittäjyyskasvatuksen rooli vakiinnutetaan yleissivistävän ja ammatillisen opettajankoulutuksen strategioissa ja opetussuunnitelmissa. Nyt reilut kymmenen vuotta myöhemmin voidaan arvioida, että vaikka tavoite on monin tavoin toteutunut, strategioiden ja opetussuunnitelmien jalkauttamisessa ja toimeenpanossa on vielä runsaasti kehittämisen varaa.

Teemaryhmän otsikkona on kysymys: Yrittäjyyskasvatus kaikkien opettajien osaamista? Minun viestini keskusteluun on, että yrittäjyyskasvatus on ainakin jokaisen ammatillisen opettajan osaamista ja erityisesti työelämäosaamista. Lisäksi väitän, että jokaisen ammatillisen opettajan tulee olla oman ammattialansa työelämän asiantuntija. Työelämä organisoituu eri aloilla eri tavoin. Tavaroita ja palveluita tuotetaan osin julkisilla verovaroilla, osin yksityisellä pääomalla. Yksittäisen yrityksen toiminta voi rakentua pitkäjänteisesti yhden ihmisen osaamisen varaan ammatinharjoittamisena tai se voi olla jo lähtökohtaisesti kasvuhakuista. Yrityksen kriittinen resurssi voi olla osaaminen, työvoima tai pääoma. Näiden erilaisten ulottuvuuksien sisällä vaihtoehtoja on tietenkin paljon. Olennaista on, että ammatillinen opettaja tuntee oman alansa tuotantorakenteet ja niiden kehityssuunnat. Ja osaa ohjata opiskelijoitaan toimimaan alan tarjoamissa tehtävissä. Kaikista ei tarvitse tulla yrittäjiä, mutta heitäkin tarvitaan. Ja jokaisen tulee ymmärtää, mistä ja miten alan työn arvo syntyy ja mihin suuntaan ala kehittyy.

Osuuskunta Yrittämö siivittää ammatilliset opiskelijat yrittäjyyteen

Tiina Myrsky, Jenni Päivähonka & Sari Männistö-Ojainmaa / Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda

Keudassa toimiva osuuskunta Yrittämö luo mahdollisuudet eri alojen opiskelijoille kokeilla yrittäjämäistä toimintaa ja testata omaa liikeideaansa ohjatusti. Osuuskuntatoiminta vaatii sitoutuneen, kokeilunhaluisen ja rohkean johdon ja henkilöstön sekä selkeät sopimukset osuuskunnan ja Keudan välille. Osuuskunta on oppimisympäristö ja toiminta kerryttää suunnitellusti osaamispisteitä.

Muutama esimerkki:

Asiakaspalvelu on nykyisin osuuskuntatoimintaa, mm. hius- ja kauneusala ja pinta-käsittely, jolloin opiskelijat saavat aidon kokemuksen yritystoiminnasta ja palautteiden perusteella he kokevat oppineensa laajemmin kuin perinteisessä luokkaopetuksessa.

Autoalan kesäkorjaamot palvelevat kesäisin asiakkaita: opiskelijat kerryttävät opintojaan, saavat kesätyön ja työkokemusta, josta heille kirjoitetaan työtodistus. Osuuskunnan kesäkorjaamo vahvistaa heidän ammatillista osaamistaan ja helpottaa siirtymistä työssäoppimisjaksoille tai oppisopimukseen.

Kesällä kilometrejä kerryttää myös pikaruoka-auto Gastrobil. Opiskelijat saavat kokemusta, mitä on kiertää festareita pikaruuan tuottajana.

Puutarha-alan opiskelijat ovat osuuskuntatoiminnassa pisimmällä suorittaen lähes koko tutkinnon osuuskunnassa. Heillä osuuskuntatoimintaa on läpi vuoden alkaen viljelysuunnitelmista, sadonkorjuuseen ja tuotteiden myyntiin sekä kauppoihin että suoraan kuluttajille. Läheisessä yhteistyössä heidän kanssaan toimivat maatalouden ja floristiikan opiskelijat.

Miksi osuuskunta?

- Opiskelijat näkevät koko kokonaisuuden alasta eikä vain pieniä osia/työtehtäviä
- Yrittäjämäinen toiminta antaa opiskelijoille työn ilot ja surut, myös kantapään kautta.
- Turvallinen ympäristö kokeilla yrittäjyyttä, ei enää samoja virheitä omassa yrityksessä.
- Opiskelijoiden palautteita osuuskuntatoiminnasta:
- Tiimityöskentelyä, yhteisöllisyyttä, lisää luottamusta toisiin
- Saa tehdä itsenäisiä päätöksiä, kokonaisuuden hallinta
- Kasvattaa pitkäjänteisyyttä
- Saa ottaa vastuuta
- Vaikeiden asioiden läpi kahlataan ja niistä selvittää yhdessä.
- Laaja kirjo työtehtäviä, laajempi kuin "normaalissa työpaikassa"
- Elinkaaren näkeminen kokonaan, itseohjautuvuus kasvaa
- Rohkeus tarttua asioihin on kasvanut
- Edistyneempi taso opiskella, lisää sisältöä omaan elämä

Osuuskunta on toiminut Keudassa vuodesta 2019 ja haluamme kehittää toimintaa

eteenpäin markkinoiden toimintaa opiskelijoillemme ja tukien opettajia aloittamaan osk-toiminnan yhdessä opiskelijoiden kanssa.

Entrepreneurship education in a new industry-driven practical training platform by the University?

Minna Tunkkari-Eskelinen / Jyväskylän yliopisto & Riitta Koivisto / Jyväskylän ammattikorkeakoulu

This writing presents on-going three-stage-research process which aims to pragmatism purposes. We have a vision of a practical training platform where students can shape their competence into a service product, market their competence as well as find their career placement in the tourism and hospitality industry. The career can be also the path towards entrepreneurship. The platform will connect future professionals with industry organizations. The students must have initiative and inner entrepreneurship to jump on the platform. Examples of service products students could offer: content creating, guided tours, host services, marketing plans, translation services, waiter/catering services, etc.

The first stage of the research process is to find out "What are the skills that they want and need to learn?" The data consists of hospitality industry reports, statistics and thesis reports, and document analysis works as a theoretical framework for the platform service development. The second stage includes open interviews with the representatives of several different industry-based learning environment concepts, such as Team Academy, in Finland. Thematic analysis of this data answers to a question "What kind of concept is used for the purpose of industry-university collaboration. Industry perspective is in search when the third stage of research is about "What kind of tasks and duties there are for students?", and it is conducted using survey for the company representatives as a data collection method.

The conclusive analysis is designed to a service model which also consists of pedagogical approach, and it is reflected towards the didactic and entrepreneurship education methods typically written in the research field. The process is then more like a data driven, however, validated through theoretical knowledge. Since the process is still ongoing, we like to have second opinions about the research methods or theories worth using here.

Yrittäjien integrointi yrittäjyyskasvatukseen: mahdolliset haasteet ja varjopuolet

Sanna Ilonen / Turun Yliopisto

Yrittäjyyskasvatus korostaa kokemuksellista, käytännönläheistä oppimista. Erityisesti korkeakoulutuksessa tämä haastaa opettajia luomaan oppimisympäristöjä, jotka täyttävät akateemiset, sisällölliset vaatimukset mutta myös samalla painottavat yrittäjyyden käytäntöä ja kokemuksellista ilmapiiriä koko oppimiskokemuksen ajan (Solomon, 2007). Tämä korostaa käytännönsaajien, erityisesti yrittäjien, integroinnin tärkeyttä yrittäjyyskasvatukseen, sillä on harvinaista, että opettajat ovat asiantuntijoita sekä yrittäjyyden teoriassa että käytännössä. Yrittäjyyskasvatuksessa yrittäjien integrointia onkin pidetty positiivisena ja lähes pakollisena koulutuksen laadun takaamiseksi, unohtaen integrointiin liittyvät mahdolliset haasteet ja varjopuolet (ks. Bandera et al., 2021). Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia käytännönsaajien integroinnin varjopuolia ja haasteita. Mitkä ovat mahdolliset koetut haasteet ja varjopuolet yrittäjien integroinnissa yrittäjyyskasvatukseen?

Tässä laadullisessa tutkimuksessa empiirisen tarkastelun kohteena ovat Isossa-Britanniassa yrittäjät yliopistossa (EiR) -ohjelmiin osallistuvia yrittäjiä ja korkeakoulutuksen opettajia. EiR-ohjelmien avulla kokeneita yrittäjiä on pyritty integroimaan systemaattisesti korkeakoulutukseen eri yliopistoissa (ks. Aluthgama-Baduge et al., 2024). Tutkimusmenetelmänä käytämme tulkitsevaa fenomenologista analyysiä (IPA). Olemme toteuttaneet seitsemän kokeneen EiR-yrittäjän puolistrukturoidut haastattelut. Seuraavaksi, näiden yrittäjien haastattelujen pohjalta, tavoitteemme on alkuvuodesta 2025 haastatella seitsemää korkeakoulutuksen opettajaa syventääksemme ymmärrystämme yrittäjien integroinnin haasteista ja varjopuolista.

Tutkimuksen alustavat tulokset yrittäjien haastatteluiden pohjalta paljastavat neljä erilaista teemaa yrittäjien integroinnin haasteista ja varjopuolista. Nämä ovat: 1) teorian ja käytännön vääristynyt tasapaino, 2) yksipuolinen kuva yrittäjyydestä, 3) pedagogisten taitojen ja osaamisen puute, ja 4) yrittäjien eristäminen muusta akateemisesta yhteisöstä. Tulee kuitenkin huomata, että nämä teemat voivat muokkautua opettajia koskevan tutkimusaineiston analysoinnin myötä.

Tutkimustulosten avulla on mahdollista edistää ja tehostaa käytännönsaajien integrointia tuoden esille ja ratkaisten integroinnin varjopuolia ja haasteita.

Innovaatioista yrittäjyyteen ammatillisella polulla. Osaamistavoitteiden määrittely

Laura-Maija Hero & Piia Kolho / HAMK – Hämeen ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakouluissa sosiokonstruktivistiset, työelämäintegroidut monialaiset innovaatiopedagogiikat ovat pitkälle kehitettyjä ja hyvin käytössä Suomessa, esim. Laurean Learning by developing (Raij, 2014), Hämeen ammattikorkeakoulun DBE (design-based education eli muotoilulähtöinen koulutus, Lahdenperä ym., 2023), Turun ammattikorkeakoulun Innopeda (Konst & Kairisto-Mertanen, 2020) ja Metropolian Monialainen innovaatiopedagogiikka MINNO (Hero & Lindfors, 2019; Hero, 2020). Vastaavasti ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa yrittäjyyskasvatus on osa tutkinnon perusteita ja ammatissa vaadittavaa osaamista (ePerusteet, n.d.; OKM, 2009, 2017). Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan moninlaisilla pedagogisilla tavoilla (Kolho ym., 2022; Mwasalwiba, 2010; Neck & Corbett, 2018; Ruskovaara & Pihkala, 2013). Onnistunut yrittäjyyskasvatus on pitkälti kiinni opettajan osaamisesta ja pedagogisista päätöksistä (Kolho, 2024; Peltonen, 2015).

Suomen TKI-tavoitetta (Vahva ja välittävä Suomi, 2023) tukemaan innovaatioista tulisi olla selkeä silta yrittäjyyteen ammatillisella polulla. Mutta kuinka innovaatio- ja yrittäjyysosaamistavoitteet eroavat? Vai eroavatko? Tässä tutkimuksessa vertaamme innovaatio-osaamiseen (mm. Hero ym., 2019; Keinänen et al., 2018) ja yrittäjyysosaamiseen (mm. Bacigalupo ym., 2016; Gianesini ym., 2018; Lee ym., 2016; Mitchelmore & Rowley, 2010; Steira ym., 2024) liittyviä tutkimuksia vertailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmällä ja tarkastelemme niiden käsitteellistä suhdetta (esim. Edwards-Schachter et. al., 2015; Gundry et al., 2014). Tavoitteena on käynnistää innovaatio- ja yrittäjyysopettajien pedagoginen dialogi ja yhteiskehittää myöhemmin osaamistavoitteiden vertailun nojalla opetussuunnitelmiin monialaista innovaatioista yrittäjyyteen -polkua yhdessä eri alojen opettajien kanssa.

Tutkimuksemme mukaan innovaatio- ja yrittäjyysosaaminen limittyvät ja ovat osittain päällekkäisiä, mutta myös polkua on mahdollista hahmottaa. Keskustelemme lopuksi opettajien osaamistavoitteista, pedagogisen toteuttamisen mahdollisuuksista ja opetussuunnitelmien kehittämisessä huomioitavista seikoista. Johtopäätöksinä esitämme monialaista innovaatioista yrittäjyyteen -polun mallia opetussuunnitelmatyön perustaksi.

Teemaryhmä 13: PEDAGOGISIA ERITYISKYSYMYKSIÄ

Puheenjohtajat: Päivikki Liukkonen ja Kari Sormunen

Intercultural Education as an Answer to Racism? Analysis on Finnish Teacher Education Curriculum

Jaana Pesonen / Helsingin yliopisto & Heidi Layne / Jyväskylän yliopisto

Finnish teacher education and the professionalization of teachers has been often showcased as high-level and equal. While Finnish education policies have a history of promoting internationalization and sustainable education as well the Universal Declaration of Human Rights (1948), and the current education policies from early childhood to basic education have adopted an approach based on cultural and linguistic diversity, as well as the development of cultural identity (Finnish National Agency for Education, 2018), the system evades still from recognition of injustices such as racism (Layne, 2021). Further, racism as a structural issue (Keskinen et al. 2021) is part of the everyday experiences in school practices (Souto, 2013). While Finland has a unique historical and social backdrop, as well as reputation of being a model of an equal society, racism and discrimination in Finland are substantial issues based on the statistics by the European Agency for Fundamental Rights (2016; 2023).

This research is based on Antiracism in Finnish Teacher Education (ANTO) project, with the goal of examining the role of antiracist pedagogy in Finnish teacher education. The project connected researchers and teacher educators from University of Helsinki, University of Jyväskylä, University of Oulu and Åbo Akademi University, who are all interested and dedicated to antiracism work, that aims for recognition of racism, as well as active and preventive work by addressing and combating injustices. In this paper, we focus specifically on the role of racism and antiracism in intercultural education, and aim to identify and discuss the meanings and objectives given to intercultural education in Finnish teacher education. As theoretical, as well as ontological and epistemological approaches we utilize intersectionality (e.g. Crenshaw 1991; Lykke, 2010) and Critical Race Theory (e.g. Ladson-Billings, 2009).

The research data collected consists of curricula from four different Finnish universities' teacher education programs. In the analysis we focus on examining how intercultural education is connected to antiracism and antiracist pedagogies. In our article we discuss how race has been and still is an avoided topic in the field of Finnish teacher education focusing on cultural and language diversity. We aim also to understand to which ontological and epistemological questions and horizons the curricula build on in relation to intercultural education.

Luokanopettajaksi opiskelevien käsityksiä ulkona oppimisesta ja opettamisesta

Merike Kesler / Helsingin yliopisto

Tuoreimman TIMSS-tutkimuksen tulosten mukaan suomalaisten 4.-luokkalaisten ympäristötietoisuus on tutkimukseen osallistuneiden maiden joukossa keskimääräistä heikompi. Luontosuhteen kehittymistä tukevia opetusmenetelmiä on siis syytä kehittää edelleen niin koulussa kuin myös opettajakoulutuksessa. Ulkona oppiminen on yksi tapa oppia tuntemaan luontoa ja omaa rooliaan siinä. Eikä ulkona oppimista tulisi nähdä vain biologian ja maantieteen opetuksen osana, vaan kaikkien luonnontieteiden oppimisen ympäristönä. Tässä tutkimuksessa selvitetään luokanopettajaksi opiskelevien ajatuksia ulkona oppimisesta ja opettamisesta.

Luokanopettajaksi opiskelevia pyydettiin syksyllä 2024 ympäristöopin didaktiikan opintojakson alussa tekemään miellekartta, jossa he kuvailevat asioita, joita heille tulee mieleen koskien ulkona oppimista ja opettamista. Yhteensä 35 miellekarttaa on mukana analyysissä (opintojakson 38 opiskelijasta). Miellekartat analysoidaan sanajoukkojen luokittelun ja teemoittelun avulla. Tulosten esittelyssä hyödynnetään lisäksi verkostanalyysin työkaluja.

Alustavien tulosten mukaan opiskelijoiden miellekartoissa korostuvat oppimisympäristöön liittyvät ajatukset, kuten monipuolisuus, vaihtelu ja erilaisen oppimisen mahdollistuminen. Myös liikkuminen, yhdessä oleminen, terveysvaikutukset ja erilaisten oppilaiden tukemiseen liittyvät maininnat ovat yleisiä. Samoin luontosuhteen kehittyminen ja ympäristön kunnioittamisen oppiminen mainitaan usein. Luonnontieteiden näkökulmasta taas sana ”tutkimuksellisuus” on yleinen, mutta vain harvoin mainitaan ilmiöiden tutkiminen tai eliöiden tunnistaminen. Haasteita tai negatiivisia asioita ei juurikaan miellekartoissa mainita: opettajan puheen kuuleminen tai ohjeiden noudattaminen voi olla haasteellista kahden opiskelijan maininnan mukaan.

Tutkimus on osa Helsingin yliopiston ja La Troben yliopiston (Australia) yhteistä tutkimusta, jossa on tarkoitus vertailla suomalaisten ja australialaisten STEM-aineiden opettajaksi opiskelevien ajatuksia ulkona oppimisesta ja opettamisesta. Miellekarttojen lisäksi opiskelijat vastaavat opintojakson lopussa kyselyyn, jossa ulkona opettamisen teemaa syvennetään.

Toimintatutkimus samanaikaisopettajuuden toteutumisesta lukio-opetuksessa

Inka Turunen / Kuopion kaupunki

Tutkimuksen tausta

Tutkimuksen aiheena on samanaikaisopettajuus lukio-opetuksessa. Tutkimuksessa kartoitetaan lukioissa käytettäviä eri opiskelun tuen muotoja sekä kokeillaan ja kehitetään samanaikaisopettajuuden eri malleja. Tutkimus on ajankohtainen, koska samanaikaisopetus on lukiokoulutuksessa melko vähäistä ja monet opiskelijat uupuvat jo lukiossa.

Teoreettinen viitekehys

Teoreettinen viitekehys käsittää samanaikaisopetukseen, koulu-uupumukseen ja oppimisanalytiikkaan liittyviä tutkimuksia.

Tutkimuskysymykset

- 1) Millä tavoin samanaikaisopetuksella voidaan tukea lukio-opiskelua?
- 2) Tukeeko käytössä oleva oppimateriaali erilaisia oppijoita ja heidän opiskelutarpeitaan?
- 3) Voidaanko oppimisanalytiikalla edistää opiskelun sujuvuutta?

Tutkimusmenetelmät

Kyseessä on toimintatutkimus, jossa tarkastellaan samanaikaisopettajuuden toteutumista kehittyvänä prosessina. Aineistoa kootaan sekä määrällisin että laadullisin menetelmin lukuvuoden 2024–25 aikana eri opetuskokeiluiden avulla, tutkimuspäiväkirjoilla sekä opettajakyselyillä ja -haastatteluilla. Tutkimuksen aikana kokeillaan myös opintojen edistymistä seuraavaa ja tekoälyä hyödyntävää työkalua ja tarkastellaan sen käyttöä ja vaikuttavuutta opiskelun etenemisen suhteen.

Tulokset

Tutkimustulokset analysoidaan, raportoidaan ja julkaistaan lukuvuosina 2025–2027.

LÄHTEET

Chatti, M. A., Dyckhoff, A. L., Schroeder, U. & Thüs, H. (2013). A reference model for learning analytics. *International Journal of Technology Enhanced Learning*, 4 (5-6), 318.

Saloviita, T. (toim.). (2016). *Samanaikaisopetus. Tuntisuunnitelmia ja työtapoja*. PS-kustannus.

Salmela-Aro, K. & Hietajärvi, L. (2020). Lukiolaisten hyvinvointi vaatii toimenpiteitä. *Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus: Helsinki*, 1–19.

Salmela-Aro, K. & Näätänen, P. (2005). *Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10*. Helsinki:

Edita.

Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. (2017). Co-Development of Educational Aspirations and Academic Burnout from Adolescence to Adulthood in Finland. *Research in Human Development* 14 (2), 106–121.

Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. (2020). School engagement and school burnout profiles turning high school – The role of socio-emotional skills. *European Journal of Developmental Psychology* 17 (6), 943–964.

Zhai, X. (2022). ChatGPT User Experience: Implications for Education. Department of Mathematics, Science, and Social Studies Education. AI4STEM Education Center. University of Georgia, Athens, United States.

Kokemuksia improvisaatiosta menetelmänä vieraan kielen ja viestintätaitojen korkeakouluopetuksessa

Hanna Vihava & Ruusa Einiö / LAB-ammattikorkeakoulu

Improvisaatiolla tarkoitetaan esittävän taiteen toimintoja, joita ei ole suunniteltu tai käsikirjoitettu etukäteen. Improvisaatio on taidelähtöinen menetelmä, jossa käytetään erilaisia improvisaatiotekniikoita kokeiluun, havainnointiin ja pohdintaan. Improvisaatiota on käytetty vähentämään esiintymispelkoa, lisäämään luovuutta, parantamaan vuorovaikutustaitoja ja kehittämään ongelmanratkaisutaitoja. Improvisaatiokoulutusta on tutkittu muun muassa kaupallisella alalla, terveydenhuollossa ja koulutuksessa. Tutkimukset viittaavat siihen, että ihmisten välisiä kohtaamisia voidaan mallintaa realistisesti improvisaation avulla (ks. esim. Mucler, 2017; Hatton & Nicholls; 2018; Seppänen, 2022). Korkeakoulukontekstissa improvisaatiolla on havaittu myönteisiä vaikutuksia opiskelijoiden yhteistyökykyyn, aktiivisuuteen, motivaatioon ja suullisten kokeiden tuloksiin (ks. esim. Ahmed ym. 2024; Flegar & Kovačević, 2015).

Improvisaatio tarjoaa mahdollisuuden tutkia vuorovaikutusresurssien käyttöä ryhmätilanteissa. Improvisaatio menetelmänä voi mahdollistaa erilaisten kohtaamisten ja mielikuvatilanteiden harjoittelun kaikille psykologisesti turvallisemmassa ympäristössä. Psykologinen turvallisuus taas on välttämätön, jotta ihmiset voivat suoriutua opinnoissaan viestintätilanteissa (ks. esim. Bradley ym. 2012; Day ym. 2014; Dwivedi ym. 2023). Psykologinen turvallisuus voi vähentää sosiaalisen estyneisyyden roolia ryhmätilanteessa ja luoda paremman tilan kielenoppimiselle.

LUT-yliopiston opetusinterventio: improvisaatio englannin opetuksessa

Lukuvuonna 2023–2024 toteutimme interventioprojektin, jossa hyödynnettiin improvisaatiotekniikoita yhteiskuntatieteiden ja viestinnän opiskelijoiden englannin kielen opetuksessa LUT-yliopistossa.

Tavoitteena oli luoda psykologisesti turvallinen oppimisympäristö, joka rohkaisee opiskelijoita puhumaan englantia sekä kehittää heidän yhteistyötaitojaan ja kommunikaatitaitojaan sekä viestintärohkeuttaan vieraalla kielellä. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa opiskelijoiden kykyä kohdata epävarmuutta ja epäonnistumisia.

Interventio koostui erilaisista improvisaation perustekniikoista. Myönteiset kokemukset ja erittäin tyytyväiset palautteet kannustavat meitä jatkamaan näiden tekniikoiden soveltamista. Puheenvuorossa kuvailemme interventiossa esiin nousseita näkökulmia menetelmästä vieraan kielen opetuksessa.

Oppilaiden odotukset ja kokemukset ulko-oppitunneista yläkoulun englannin opetuksessa

Kaisa Hahl & Ilona Lähteenmäki / Helsingin yliopisto
Inari Saltevo / Helsingin normaalilyseo

Ulkona opettaminen pohjautuu perusopetuksen toimintakulttuuriin ja vieraiden kielten opetussuunnitelmien perusteisiin, jotka kannustavat oppilaiden aktivointiin tutkivilla ja toiminnallisilla työtavoilla. Oppilaiden kiinnostus lähiympäristöön kasvaa, kun he pääsevät liikkumaan ulos opettajan kanssa. Vieraiden kielten opiskelun sisällöt ovat aina ainerajoja ylittäviä. Ulkona kieli integroituu konkreettisemmin koulun ulkopuoliseen ympäristöön ja tulee elävämmäksi. Vieraiden kielten opettaminen ulkona vahvistaa myös opetusmenetelmien rajapintoja ja tarjoaa entistä enemmän mahdollisuuksia laaja-alaisen osaamisen harjoittamiseen. Tässä esityksessä tarkastelemme kahta pääkaupunkiseudun 7.-luokan englannin ryhmää, jotka opiskelivat englantia ulkona kolmen oppitunnin ajan.

Tutkimuskysymyksemme liittyvät oppilaiden odotuksiin ja kokemuksiin ulkona opetuksesta, ja heidän havaitsemiin eroihin sisä- ja ulko-oppituntien välillä. Keräsimme aineiston sähköisillä oppilaskyselyillä ennen ja jälkeen opetuksen sekä haastatteleamalla oppilaita opetusjakson jälkeen. Analysoimme aineiston refleksiivisellä temaattisella analyysillä. Kategorisoimme tulokset viiteen teemaan: ulkona opetuksen mielekkyys ja rentous, oppiminen ulkona, vuorovaikutus ja yhteistyö, kohdekielen tuottaminen ja opettajan tuki sekä ulkona opetuksen haasteet.

Tuloksissa painottuu ulkona opiskelun mielekkyys ja rentous sekä monipuolinen vuorovaikutus ja yhteistyö, jotka ovat keskeisiä kestäväen kehityksen työkaluja vieraiden kielten opiskelussa ja niillä viestimisessä. Kohdekielen tuottamiseen oppilaat toivovat tukea opettajasta tai tehtävistä. Oppilaiden mielestä ulkona opetus sopisi monen eri aineen opetukseen. Pohdimme esityksessä myös sitä, miten ulkona opetus voi monipuolistaa ja vahvistaa vieraiden kielten eri taitojen opetusta. Ulkona opetuksen aloittaminen vaatii opettajilta rohkeutta uuden kokeiluun, mutta sen voi aloittaa lyhyillä tuokioilla.

Pohdimme esityksen lopussa, miten ulkona opetusta voisi laajentaa yhteisopetukseen eri aineiden opettajien kanssa ja miten se voisi tehdä kohdekielen tuottamisesta autenttisempaa ja motivoivampaa. Olisi tärkeää, että myös opetusharjoittelijat pääsisivät havainnoimaan ulkona opetusta opettajankoulutuksen aikana, jotta he saisivat kokemusta uudenlaisista työtavoista.

Näkemyksiä omasta turvallisuusosaamisesta - rajoittaako sisältöosaamisen taso turvallisuuskasvatuksen kehittämistä perusopetuksen kouluissa?

Eila Lindfors & Julia Kokki / Turun yliopisto
Antti Hilmola / Helsingin yliopisto

Varautuminen ja kansalaisten aktiivinen rooli turvallisuuden tekijöinä ovat nousseet esille läntisissä yhteiskunnissa Venäjän hyökkäyssodan seurauksena. Koulussa oppilaille opetetaan turvallisuuden perusasioita turvallisuuskasvatuksen avulla. Opetuksen keskiössä ovat turvalliset toimintamallit sekä koulussa, arkielämässä että myös perusvalmiudet jatko-opintoja ja työelämää varten. Turvallisuuskasvatusta toteutetaan kouluissa osana opetussuunnitelmaa ainedidaktisina sisältöinä turvallisuuskriittisissä oppiaineissa, kuten fysiikka, kemia, käsityö, liikunta ja kotitalous. Turvallisuuskasvatusta toteutetaan myös oppiaineiden opetussisältöjä yhdistäen että koulun arjessa tavanomaisten oppituntien ulkopuolella välitunneilla ja retkillä. Opettajan oma turvallisuusosaaminen opetuksen sisältöosaamisena on tärkeä perusta turvallisuuskasvatukselle. Turvallisuusosaaminen ymmärretään henkilön toimintakykynä – asenteiden, tietojen, taitojen sekä tahdon kokonaisuutena, jolla ennakoidaan vaaroja ja riskejä sekä kohdataan että jälkihoidetaan turvallisuuspoikkeamia.

Tutkimusten mukaan koulut toimivat reaktiivisesti vasta sitten, kun jotain on jo tapahtunut. Tämä signaloi perusopetuksen henkilökunnan puutteellista turvallisuusosaamista. Myös monet raportit ovat kiinnittäneet huomiota opettajien ja rehtoreiden turvallisuusosaamisen täydennyskoulutustarpeeseen. Kuitenkaan henkilökunnan turvallisuusosaamisen täydennyskoulutukset eivät ole suosittuja. Aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu oppilaiden turvallisuusosaamisen tasoa. Tämä tutkimus vastaa kysymykseen: Millä tasolla perusopetuksen henkilökunta arvioi oman turvallisuusosaamisensa olevan.

Tutkimukseen osallistui 549 henkilöä yhteensä 21 perusopetuksen ala-, ylä-, ja yhtenäiskoulusta. Henkilökunta arvioi omaa turvallisuusosaamistaan Likert-asteikolla. Vertailuanalyseissa käytettiin Kruskal-Wallis H-testiä. Turvallisuusosaaminen arvioitiin pääosin erittäin hyväksi. Koulujen välillä ei havaittu isoja eroja, vaikka osaaminen vaihteli koulujen sisällä. Esityksessä pohditaan syitä oman turvallisuusosaamisen positiiviseen arviointiin ja tämän rajoitteita aiempaa tärkeämpään rooliin nousseen turvallisuuskasvatuksen toteuttamiseen. Metodologisesti pohditaan vaihtoehtoisia menetelmiä arvioida osaamista nyt tehtyä realistisemmin.

Oppiaineet STEAM opetusinterventioissa

Anssi Salonen, Kari Sormunen, Lasse Eronen & Sirpa Kokko / Itä-Suomen yliopisto

Poikkitieteellisessä kasvatustieteellisessä ja ainedidaktisessa tutkimuksessa STEAM (science, technology, engineering, arts, mathematics) on viime aikoina kuvattu paradigman muutokseksi, se ei ole varsinaisesti teoria, vaan pikemminkin lähestymistapa opetukseen, joka rakentuu eri kasvatustieteen teorioiden ja oppiaineiden pohjalta. Tämän kokonaisuuden ymmärtämiseksi teimme systemaattisen kirjallisuuskatsauksen STEAM-interventiotutkimuksista, jotka on julkaistu vuosina 2003–2024. Katsauksessa tunnistettiin yli 1500 artikkelia, jotka käsittelivät STEAM-opetusta. Näistä vain 47 täytti lopullisen synteessin kriteerit. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ja luonnehtia kunkin STEAM-oppiaineen ydin sekä niiden väliset synergiat. Eri tieteenalojen roolit STEAM-interventioissa esitetään. Laadullinen analyysi tarkastelee eri oppiaineiden rooleja STEAM-interventioissa. Tulokset osoittavat, että S-T-E-A-M-oppiaineet eivät ole pelkästään oppimisen kohteita, vaan ne yhdistävät tietoa, menetelmiä ja prosesseja. Useimmissa interventioissa jotkut alat olivat vain vähäisessä tai olemattomassa roolissa. Katsauksen tuloksia tarkastellaan kriittisesti oppiainerajattomuuden sekä STEAM-opetuksen etujen ja haasteiden näkökulmasta. Tutkimuksen käytännöllisenä tavoitteena on varmistaa, että kukin STEAM oppiaine ymmärretään oikein ja sen vahvuuksia arvostetaan. Oppiaineiden tasapuolinen huomioiminen voi edistää kokonaisvaltaisempaa opetussuunnitelmaa, jolla oppijat voivat saavuttaa tarvittavat tulevaisuuden taidot.

A:n ulottuvuudet STEAM-opetuksessa: Näkökulmia integroivaan opettajankoulutukseen

Päivikki Liukkonen & Kari Sormunen / Itä-Suomen yliopisto

Etenkin luonnontieteitä sekä teknologiaa integroivaan opetukseen ja oppimiseen on jo parin vuosikymmenen ajan viitattu kansainvälisessä kirjallisuudessa lyhenteellä STEM (Science-Technology-Engineering-Math). Käsité lanseerattiin alun perin Yhdysvalloissa, jossa 2000-luvun alussa huolestuttiin lasten ja nuorten luonnontieteellisen sekä teknillisen osaamisen tasosta. Sittemmin STEM on lyhenteenä viitannut luonnontieteiden, teknologian, tekniikan ja matematiikan rajoja ylittävään opetukseen, jossa keskeisesti ovat läsnä vuorovaikutuksen ja ongelmanratkaisun lisäksi käytännön tekeminen sekä itse tilanteessa oppiminen. 2010-luvun loppupuolelta saakka mukaan on liitetty myös taiteisiin ja humanistisiin sisältöihin viittaava A (Arts), jonka myötä STEM-opetuksen rinnalla puhutaan nykyisin yleisesti myös STEAM-opetuksesta. STEAM voidaan mieltää myös yhdistelmäksi matemaattisluonnontieteellisiä tiedonaloja, teknologiaa, luovuutta, insinööritaitoja ja niin sanottua värkkäilyä, muotoilua ja visuaalisuutta.

STEAM-oppimisen A:n sisältöjen on nähty tuovan integroivaan opetukseen luovaa ajattelua sekä muun muassa lisäävän perinteisten STEM-alojen tai oppiaineiden

kiinnostavuutta. Toisaalta keskustelua on myös herättänyt, välineellistävätkö tällaiset näkökulmat taito- ja taideaineita ja jättävätkö ne huomiotta näihin aloihin olennaisesti liittyviä, tärkeitä sisältöjä sekä tavoitteita.

Puheenvuoromme tavoitteena on herätellä keskustelua STEAM-opetuksen A:n mahdollisista ja moninaisista rooleista nimenomaan suomalaisen oppiainerajoja ylittävän opetuksen sekä opettajankoulutuksen kontekstissa. Kokoamme yhteen tutkimuskirjallisuudessa tunnistettuja STEAM-oppimisessa A:lle annettuja merkityksiä ja pohdimme 'arts'-käsitteen moninaisia tulkintoja aiemmin raportoiduissa STEAM-toteutuksissa. Lisäksi esittelemme kaksi kertaa monialaisessa opettajankoulutuksessa toteuttamamme STEAM-opintojakson pohjalta sekä opettajaopiskelijoiden (N = 28) näkemyksiä että omia oivalluksiamme A:n merkityksistä ja ulottuvuuksista.